

ст у2
М20

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ст 84.4 УКР
М20

3

Видавництво художньої літератури
«Д н і п р о»   Київ — 1973

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТВОРИ
В ДЕСЯТИ ТОМАХ

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТОМ 3
ПОЕЗІЇ

Редакційна колегія:

О. І. БАНДУРА, П. М. ВОРОНЬКО,
Л. В. ЗАБАШТА, В. С. КОСТЕНКО,
П. І. МАЙБОРОДА,
М. Л. НАГНИВІДА (голова),
Б. І. ОЛІЙНИК, Д. В. ПАВЛИЧКО,
О. К. РОМАНОВСЬКИЙ

Редактор тому
Л. В. ЗАБАШТА

ПОЕЗІЇ

1949-1954

ВСТУП

Ти знов, одкривши світ мені,
Як в давні роки огняні,
Малому хлопчику у школі,
Мій перший день відкрив на волі,
Ведеш ізнов мене в путі
У щасті, з горем у двобою;
До днів великих із тобою
Шляхи долати нам круті.

Нехай питають з міст і нив:
Ти щастя мав? У щасті жив?
Я відповім, що в майбуття
Я йду вперед без вороття,
Зі мною гвардія велика,
Зі мною слава огнелика —
Мій комсомол, моє життя.

О так, в житті я взяв добра,
Не золота, не сребра,
Не хутра, вишиті в оздобі,
Не гроші, придбані у злобі,

Багатство є одне-єдине:
Як пісню зводив між заграва,
Мій комсомол, моя родина,
Мене чуттям обдарував.

Тому в своїм житті малому,
Пізнавши щастя грозове,
Я знаю вірний шлях додому,
Де комсомолія живе,
Де не дають нове на злам,
Де горе й радість пополам,
Там, братством здружені вовіки,
Йдуть покоління, наче ріки,
Щоб вічність нам і сонце нам.

О комсомоле мій великий,
Цвісти й рости твоїм сином!

* *
*

Летять широкі дні, як поїзди в путі,
На щире сяйво зір, на узгори круті,
На пройдені шляхи й не пройдені тобою,
Де друзів дорогих стрічаєш після бою
І серед них живеш з несхиленим чолом,
Карбуючи життя під рідним знаменом.

Я знаю шум його з малих дитячих літ,
Коли земля стара новий родила світ,
І молот із серпом схрестилися навіки,
І комсомольська юнь поплинула, як ріки,
Я народивсь при нім в гарячі, буйні дні,
При молодім, як світ, червонім знамені.

Поглянь на цвіт його і в серці понеси
Революційних днів могутні голоси,
І сурем віщій крик між сніжного завою,
І наших ран вогонь, що нічтю грозовою
Пекли нестерпно нас, вони, полум'яні,
Червоним багрецем лягли на знамені.

Поглянь: із наших рук — які ростуть труди!
Пашить сталевий жар, гіллям шумлять сади,
І домен жовтий блиск, і піль земна напруга
У борознах важких виблискує з-під плуга,
І колосом рясним, що дав зерна вдвійні,
Заквітчує наш герб на ріднім знамені.

Для нього варто жити і вмерти варт при нім,
Бо навіть як впадеш — то подихом своїм
Востанне сколихнеш краї його багрянні,
І за твоїм життям — мільйон у ранній-рані
Людських гарячих рук знесе його в огні.
Бо Партії ім'я на ріднім знамені.

* *

*

Червоний прапор у кімнаті
Знайшли у нього. Довгі дні,
Ненависні й народом кляті,
Тримали хлопця, як в огні.

Його стріляли в Краснодарі
Німецькі зайти-гробачі,
Залізом випекли долоні,
По тихій вулиці вночі

Водили хлопця на морозі,
Щоб холод лютий серце пік,
І, вже змертвілого, в погрозі
У шахту кинули навек.

Самі ж нахлискалися рому,
Хрипіли, люті і масні,
І, як вовки, лягли потому,
Жахаючись у чорнім сні.

А лиш світанок в ранній-рані
Засяв зорею в сотні свіч,—
Вони уздріли, як в тумані,
Того, розстріляного вніч.

Ішов хлопчак той легким кроком,
В очах цвіла надія й гнів,
І над плечем його широким
Червоний прапор пламенів.

Залізом спечені долоні
Здіймались людям на привіт.
Його убили в Краснодарі,
А він живим ішов у світ.

* *
*

Із холодних теплушок у полі,
Де гармати в траншеях ревуть,
Ми, що першими йшли в комсомолі,
До Москви готувалися в путь.

Два світи ізійшлись на розплаті,
В нашій зброї горіли віки,
Слали нас конармійці завзяті,
Слали Щорсові славні полки.

Комсомольці, бійці, комісари,
Ми сиділи плечем до плеча,
Революції бились пожари
У спокійних словах Ілліча.

Всі ми рвались, як буря до неба,
До гвиштівок, із гнівом в душі,
Він же мовив: — Учитися треба,
Треба вчитися, товариші.

І на ленінським мудрім обличчі
Ми впізнали надію свою,
Молодого життя будівничі,
У труді, у бажанні, в бою.

В тихій залі знамена червоні,
Серп і молот на білій стіні,
І в простертій вождевій долоні
Нам виднілись майбутнього дні.

Так пішли ми в життя на світанку,
Полюбивши велику мету,
Полюбивши шляхи й полустанки,
В домнах плавку варить золоту.

Комсомольці, бійці, виконроби,
Хлібороби, ткачі, шахтарі,
Ви всю землю старої подоби
Повернули лицем до зорі.

Виконавці залізного плану
Непохитні — плечем до плеча,
То над нами вогні Дніпрельстану
Засвітили завіт Ілліча.

То за нами — у літах за нами,
В клетотіпні пових п'ятиріч —
Виростає пшениця полями,
Як навчив заповітом Ілліч.

Від села до високого міста,
Від почей до далеких століть
Підіймається труд комуніста,
Щоб любов'ю в пароді дзвешіть.

І не видно ні меж, ані краю,
Як ідемо плечем до плеча,
Коли Партія всіх нас збирає
І по-ленінськи жити навча.

Йде Ілліч у години вечірні
Над війною, над ревом завій:
— Комсомольці, сини мої вірні,
Будьте гідні!..—

І знову ми в бій.

У полках, у суворих бригадах,
Щоб фашистське зламати ярмо,
У вогненних ночах Сталінграда,
Непохитні, на смерть стоїмо.

В літаках і на танкових люках
Наша юність у наступ встає,

Взявши людство од смерті на руки,
Під гвардійське знамено своє.

Рвала небо і рила окопи
Мільйонова, не тисячна, рать;
Ми вмирали на землях Європи,
Щоб нащадкам вже більш не вмирать...

І коли поверталися з бою
В край веселий і вічно живий,
Йшла в безсмертя повішена Зоя
І забитий Олег Кошовий.

— Комсомольці, сини мої вірні! —
Відгукнулись мільйони: — Веди! —
І співали нам сурми загірні
На життя, на бої і труди.

* *
*

Нам щастя випало: трудівнику й бійцю
В труді й вогні любити землю цю,
Родючу, теплу, грозами повиту,
Творити світ, а не вклонятись світу,
Хай дальня путь, хай сивина до скронь,—
Нести в руках не холод, а вогонь.

Нас не підкупиш золотом, бо ми
Шукаєм скарбів серця між людьми,
І ті серця, одним бажанням злиті,
Таким промінням сяють в білім світі,
Що тільки сонце може бути зрідні,
Над нашим полем освітивши дні.

Нас не зламаєш сталлю, де та міць,
Щоб погляд наш, як спалах блискавиць,
Пекучим жаром вдарила й затьмила?
То ленінських завітів віща сила,
То ленінської мислі яснота
Гартує нас в грядущі дні й літа.

* *
*

Наче лист шумить на дубі,
Зорі сипле в далеч гін,—
У шкільнім привітнім клубі
Піонерський наш загін.

Чи у вересні в діброві,—
Час минулого не стер,—
Сипле іскри малинові
Піонерський наш костер.

В кожній іскрі — наші очі.
В кожнім вуглику — сонця,
Тихі думи до шівночі,
Світлі мрії без кінця.

Потім ми росли в порядку
Й поміняли вогневі
Піонерські жар-краватки
На шинелі фронтові.

Комсомольські наші руки,
Наші літа, як сади,
Знають радощі, й розлуки,
І пожари, і труди.

І у нас, де гнуться віти,
Де над краєм синя вись,
Вже свої зростають діти
Так, як ми зросли колись.

І вже їм не за туманом
Вічність світиться крізь дим
Піонерським полум'яним
Тим кострищем дорогим.

*

*

Хлопчак виходив з заводських воріт,
Деталь точив, а думав він про світ,
Широкий світ, — і де йому границі? —
В ночах і днях, у синім блиску криці.

Він чув учора в комсомольськiм клубі,
Що Кошовий Олег — безсмертний в згубі,
Що Кошовий у шахті мертвий спить.
А світ живе, а небо тче блакить.

Він, може б, теж, якби живий, в ці дні
Ходив, трудивсь, обточував деталі,
А може б, в шахті, у підземній далі,
Рубав вугілля рідній стороні.

І пізно вніч, вертаючись додому,
Шукав би друзям у життя стежок
Чи, може б, став секретарем райкому,
У комсомолі перший ватажок.

Так думав хлопчик. І другого дня
Став до станка, а думка підганя,
І виробив три норми трудові,
Хай мертвим слава, — трудяться живі!

І посміхнувся, з чола витер піт,
А як виходив з заводських воріт,
Почув він пісню, в пісні, як живий,
З ним розмовляв товариш Кошовий.

ЗАСТОЛЬНА КОМСОМОЛЬСЬКА

Сідай, товаришу, сідай,
За добрий стіл сідай,
Чарки по вінця наливай
За наш великий край.

Коли вже випити, — так що ж, — за молодість свою,
За комсомольський наш квіток, прострелений в бою!

Коли вже випить, так до дна,
Бо нам нема числа,
Кого вернула з нас війна,
Кого не принесла.

За тих, кого замів сніжок,
За тих, що у житті
Із фронтвих гірких стежок
В новій ідуть путі.

Коли вже випити, — так що ж, — за молодість свою,
За комсомольський наш квіток, прострелений в бою!

Хай Кошовий сіда між нас,
І Зої місце є,
І Ліза Чайка в пізній час
Нам голос подає.

Не варто, друзі, нам тужить,
Навіщо нам тужить?
Ми спом'янемо щастя їх —
Вітчизні так служить.

Коли вже випити, — так що ж, — за молодість свою,
За комсомольський наш квіток, прострелений в бою!

Бо завтра ти, і завтра я,
І він, і ти, і я,
Коли Вітчизна кличе нас, —
Підемо, одна сім'я!

Щоб тільки їй із краю в край
Цвісти й нести снагу,
Коли вже випити, — так знай,
За неї, дорогу,

Та ще за юнь твою й мою, за молодість свою,
За комсомольський наш квіток, прострелений в бою!

* *

*

Ізнову мене ти кличеш, — чи я твому серцю люб?
В зелене, високе літо, у мій комсомольський клуб,

Де ми п'ятикутні зорі світили, мов сторожі,
Ішли на шляхи просторі з глухої, мов смерть, межі.

Писали у стінгазету про світло нового дня,
Щоб землю, стару планету, піднять, як в похід коня.

Де ми Ілліча читали по складу, по слову вніч,
Бо слово було завітом, що нам заповів Ілліч!

Немало минуло весен, а все зеленіє дуб,
А все ми приходим, сиві, у мій комсомольський клуб.

Були ми в огні і в згубі, пройшли і фронти, й моря,
А все нам цвіте у клубі п'ятипромінна зоря.

І Партія наша рідна збирає нас пліч-о-пліч
Одним — навіки — завітом, що нам заповів Ілліч!

ІВАН-ГУЦУЛ В ДОНБАСІ

Вчився хлопець в восьмій класі,
Їде в Горлівку, радий
Їде у шахту на Донбасі
Комсомолець молодий.

Від карпатської маржини,
Від смеречтя та ожини,
На крутім карпатськім плаї,
Де крутий підвівся світ,
Черемош перебирає
Світле золото трембіт,
Щире золото трембіт
Скільки зим і скільки літ!

Турми пас, ходив між хмар,
Ти вівчар, і ти плотар,
Тільки світ не пам'ятає,
Щоб гуцул та був шахтар...

Де він бачив, хоч вві сні,
Естакад вогні рясні,
Щоб вугілля засвітилось,
Наче чічки повесні?

Від калини, під горою,
Де мете курна юга,
До шахтарського забою
Шлях-дорога проляга.

Він бажав у далі сині
Полетіть, як в новий дім,
Він прощавсь на полонині
Три дні з хутором своїм,

Може, три-чотири дні
З вівчарями при огні
В закарпатській стороні,
З Черемошем, з рідним кошом,
З плаєм в зелені хорошим
Він прощався-розвітався,
Як відомо те мені.

Одягнув сорочку білу,
Взяв кшптарик на плече
І пішов в райком по ділу
Погуторить гаряче.
Що, мовляв, плоти у нас
Йдуть на поміч у Донбас,
Що, мовляв, був дід і батько
Вівчарем і плотарем,
Я прошу, пустіте хлопця
Поробити шахтарем!

А в райкомі всі знайомі,
Секретар йому радий,
Розмовля гуцул в райкомі,
Комсомолець молодий.
— Це не вівці випасати.
— Хочеш в шахту?
— В добрий час.
— Не забудь же нам писати,
Як приїдеш у Донбас.

— Вчися в шахті щодоби,
Буде трудно — не зганьби,
Будь здоров! —

Шумлять над краєм
З вітром здружені дуби.

Зорі плещуть в білім світі,
Місяць котиться блідий.
Біля шахти йде до кліті
Комсомолец молодий.

Він не вперше витирає
Піт з гарячого чола,
Він не вдруге вибирає
Вугіль з дальнього ствола.

Поміняв тісний киптарик
На легкий комбінезон,
Він засвічує ліхтарик,
Вугіль б'є у сотні тонн.

Хоч йому здається часом,
Що не світло лле забій,
Що гуде понад Донбасом
Молодих смерек прибій,

Що в гуртожитку високім,
Де спочить приліг шахтар,

Черемош реве потоком,
Пробиваючись між хмар.

Але він уже, як є,
Тільки думає своє,
За нічну гарячу зміну
Втричі норму видає.

Щоб ішли немарно дні,
Щоб на горах вдалині
Зацвіли при Черемоші
Антрацитові огні,
На Алтаї, на Дунаї —
Всюди в рідній стороні.

І парторг, неначе з бою,
Шахтарів стріча радий,
Як іде гуцул з забою,
Комсомолець молодий.

* *
*

Комсомольський квиток мій лежить на столі,
Двадцять літ я із ним проходив по землі.

У тобі, мій квиток, оживає весь світ:
Дніпрогесівські ночі у зелені віт,

Від ночей фронтових, від крутих переправ
Пломеніють в тобі мільйони заграва.

Ленін дав нам тебе — у труді, у війні,
Заквітчав тебе в славі на довгі дні.

Я трудився, і ріс, і летів у бою,
А тебе я зберіг, наче совість мою,

На майбутні літа, на горіння — не тлінь,
На труди, на стремління нових поколінь,

На братерство людське у Вітчизні моїй,
На походи нові, якщо трапиться бій,

Щоб тебе, наче правду, любити для мсти,
Щоб тебе в комунізм, як життя, понести,
Комсомольський квіток мій!

ПІСНЯ ОЛЕГА КОШОВОГО

Кличе знову Партія до бою,
Де радянські вольнії світи.
Партіє, ми підем за тобою,
Комсомольці, друзі і брати.

Тільки помсту, ні сльози, ні крику,
Понесе визвольників сім'я,

Комсомольська армія велика,
Молодая гвардія твоя!

Кріє землю почі запинало,
Смерть приносить шахтам і полям,
Нас немало, Партіє, немало,
А мільйон піде з твоїм ім'ям.

Тільки помсту, ні сльози, ні крику,
Понесе визвольників сім'я,
Комсомольська армія велика,
Молодая гвардія твоя!

І колись, в світанок перемоги,
Як од щастя візьмемо ключі,
Ми згадаєм грозяні дороги,
Голос твій і поклик уночі.

Як ми мстили без сльози і крику,
Бойових визвольників сім'я,
Комсомольська армія велика,
Молодая гвардія твоя!

БОЙОВА МОЛОДОГВАРДІЙСЬКА

Звивайтеся, здіймайтеся
В нашому загоні,
Молодої гвардії
Прапори червоні!

Хмари чи грози,
Не гнись, не стій,
Молодогвардійці,
На ворога — в бій!

Нам не бути скореним,
Нам не жить в полоні,
Молодої гвардії
Прапори червоні.

Хмари чи грози,
Не гнись, не стій,
Молодогвардійці,
На ворога — в бій!

Кулями посічені,
Звийтесь в Краснодарі,
Молодої гвардії
Прапори червоні.

Хмари чи грози,
Не гнись, не стій,
Молодогвардійці,
На ворога — в бій!

ЗАСТОЛЬНА МОЛОДОГВАРДІЙСЬКА

Пролягла доріженька із Москви у даль,
Небо над дорогою — синій кришталь.
    В шумах дубових,
    В теплих дібровах
Загубить доріженьку — серцю жаль.
    Вип'єм за дорогу,
    Та всі до дна,
    Бо вона широкая,
    Бо вона одна!

Пропливи морями, перейди між піль,
А зоря кремлівська в тишу і в метіль,
    Взимку і вліті
    Сяє у світі.
Загубити зірку — серцю біль.
    Вип'ємо за зірку,
    Та всі до дна,
    Рідную, далекую,
    Бо вона одна!

Залітає вітер в верхів'я старе,
У Москві він радісну вісточку бере,
    Світлу, крилату,
    В кожну хату.
Не почувеш вітру — серце мре.

Виш'ємо за вітер,
Та всі до дна,
За зорю й доріженьку,
Бо вона одна!

З ДОНУ ПО КАРПАТИ

З Дону по Карпати,
З Волги по Дунай
Пригадай, солдате,
Наш передній край.
Там чорніли жито,
Танків бивсь потік.
Скільки пережито —
Не забудь повік!

Одгриміла криця,
Одкурився шлях,
Золота зірниця
Сяє в яворах.
Де ходила туча, —
Знов цвітуть поля,
Молода, могуча,
Радісна земля.

Сядем, пригадаєм —
Вижили з біди.
За Карпатським краєм
Тягачів сліди.

Одеські лимани,
Гір круті вали,
А солдатські рани
Міцно зажили.

Одгриміла криця,
Одкурився шлях,
Золота зірниця
Сяє в яворах.
Де сходила туча,
Знов цвітуть поля,
Молода, могуча,
Радісна земля.

Як зустрінеш, брате,
Друга із боїв,
Запроси до хати,
Може б, що поїв?
Бо нема рідніше
Друзів при столі,
Бо нема миліше
Рідної землі.

...Де ходила туча,—
Знов цвітуть поля,
Молода, могуча,
Радісна земля!

МОРЯЦЬКА ПІСЕНЬКА

Море, море, чим ти сниш?
Гонить хвиля ночі тиш.
Ждав я зранку, на світанку,
Ти, як чайка, прилетиш.

Вдалині,
В тумані

Ждав я зранку, на світанку,
Ти, як чайка, прилетиш.

Йдуть на морі кораблі,
Все од рідної землі,
Ти на хусточці шовковій
Вишивай свої жалі.

В теплий край
Виглядай

Та на хусточці шовковій
Вишивай свої жалі.

Повернуся — зникне мла,
А приїду до села,
Скажуть люди: — Бач, морячка,
Мов черешня розцвіла.

То мені
В ясні дні

Скажуть люди: — Бач, морячка,
Мов черешня розцвіла.

ЛИЖНА ПІСНЯ

Сніговою порою
Нас покликав райком,
За крутою горою,
За кленовим гайком.

— Ось вам, хлопці, наука —
На поля й сіножать!
Лижі, тесані з бука,
Під ногами лежать.

— Це вам, хлопці, не танці,
Піднімайся в похід! —
Сонце рушило вранці
За колоною вслід.

Хмари променем лиже,
Серебрить голубів,
І поскрипують лижі
Голосами дубів.

Друже, в далі багрянні
Треба мчатися тобі,

Рукавиці вовняні,
Світери голубі...

Світери, світерочки,
Ще й вітри з далини!
Щоб росли наші дочки
І мужніли сини.

— Це вам, хлопці, наука —
На поля й сіножать!
Лижі, тесані з бука,
Під ногами лежать.

* *
*

По дорогах крутих, по широких долинах і схилах,
По залізних мостах у віки, у безмежність, у даль
Ти ідеш, як людина, летиш, наче птиця на крилах,
І суремний твій голос бринить і дзвенить,
мов кришталь.

Кожну ніч, кожен день із Уралу,
з Дунаю,
з Алтаю,
Із твердинь сталінградських, з карпатських Залізних
Воріт

Впізнаю я твій подих і крок твій немірний знаю,
На щитах і на танках пожегом одблискує світ.

О Вітчизно моя! О дерзнь невгасима лавина!
Молодого труда розпашілий, немеркнучий жар!
То важких океанів розбурхана сила лавина
В твоєму зорі клекоче й викресує блискавки з хмар.

То від армій твоїх полотніє противник недарма
І лягає кистями на кривавім, сухім рубежі,
То простора земля висуває новітні плацдарми
Для твоєї ходи, — без вагань, і терзань, і межі.

Нас не купиш на золоті — маєм багатство безкрає:
Міліони очей, і труди, і пісенні ключі.
То литво твоїх домен ясніше од золота сяс
І пшеничні моря золотіють, як злитки вночі.

Нас не зловиш на силі: міцнішої де пошукати?
Мускуляста напруга, долоня в долоню, — брати,
Ми півсвіту пройшли, трударі і завзяті солдати,
У нещадному гніві фашистські ламали хребти.

Не вчаруєш красою нас — маєм своєї доволі:
У дівочих очах, у ласкавій усмішці бійця,
В материнській руці, у полтавському теплому полі,
В самоцвітах уральських відбилися світлі сонця.

Наші мислі не зміряєш,— в вічності їм пломеніти,
У польоті твоєму в гарячі грядущі літа,
То великого Леніна кличуть безсмертні завіти,
То великого Леніна сяє думок яснота.

Ти, Вітчизно, безмежна, нема тобі сну і спокою,
Тридцять років твоїх, як невиданий сад, зацвіта.
То веде тебе Партія в путь непохитну рукою,
    У грядущого дні,
    В комуністичні літа.

МОСКВА МОЯ

Коли за степами лежали вночі,
В снігу буксували важкі тягачі,
Приволзькі долини й донецькі долини,
Й дніпровської стиглої кетяг калини,
Неначе дитина, торкав по плечі.

Ми звикли до крові й до гуку броні,
До темних пожарів в сумній даліні,
До друга свого ув окопі тісному,
До розвідки боєм в огні навісному...
Ми вдруге рождались у тому вогні!

А за темним перевалом, десь за сотні кілометрів,
У Москві куранти били над роздоллям піль і нетрів,

І Червона площа піччю гомоніла із землею:
— Ленін, чуєш нас, о Ленін, ми прийдем
до Мавзолею...

І вливалась свіжа сила в наші труджені долоні,
І парторг заводив пісню у четвертім батальйоні.
Б'ють куранти — значить, добре! Стане сталлю
грозвою!
Весь народ нас бачить в полі. Б'ють куранти
над Москвою.

Ми друга знаходили під Калачем
З пробитим навиліт холодним плечем,
З прогнутими дисками від автомата
Така вже судьбина у зброї й солдата:
Стрічати чужинця огнем — не плачем.

Він десять ночей у шпиталі вмирав,
А марив вітрами і зеленню трав,
Він дівчину кликав з Трипілля кохану,
Бинти розривав і роз'ятрував рану,
Обсмаглий і чорний, як дуб між заграв.

А за темним перевалом, десь за сотні кілометрів,
У Москві куранти били над роздоллям піль і нетрів.
І боєць підвівся ніччю, подивився над землею:
— Чуєш, мати Батьківщино! Я прийду до Мавзолею!

І поглянув веселіше, живчик вибився на скроні,
І тепер він з нами ходить у четвертім батальйоні
По Дніпру і Задесенню, у землянці, ув окопі,
По Моравії й Карпатах, паче в хаті, по Європі.

Де Ельба шумить у долині чужій,
І вечір стоїть, як сідий ворожій,
І птиці чужі пролітають над краєм, —
Ми інші дороги у серці ховаєм
І обрії інші, товаришу мій!

Тут кірхи й собори, чавун і пісок,
Москва моя рідна, подай голосок
За тисячу верст, обізвися солдату,
Нехай він згадає сім'ю і кімнату,
В далекій чужбині спочине часок!

І тоді за перевалом, десь за сотні кілометрів,
Б'ють кремлівські куранти над роздоллям піль
і нетрів,
І встають полки і роти над німецькою землею:
— Чуєш, мати Батьківцино! Ми прийдем
до Мавзолею.

Я теж із полком чужиною ходив
Між зораних міст і незораних нив,
Де армія гори щитами підперла
І сурми, й гармати націлили жерла.
Я потом вмивався і з пригорщі пив.

І плетиво сивих незнаних доріг
Я серцем вивчав,— полюбити не зміг,
І зорі чужі не приносили світла,
І неба блакить не горіла, не квітла,
І мати чужа не вела на поріг.

А тільки кремлівська зоря у путі
Світила й вела крізь замети круті,
І сяєвом віщим спадала на очі,
І нас підіймала на бій опівночі,
І слала під ноги стежки золоті.

Шумлять і нуртують чужинські міста,
До многих мелодій приклав я уста,
А в серці не встала мелодія цвітом,
Бо рідні мотиви носив я над світом,
Бо серце віддав їм своє дочиста.

І хай би я вмер рядовим на шляху,
В дорожнім окопчику в північ глуху,
Я знаю: кремлівські гармати стіною
Ударили б тричі салют наді мною,
Мов квітку ховаючи, збиту й суху.

І друзі б мої на Червоний майдан
Прийшли б із війни крізь огонь і туман,
Смагляві, плечисті, швидкі і уперті,
І я крокував би із ними в безсмерті,
Веселий — до щастя, нехитрий — до ран...

Москва моя! Вчора минули бої,
Приходять до тебе держави й краї,
Москва моя! Світіть зірки п'ятикутні,
І йдуть поклонитись народи майбутні
На бронзові площі безсмертні твої.

ПРОЛОГ

Дай нам, сонце, квіту синього,
Весняні коти громи,
Нашу юнь із Батьківщиною
Над світами підійми!

Ми з тобою збратались, сонце, ми з тобою завжди
дружили,
Де степів глибина зелена, де доріг віковічні жили.
Під гарматним ядучим димом в бліндажі і важкі
окопи
Ти лилося, як три Дунаї, як вогню золоті потоки.
Грає травень в зелені сурми, і Дніпро гомонить
дубами,
Тихий Дон уночі туркоче ручаями та голубами,
І громи молоді гуляють у чеканні нового літа,
І реве над карпатським плаєм Черемошу струнка
трембіта.

Дай нам, сонце, сили ярої,
Цвіль і кригу розтопи,
За зимою, мов за хмарою,
Кличуть клекотом степи.

Кличуть, шепчуть ячмінним вусом, у пшеничнім
ряснім розвої,
Від Озерного, Ангеліни і від Ганни від Кошової,

З трактористської будки в полі і з дівочої в полі
ланки,
Де лежала глуха посуха, як розбиті вражі останки.

З емтеєсівського подвір'я, з-під плугів оживає нива,
Колихається в небі туча, мов колюча пшенична грива.

Дай нам, сонце, моці дужої,
Океан хлопни для нас!
Красно кованою ружею
Підіймається Донбас.

Домна дихає лютим жаром, сяйвом темінь перерізає,
До мартенів ідуть онуки і сини Макара Мазая.

Він і сам устає з могили, чує, — ллється сталева
купіль,
Обіходить азовський берег, повертає на Маріупіль.

І ковші із литвом, і домни, й ночі небо, аж темно-каре,
І клеочуть вогненні печі: — Подивися на нас,
Макаре!

Блискотять і литво підносять: — А поглянь-но
на першу пробу,
Приклади до роботи руки, одягни брезентову робу.

Він іде по азовським полю, дзвонять коси
й плуги-ясниці:
— Це робота твоя, Макаре, із твоєї, як бачиш, криці.

Рейки свищуть на залізницях майже птичими
голосамп,
І сталеві мости горбаті понад ріками та лісами.

На платформах стоять гармати після фронту,
завдавши кари,
І клеочуть важкі мартени, наче серце твоє, Макаре!

Дай нам, сонце, пісні доброї
Та на всі ясні світи!
На далекім сивім обрії
Сняться дальніі фронти...

Снитесь в коліях шлях солдату, димна станція
півзабута,
Заплела бліндажі березка, затінила пахуча рута.

* * *

*

Коли вересневі вітри буй-тури гонять отари туч
І жилаві злотні трави плинуть кудись у даль,
Впйди, товаришу, в степ серед ночі
І припади до землі.
Чуєш? Гуде!

Серце республік, важке і невтомне,
Б'ється, клекоче і землю гріє,
Гонить состави з уральським лісом,
В'яже плоти в білоруських пущах,
Домни Донбасу полум'ям поїть.
Чуєш? Гуде...

Ідуть теплоходи на синє море,—
Б'ється те серце, важке і суворе,
Вийшли солдати в Альпи й Карпати,
В матері син повернувся до хати,—
Серце гуде.

Над ним города, і поля, і домни,
Над ним наші руки, в труді невтомні,
Над ним наші мрії, дерзання і сміх,
О серце республік, ти, вічна надіє,
Я клекоти віщі твої розумію,
О серце республік моїх!

Тоді, як в небо вдарили ракети
Червоним, синім, світло-багряним,
Останній попіл і ядучий дим
Розвіялись по урвищах планети.

Ми в кольорах ракет впізнали дні:
В червопім — правди нашої огні,
І кров свою, пролиту в бойовищі,
І Партії високе знамено,
І наші думи, наші мрії віщі,
Які нам твердо здійснити дано.

У синім — неба билися потоки,
Того, що нам з дитинства на душі,
І Волга, й Дон, і даль Дніпра широка,
І Каспія блакитні комиші.

Дощі весняні в яровистій силі,
І синя сталь в уральському горпилі,
Наповна із наших рук снаги,
Щоб з неї встали танки та плуги.

А в кольорі світлисто-багряному
Нам червня цвіт, пшениці цвіт ряснів,
Неначе марево солдатських снів,
Що їх несли ми, призабувши втому.

Палання домен в загравах, палання
Сердець і душ, коли ми, трударі,
Колгоспних ціль любили колихання
В червленім сяйві теплої зорі.

В той день в товариша мого по роті
Була подвійна радість: у сім'ї,
Під Києвом залишив він її,
Родився син. Ми в радісній турботі

Листа складали й слали у листі
Привіти наші, щирі та прості.

За друга всі раділи. Певно, й нам
З Дня Перемоги випало на долю
Синів ростити без війни та болю
І привітання слать своїм синам.

І так же друзі слатимуть листи,
І тую ж пісню будемо вести,
Що тут в окопчику її складали
По крихті з серця...

Після днів навали,
І після ночі, й Перемоги дня
Ми в дім прийшли. Мільйони нас — рідня!

Травнева ніч стоїть напівпрозора,
Я в свого друга гостював учора.

З трирічним сипом грався при огні,
А він сидів па грізному коні,
В універмазі купленім. Вуздечка
І трензеля мов справжні. Недалечко
Від піг малого спали два м'ячі,
І колір в них той самий, що вночі
Ракети мали. Червоно-багряно
І сипьо-сипьо смужки поплелись.
Рости, хлопчино, думай полум'яно
Про ті шляхи, що ми пройшли колись,

Про землі ті, де ми людей любили,
Серця за волю клали без числа,
Про нашу правду, повну віри й сили
Що від знамен червоних поросла.

СЛОВО НА З'ЇЗДІ

Новітній день встає над полем,
Над бойовищами без меж,
Із сонцем, світлим, ясночолим,
До дальніх рік і узбереж.

Ми бойовища ті сходили,
В ровах розбомблених жили,
Шляхи війни, мов чорні жили,
Лягали з дальньої імлі.

Яким полям, містам і рікам
Горить карпатська далина?
Де над двадцятим буйним віком
Ще Краснодона б'є луна?

Ще Сталінград круті твердині
Од чорних вирв не замостив,
Ще на Дінці бринить донині
Теплушок фронтовий мотив,

А вже безсмертя чистий подих,
А вже робіт нова весна
Іде по землях і народах,
Непаче молодість ясна.

О ярий жар нового бою,
О блиск дніпровських ліхтарів!
Хто бивсь, не падав і згорів,—
Встають в шеренги за тобою.

Ви нашу кров не забули? І не забули імен?
То подвигів наших гули колинуть багрець знамен.

То клятви нашої сила веде полки молоді,
Де наша юність ходила, не гнулася при біді.

Де ми, як пшеничний колос, упали в день грозовий,
Ви чуєте, друзі, голос? «Це я, Олег Кошовий.

Це я — Олег!» І полум'яно
Нові підводяться, як дим,
Тюленін, Громова Уляна,
Сто тисяч вслід за ним, за ним.

Зі Львова, з Києва, з Полтави
Лиш погляд, клич і змах руки...
Робіт нових нові заграви
Їх проводжають у віки.

А день встає, красою вмитий,
Огнями грітий по війні,
І на гранітних гордих плитах
Схиляється при знамені.

І наші руки, як вітрила,
Під ярим спалахом комет
Звитяжно і мільйонносило
Ведуть республіку вперед!

БАЛАДА ПРО ПАНФІЛОВЦІВ

За вольним полем, за пургою, за твердим тупотом
Висить над смертним гуком бою дубовий одинокий
копит
щит.

На Дубосєківській заставі свистить, сивіючи, пурга,
І молода береза в полі у битві з вітром знемага.

А двадцять вісім у могилі,— по-братськи бився тут
боєць,—
Лежать на неприступнім схилі: ворожий в серце ліг
свинець.

Не все минає у житті,
І слава не мина,
І на дубовому щиті
Горять їх імена.

Із перетлілих теплих рук,
Ромашко, зацвіти!
Із крові, з гибелі, із мук
Встають нові світи.

А перед ними чорні танки, чужі, ворожі черепи,
Горюче, вилите з бляшанки, і масло, схоже до роши.

Уся гработа і підлота в зелених швабських шинелях
Шукала тут землі і злота і впала мертвою на шлях.

Хрести мальовані на плитах, броні роздерті рани
злі —
Уся Німеччина розбита на цім опматковій землі.

А двадцять вісім у могилі, — по-братськи умира
бовець, —
Лежать на неприступнім схилі: ворожий в серце ліг
свинець.

Не все минає у житті,
І слава не мина,
І на дубовому щиті
Горять їх імена.
Із перетлілих теплих рук,
Ромашко, зацвіти!
Із крові, з гибелі, із мук
Встають нові світи,
Де ми ішли в гарматний гук,
Як друзі і брати.

ПЕРВОМАЙ

На гарячім світанку зорею цвіте небокрай,
По колгоспному полю іде молодий Первомай,

Засмаглилий на сонці, немов тракторист чорнобров,
Весь у синьому небі, в зелених знаменах дібров,

Сива стрічка Дніпра тріпотить на широких плечах,
Буйні заводи Волги блищать у юнацьких очах,

Маріупольські домни, уральські, — з далекої мли
Світлим бронзовим жаром на руки юнацькі лягли.

Заспіває він пісеньку — тьохкають всі солов'ї,
В комсомольському клубі дівчата підхоплять її,

І рахманна земля колисає у ритмі врожай:
— Здрастуй, — каже, — товаришу, як тебе звать?
— Первомай!

Він на трактора сяде — і трактор з плугами іде,
Як по струнці живій, аж злітає курище руде.

І ланкові радіють: — Дивись ти, який молодець,
І трудяга, і красень, неначе із фронту боєць!

А йому ще немало по землях широких брести,
На плечі нести сонце, дніпровські дивитись мости,

На Хрещатику в Києві густо садить дерева,
На завод «Більшовик» завернути деньочків на два,

А його вже чекає гостинна сестра Білорусь,
Ленінград виглядає, попробуй скажи: — Не з'явлюсь!

Як в лісах лісоруби сплели йому з дуба вінки,
Як ім'ям його тутьці назвали найкращі станки.

Він на поїзді мчить,— паровози гудуть йому вніч,
Він на домни погляне,— аж заграви б'ються до віч,

До Кремля він вертає, під стіни всивілі, як дим,
І червоні прапори безсмертям шумлять понад ним.

Я прошу, щоб до мене він міг на світанку зайти,
Обнялися б ми з ним, по дорозі пішли, як брати,

Бачить світ наш радянський у грозах, в дерзаннях
ж^{живих},
Слухатъ щебети птиць і в полях молодих ланкових,

І з людьми гомоніть, на руках колихатъ врожаї,
І любити Вітчизну в безсмертнім диханні її!

* *
*

Прийшов мій боець і здійняв шинелю,
Повісив її на гвіздок під стелю.
Поглянь, і побачиш ти зірку малу,
Поглянь,— на шинелі ті поли в пилу.

Його пригощали горілкою й медом,
Його величали сільради зампредом,
А він не цурався, гуляв ув артилі,

У конюха в хаті, в дружка на весіллі,
В шоферів, що в наступ вели тягачі,
А потім вернувся додому вночі.

Згадав своє поле та бензоколонку
І вийняв замащену комбінезонку,
Вдягнув її тихо, погладив рукав,
Згадав: троє літ борозенки не клав.

Вдягнувся і вийшов. Ще дихало поле,
З вечірньої оранки не охолоне,
І впали на плечі проміння живі,
Немов на шинелю зірки фронтові.

І борозни довгі лягли під ногою,
Як дні поминулі, налиті снагою,
Плуги заблищали в зеленім краю,
Мов шаблі гарячі в смертельнім бою!

ДОРОГА

Десь по ній проходили солдати,
Десь при ній палали трави й хати,

Вибухи чорніли, як дуби,
Літаки над нею щодоби,

Літаки, та вороння колюче,
Та моє горіння невсипуче.

Але все минуло, все змінилось,
Встала горда і росою вмилаь,

Не вела лічби пекучим ранам —
Пов'язала їх сідим туманом,

Підвела мости над вирви-ями,
Заквітчала груди врожаями,

В добрі жнива і в морози лютні
Засвітила зорі п'ятикутні

І лягла за даллю голубою,
Знов готова до труда й до бою.

УРОЖАЙ

Десь від карпатських глибоких ущелин,
Від черемошських широких доріг,
В сонці гарячому, шумний і зелен,
Він почина свій могутній біг.

Грізний, і тихий, і росний без краю,
Хилить і гонить роздолля своє,
Стеблом схиляється аж до Дунаю,
Колосом з Чорного моря п'є.

Колос до рук припада солов'їно,
Нива безмежно пливе голуба.
Вище Радянська рости Україно!
Ширше шуміть, колосисті хліба!

Десь в Білорусі лиш повниться соком,
А на Кубані дзвенять косарі,
А за грузинським хребтом високим
Золотом пада в обійми зорі.

Лиш обминаючи гори і пуці,—
Морем пшеничним вкриває поля,
Житяним, бронзовим і запахущим
Колосом виспілим зір звеселя.

Сиво-вусатим ячменистим плином,
Гострими шапками складених кіп
Наче погрожує вражим країнам,
— Бачите,— каже,— я хліб! я хліб!

Щиро колгоспні доглянули руки,
Кожну зернину рука не мине,
І ланкові, по вказівці науки,
Вдень і вночі пильнували мене.

Калієм, потом і суперфосфатом,
Зливою теплою в північ сліпу,
Серцем багатим і словом завзятим
Скарби мої піднімали в степу.

Гляньте: як птиця, пливу над віками,
Чуйте в шумовищі силу мою,
Поруч із танками і літаками
Я на озброєнні грізнім стою!

Колос до рук припада солов'їно,
Нива безмежно пливе голуба.
Вище Радянська рости Україно!
Ширше шумить, колосисті хліба!

...Ген на світанку не схилені жниці
І не щербаті серпи вікові,—
Вийшли комбайни в масиви пшениці,
Вслід їм жниварки, як жниці нові.

Криця видзвонює високо й тонко,
Мало жниварських лишилося діб.
Важко вантажені мчаться тритонки
На елеватор,— державі хліб!

В довгих покосах земля моя плине,
Спіле колосся стоїть, як в огні,
Зерно, як золото, возять машини
В двір до колгоспника,— на трудовні!

В добрій усмішці виблискують очі.
В слові привітному радість жива,
В славі заслуженій аж до півночі
Ходить в полях не одна ланкова.

Все то їй видяться перші гектари,
Перші центнери зерна по війні,
Перші покоси, як серця удари,
Що відродились багатством втрійні.

Колос до рук припада солов'їно,
Нива безмежно пливе голуба.
Вище Радянська рости Україно!
Ширше шумить, колосисті хліба!

* *
*

Його зустрів я над Сулою
У сорок третім, у бою.
Полки проходили з хвалою
Під пожаром і сталлю злою,
Неначе в смерті на краю,
Покриті ранами, югою,
За землю батьківську свою.

Він звик до жару автомата
Десь за Дінцем чи Калачем,
І не трудна судьба солдата,
Не мрійний сон чи рідна хата
Його тривожили плачем,
Бо доля краю, мов розп'ята,
Лежала в нього за плечем.

Він заривався у траншею,
У придніпрові бліндажі,
Коли снаряди над землею,
Пробивши небо, мов кирею,
Точили огнені ножі,
І люди, впавши над межею,
Уже не бачили межі.

Далекі ночі подніпрові,
Ще дальше — Вісли сиві дні,
Коли у лагідній розмові,
Забувши дим і запах крові,
Сиділа рота при огні.
Літа важкі і не святкові
На дальній, грізній чужині...

Він бинтував засохлу рану,
Втирав гіркий, солоний піт,
І милі спогади з туману
У пізній вечір, вніч і зрану
Його несли ув інший світ:
У рідний край, в свою літану,
Де інші зорі, інший цвіт.

Де солов'їний сад у росах
І грому літнього стовпи
Колишуть землю в зливах косих,
В дібровах шумних, стоголосих,

Всю — до найменшої тропи,
Де в блискавках багрянокосих
Пшеничні півняться степи.

Де кручі встали над водою
Перед лицем сухих століть,
Застигши буйною ходою.
І чорнокорою ордою
Гуде дубів одлита мідь,
І золотою, й молодою
Схилилась вишні біла цвітть.

Де син росте на вольній волі
Уже без ран і без оман,
І, сонцем свічений, поволі
На голубому небоколі
Пливе Дніпро старий в лиман,
І врожаї шумлять у полі
Крізь сивий вранішній туман.

Хіба він міг у цю хвилину
Ще не згадать про батьків дім?
Ждучи рятунку чи загину,
Віддать життя не половину,
А все до краплі в бою злім
І далі йти у хуртовину
З гвардійським прапором своїм.

І хоч його стріляли з хмари,
З гарячих скритих амбразур,
Палили одерські пожари,
Давали випить труйні чари,
Щоб він схилився, як жовтий жур,
Щоб не сійнув огнем покари
Німецьких схованих конур,

А він, напившись із криниці,
Поївши у полку хлібця,
Піднявши зброю у правиці,
Де друзі йшли смагляволиці, -
Ішов із ними — до кінця.
Тепер шукай того бійця.

Шукай — у новій світлій хаті,
А може, ще у курені,
Десь на весіллі, в добрім святі,
Де рідні люди небагаті
Шукають щастя по війні.
Привітні, чесні і завзяті
В моїй дніпровській стороні.

Шукай в гвардійським батальйоні,
Я серце дам своє за них, —
Де прапори шумлять червоні
На Ельбі, Збручі й тихім Доні
І на мостах полум'яних,

Де б'ються луни в оболоні
Гржанням коней вороних.

О брате мій! О мій солдате!
Минуле — в гніві і в крові,
Ми будем, певно, радість мати,
Через роки, і дні, і дати,
Як перший пролісок в траві,
І грозова Вітчизна-мати
Хай сяє в щасті. Ми — живі!

МІЙ ТОВАРИШ

*Кирилові Оленкові —
голови колгоспу*

День, і ніч, і тиждень зряду,
Може, місяць, може, рік
Із бригади та в бригаду
Їздить вірний чоловік.
Чи вантажною під'їде,
Чи заскочить у візку,
А чи зрання, чи з обіду,
В дощ і в спеку по піску.
— Добрий день, — промовить хутко. —
Як ви тут? Новинки є? —
І закрутить самокрутку,

Й запальничку дістає,
І, між іншим, так уміє
Всім піднести табачок,
Так обличчя людям гріє
Той огненний язичок!
Все він знає в нашій ділі,
Не юнак і не старий,
Голова сільгоспартілі,
Мій товариш дорогий!
Тільки промені ранкові
Пробіжать між дерева,
Він уже в корівникові
Й на конюшні побува,
Жолобів не пройде мимо,
Розмовля з ним конюх-дід.
Коні мирними очима
Дивляться йому услід.
— Упряж, — каже, — справна й гарна,
От вуздечки — нікуди.—
А дівчата з молочарні
Просять: — Ви ж зайдіть сюди
Та погляньте, просим, зблизька
Наші методи нові,
Як от Зірки а чи Лиски
Проживають у хліві.—
І такі в дівчат клопоти,
І такий у них подій,
Що не скажеш слова проти,

Тільки серцем порадій.
Але де кінець розмови?
Не лишатись одному,
Бо жінки, солдати-вдови
За порадою к ньому,
Сторож-дід чекає зранку,
Все шукає правоти,
Ланкова з другої ланки
Хоче в партію іти...
Вечір стеле хмари білі,
А для тебе день малий,
Голова сільгоспартілі,
Мій товариш дорогий!

А почнеться косовиця,—
Луг, багаття уночі,
Тонко дзвонить біла криця,—
Косарів ідуть ключі,
Витирають піт, і знову
На покіс — покіс ляга,
Теплу тишу світанкову
Крпе сонячна юга.
Він приїхав із привітом,
Зняв піджак, і косу взяв,
І пішов широким літом,
Як хазяїн, поміж трав.
Набирає ширше ручку,
Піт не втерши на лиці,

І кісся дебеле гнучко
Аж бринить йому в руці.
Розправляє ширше плечі,
Круто п'ятку виверта,
Все до ладу та до речі,
Як поглянеш — красота!
Он дівчатка засмаглілі
Носять воду. Ти попий,
Голова сільгоспартілі,
Мій товариш дорогий!

Потім, ввечері в тумані,
При кострищі, біля нас,
Слухав пісню на баяні,
Загадавши на час.
Що згадав у неспокою,
Що привиділось тобі?
Чи за дальньою рукою
Переправи голубі?
Чорні дзоти на заваді,
Тягачі, осінній шлях,
Служба в танковій бригаді
У Рибалкових військах?
Чи комбрига злу кончину
Пригадав у ції дні?
Чи замучену дружину
На гестапівським огні?
Чи занила рана в тілі,

Що поклав покiс, другий?
Голова сiльгоспартiлi,
Мiй товариш дорогий...

Але нiч зникає. В'яне
Жовте полум'я, i жар
Приска iскрами в багряне
Світле небо помiж хмар.
I зника минуле. Тонко
Дзвонять коси з травних плес,
Вiн сiда в пiвторапонку,
Мабуть, iде в емтеес,
Мабуть, буде хлопцям жарко,
Все вiн знає й помiча:
Там, у тракторному парку,
Щось автолу нестача.
Два мотори на простої,
Хоч майстерня ж на ходу...

Вiтер з далi польової
Гне пшеницю молоду.
П'є стебло зеленi соки,
Вiн бере в долонь: рясне,
Колосисте та високе,
Як життя його ясне.
А вночi, коли кошлатi
Зорi б'ють землi чолом,
Вiн в тiснiй своїй кiмнатi,

Нахилившись над столом,
Під зеленим абажуром
Лампи, може, чи свічі
Не з тривогою, не з журом
Довго думає вночі —
Як ота натуроплата
Розподілиться в жнива?
І його мала кімната,
Мов країна, ожива.
Од Уралу к Придніпров'ю
В грізнім розпаші заграв,
Із людьми, з трудом, з любов'ю,
Що такої світ не знав,
Все оновлюється, плине
Вище віку!

Ляж поспи,
Шоста вдарила година
В сонця бронзові стовпи,
Зве машина в ранки білі,
Ляж спочинь на день новий,
Голова сільгоспартілі,
Мій товариш дорогий!

ВЕЧІР В КОЛГОСПІ

Постояв день в блакитному зеніті
І ліг за обрій, стомлений трудар,

Ще віддають мотори дух і жар
Пухкій ріллі, ще борозни, нагріті

Трудом і сонцем, дихають масні.
Бригади в клубі сіли дружним колом,
Дідам, дівчатам, хлопцям смаглочолим
Ці стіни клубу, мабуть, затісні.

І стугонить од ніг підлога давня,
А людям що? Зійшлись за много днів,
Їм дай сюди симфоній дужих травня,
Моторів клекіт, плескіт ячменів.

Підвісь у стелю зір ясні кружала,
Стели світанків сиві килими,
Щоб травень сам чоломкався з людьми
І тиха ніч від радості дрижала!

Веселе світло бризкає,
Те всякий помічає,
Механік із «Паризької»
Електрику включає.

Такий він, — що вирішує! —
Маленький чоловічок,
А лампочки підвішує
Не менш на двісті свічок!

І пісеньки висвистує
Сердечної такої,
Такої трактористої,
На три лади тонкої,

І штепселі він торає,
Мовляв, само собою,
Що діти з осторогою
За ним біжать юрбою.

І погляд сміхом бризкає,
Не знаю, в скільки свічок.
Механік із «Паризької»,
Маленький чоловічок.

Втихають люди, сидячи,
Нема розмові злету,
Вітають доповідача
Із райпарткабінету.

— Як там Індія б'ється в гулі,
Обмітаючи гніт з душі?

— Як замучені бідні кулі
Йдуть війною на Чан Кай-ші?

— І чиї там воєнні бази є,
Хто висмоктує кров і піт?

— Чи робочі в далекій Азії
Знають правду про Уолл-стріт?

— Як здіймається гнів над павшими,
Як то в Греції йдуть бої?

— Що ж то трумени й різні маршалли
Із франкістами п'ють чаї?

— Розкажи все, нам знати варто,
Бо тепер не такі дні! —
І приносять зі школи карту,
Тихо вішають на стіні.

По тій карті учили змалечку,
Як земля свій шукає шлях.
Доповідача біла паличка
Поповзла по материках.

З Вашингтона в англійські нетри,
Через урвища кремньові,
Крізь пустелі і кілометри,
Аж до грецьких долин в крові.

Через Тібр і сумну Луару,
Із Стамбула і на Шанхай,
Біла паличко, ти, — з пожару
Наче вихоплена, — палай!

Он діди — не проронять слова,
Он — у гніві фронтовики,
Он зітхнула вдова, ланкова,
І заплакала б, — не з руки...

І вбирають серця незримо
Всі події, надії, біль,
І обводять весь світ очима
Працьовита наша артіль.

І артільці встають готові,
Щирим серцем за них клянусь,
І співають слова грозові
Про велику Радянську Русь!

ДІВЧИНА З МОЄЇ АРТІЛІ

Ти пройшла дороги дальні
В заграничній стороні.
Ночі темні привокзальні
Ще ввижаються мені,
Збитий цвіт всієї планети,
Жовті стріли димних трав,
В сонці білому кювети
Од дніпровських переправ.
Піль опалених масиви,
Автоматників ключі
І твоя шинелька сива
На дівочому плечі.
Йшли по двоє і по троє
У життя, не в забуття.
«...Буря мглою небо кроет,
Вихри снежные крутя».

Ти з солдатами своїми
Поміж вирв і темних піль,
Із старими й молодими,
Повертаєшся в артіль.
У теплушці, чи в машині,
Чи пішком. Щаслива путь!
Ранки тихі, темно-сині,
За тобою в хату йдуть.

Сонце кида світлі стружки,
І щебече дітвора,
І збираються подружки
До знайомого двора.

В легких платтях з крепдешину,
В гімнастюрках польових,
І для щастя, для почину,
Баяніст заграв для них.

На лади поклавши душу,
Не збиваючись ніде,
Про землянку, про Катюшу
Гру на совість поведе.

Тихо дзенькають медалі,
А міхи — як неба шир,
На баяні кличе в далі
Там, де місто Сандомир.

Де бувала ти й ходила,
Де дружила з землячком,
Де тебе фугасна сила
В землю кидала ничком.

Де шукала теплу хату
Тяжкорансним, на жаль,
Де майор із медсанбату
Там вручав тобі медаль.

Баяністе, клич на танок,
Хай, хто пив — не пив, — гуля!
А тебе виводить ранок
На колгоспівські поля.

Тракторист відчинить дверці,
Бо до будки є сліди.
— Здрастуй, старша, в гімнастерці,
Дай попити мені води.

Він відерце підіймає,
А на дні, як в ручаї,
Літне небо синню грає,
Колосяться врожаї!

Пшениці — як злотний злиток,
І зоря пливе ріжком,
Кіс твоїх ясний відбиток
У хустинці з горошком.

Дві легкі твої долоні,
Руки смуглі, молоді,
Ранки теплі та безсонні
У клопоті і в труді.

Все, як в дзеркалі, — в водиці.
День мина і рік мина,
Вже співають молодиці,
Ти заручена, жона.
Зичать мужу-агроному
Щастя й діток — все, як є...

Представник із райпарткому
Подарунок подає.

І поважно, неговірко,
Знов для щастя, не біди,
Від стола гукають: — Гірко! —
Бригадири — два діди.

В хаті гомінко і жарко,
Бубни б'ють у ніч густу,
Ти гостям підносиш чарку
І, звичайно, не пусту.

Щоб сміялося, світилось
Щастя в рідній стороні,
Щоб пшениця колосилась
На багаті трудовні.

Щоб цвіло здоров'я й сила,
Мала б доньку десь до свят,
А якщо б синів родила,
То не менше як трійнят,

Щоб росли міцні, та гарні,
Та завзяті, не лякні.
Все збувається. В лікарні
Ти на ліжку, при вікні.

Вся палата у заграві,
Як вечірня сіножать,
Сонця зайчики ласкаві
На термометрі лежать.

І спада температура,
Сон зника, як забуття,
Санітарка, тьотя Мура,
Подає твоє дитя.

Забігають вслід дівчата,
Крайня двері зачиня:
— Ти вгорни йому пальчата,
Щоб не змерзло рученя.

Нагодуй, забувши втому,
Та приляж, засни з малим!

Ти синка несеш додому
Над простором польовим.

Біля хмари грозової,
Де шепоче яр-трава,
Біля будки ланкової,
Де робила ти в жнива,

Де зелену юнь прожито
В праці, в спірках запальних.

Йдуть машини, пахне жито,
Сонце й день, і ти між них.

Над життям і над коханням
Неба світлі криниці.
Спить сивок ясним світанням,
Пригорнувшись на руці.

ТРОЯНДА

Троянда виросла в яру,
Де стежка від села,
В дощі, і в погідь, і в жару
Палала і цвіла.

Леліток баграва ясна,
Стебла колючий стан

Співали нам: іде весна,
Мов синій океан!

Одна, далеко від села,
Між зеленню пшениць,
Троянда квітнула-цвіла,
Мов іскра блискавиць.

Їй, може б, краще у саду,
Де соловей гуля?
Їй, може б, пару молоду
Скращать на весілля?

Її веселий баяніст
На груди б приколов?
Але у пісні в свій зміст,
Як у житті — любов.

Троянда барви-промінці
Кладе на сіножать,
Під нею друзі — два бійці —
У вічнім сні лежать.

А я — їх друг, я знаю те,
Що б'ється шум пшениць,
Що вічна квітка їх цвіте,
Мов іскра блискавиць.

ЖАЙВОРОНОК

За квітневим синім видноколом,
Над рясним широким нашим полем,
Над шляхом, де хмара грозова,
Над шумним дубком зеленочолим
Він тріпоче, б'ється і співа.

Заплітає щиро в ту співанку
Гук мотора в полі на світанку,
І мотор не чутно, а дзвенить,
Лиш до неба в'ється срібна нить.

А щоб не була співанка сіра,
Він підхопить слово бригадира,
Шум пшениць ряснющих, як на те,
І в свою мелодію вплете.

Гомін праці з нашої артїлі,
Борозен скибища чорнотїлі,
Дух бензину й гіркуватий дим,
На заправці клекооти мотору,
Все живе у світанкову пору
Рветься к сонцю, радується з ним!

Та йому й цього, здається, мало:
Він зриває ночі покривало,
Сіє, сипле в зелень берегів
Щире злото кованих плугів!

І, стомившись, натрудившись днину,
Може, схожий на малу дитину,
Він на теплу падає рілляю:
— Всю тебе у щebet переллю!

Від очей людських узавши жару,
Від землі — буяння, — знов під хмару,
Непомітний, в'ється і кружля,
І до нього, повна цвіту-яру,
У любові тягнеться земля.

В КУЗНІ

От і розходяться сутінки чорні,
Молот вистукує ближче, дзвінкiш,
Світиться в горні, жевріє в горні
Біло-сліпучий гарячий леміш.

От і снується спокійна розмова,
Скручені круто, димлять цигарки,
Пада з ковадла десята підкова,
Гублячи синьо-прозорі зірки.

Дихають жаром важкі лопати,
Світлом багровим одсвічує плуг.
Є що косити і є що копати,
Є що орати — поле навкруг!

Із емтеесу підкотить тритонка:
— Здрастуй, шофере!
— Здрастуй, коваль! —
Дзенькає молот високо й тонко,
Можна — підкову, а можна й деталь.

В ранки погожі і в сутінки пізні
З димної кузні клекіт гуля,
Може скувати мости залізні
Жилава, дужа рука коваля.

Щоб по мостах наша молодість зорна
Йшла до плугів у світанковий час,
Сяючи світлом з кузнечного горна,
З того, що в кузні артільній у нас!

ДІВОЧА

Я в поля вела дівочу ланку,
До криниці я ходила на світанку,
А в криниці тій водиця —
Наче вмита зоряниця
На світанку.

А дорога не травою, не ріллею,
Наколала собі ноги я стернею,

Все долиною, байраком,
Три кілометри із гаком
Все стернею.

До криниці, у чеканні — не в тривозі,
Можна й більше походити по дорозі,
Бо вода холодна, чиста,
Напою я тракториста
По дорозі.

Хай він стане та погляне мені в очі,
Може, словом одгада думки дівочі.
Хай він жде біля криниці,
Хай скучає до зірниць,
До півночі!

СТЕРНЯ

Стерня, колюча та мала,
Крізь сонце й тумани
Піднесла пахоці зела
І всохла восени.

По ній ішов зелений сік
До колоса в зерно,
Над нею бився гроз потік,
Щоб налилось воно.

Вона схплюлася над яр,
Хай вітер цвіт не б'є,
Вбирала роси й сонця жар
У серце у своє.

Стерня, колюча та мала,
Крізь сонце й тумані
Все віддала, що лиш могла,
І всохла восени.

Лягла у теплий перегній,
Зітліла, знемогла,
Машини їздили по ній
До ближнього села.

І люди їли коровай,
Ходили на хліб-сінь.
А їй вже снівсь новий врожай
Під ярий гук весіль.

Як люди знов прийшли здаля
І підвели її,
І вже вона вкрива поля,
Годує врожаї,

І піт людський, немов роса,
І добра дружба з ним,
І в хлібі знов дзвенить коса
Над стеблом золотим.

ПРО КРИЦЮ

Вона горіла на світанку,
Бриніла, як людська душа,
То — як щиток в розбитім танку,
А то — як лезо лемеша,

А то — як шаблі помах, люта,
Походи значила грізні.
І, вже розкута й перекута,
Веде плуги у борозні.

І все для щастя міцно крає,
І воскресає у вогні,
І солов'їв таяться зграї
У золотій її струні.

А в чорноземній добрій скибі
Її вогню краплина є,
І, може, міць її у хлібі
Мені снагу передає.

В уральським кована горнилі,
З важкої темної руди,
Вставай, ясна, в грозі та в силі,
Карбуй життя мого сліди.

І вже вона встає, звірлива,
Як друг, сьгає до плеча,
Щитом, плужком на вольній ниві,
Звитяжним помахом меча!

ПТИЦЯ

Вже листопада днина біла
Хилилась памороззю віт,
Вона останньою летіла
З вітчизни милої у світ.

По сивім, тихім небокраю
Над сьйвом міста і села,
Куди пташину рідну зграю
Судьба у вирій повела.

Вона знялась, не знаю звідки,
Над гомін піль, над тиш криниць,
І двоє крил, як злотні злитки,
Лисніли золотом пшениць.

І гук мостів, і шумний колос,
І паровозів грім-луна,
І криці дзвін в пташиний голос
Заплівся, як жива струна.

А вже як висягнула хмари
І крила ніс вітрів потік,—
Дніпропетровських домн пожари
В очах відбилися навік.

І де їй сісти, в пил припалій?
Куди несе її снага?
Чужих Америк чи Австралій
Нудна, зав'южена юга...

Чужих дощів блакитні стіни,
Індійських райдуг чорна нить,
Сухі пустелі Палестини
Її не можуть полонить.

І все вона ночами слуха,
Аж доки зійде темнота,
Гніздо тісне, немов задуха,
Зерно не те й вода не та...

Бо їй в очах живі, мов свідки,
Горять,— шукай шляху по них,—
Полтавських піль пшеничні злитки,
Палання домён дорогих...

* *

*

Синіє темний вечір. Листопад
Табує вітрів заводить в тихий сад,
І припинає на ремінні віжки,
І жолобами ставить їм доріжки
З червленою листвою.

А до грив
Вплітає верес із осінніх нив
І зорі сипле, як вівси пахучі,
О вечори мої! О рідні тучі!

Я теж, мов кінь, в труді узяв снаги,
Лечу в бою а чи тягну плуги,
І сурми крик, і дзвін важкого плуга,
Родючих піль напруга і потуга

Дає мені відраду у житті
І пахощі землі в рахманнім полі,
Нехай добра я не зробив доволі,
Так я ще молодий, бо я в путі!

Я бачу синь важких липневих злив
І паровозів жар у перегоні,
Й вітри осінні, як гарячі коні,
Іржуть і крешуть, і свистить між грив
Моїх пісень незгублений мотив!

* *

*

За Ірпенем скриплять состави
Ключами довгими вночі,
І, мов живі, зітхають трави
В землі на теплому плечі.

І колоскова нива зжата —
Було, нагадує, жнива,
І те, що в серці не почато,
Не умира, а ожива.

Нехай скриплять важкі состави,
І даль пливе у білий світ,
І літ нових нові заграви
Стоять біля моїх воріт.

Світи, зелений семафоре,
До дальніх станцій в ясності,
Де ти, життя моє суворе,
Завжди в путі, завжди в путі.

СЛОВО

Є такі: за ніч півтисячі вижене
Рівних рядків, як нудний потік,
Мені б одне слово — важке, не зніжене,
Щоб серце тримало не ніч, а вік.

Щоб не збивалося на скороговорку,
Сиділо б, як сторож біля воріт,
Курило б зі мною одну махорку,
Ділило б зі мною і хліб, і піт.

І, схоже на мене кожною рисою,
Любило б дороги й рясні громи,
Із синіх дощів під курною завісою
Ткало б землі моїй килими.

Чи, може, прибравшись веселим
хлопчиком,
Ходило б у дальній мережі доріг,
Схилялось зі мною над кожним окопчиком,
Над кожним горбком, де боєць поліг.

І якщо народиться вірш із голосом,
Не будем перечити, хай зроста,
Пшениця бринітиме стиглим колосом,
Литаврами площ загудуть міста.

З твоїми трембітами і потоками,
Шляхами, огнями золотоокими,
Нехай трудівниця земля встає,
Слово моє!
Багаття моє!

* *

*

З першою травою люблю розмову,
Б'ється, бринить, як дитя в півсні.
Я шаную камінь, що ліг в будову,
Яблуню, що хилить плоди рясні.

Шаную дороги стріч і розлуки,
Отецький ясний, незабутий дім,
Дубів подніпровських столітні руки,
Що небо колишуть в огні грозовім.

Червінськове мево понад містами,
І ключ журавлів, і жар горобин,
Де життя моє припада устами
Напитись, о земле, з твоїх глибин.

Якщо мої очі в далях прозорих
Можуть світити для твоєї весни,
Якщо моє серце схоже на порох,—
Візьми його в руки й вогонь кресни!

Нехай він летить, як далека птиця,
Привітний для друзів, для ворога злий,
В бійця за плечем, як гаряча криця,
У ночах осінніх не гасне малий...

* *

*

Може, я тебе не збережу,
Бо хіба я сторож у крамниці?
Літ моїх гінкі тривожні птиці
Пролетіли не одну межу.

І не можна лет їх зупинить
Поцілунком, ласкою, дарами,
Бо життя мого червона нить
Серце лиш заткала пожарами.

Що ж, ти стань, мов камінь у грозу,
Очерствілий і холодний камінь,
Я той камінь підніму руками,
В молодість гарячу повезу.

Поміж пересудів і розмов
Покладу його на край дороги,
Щоб у кров собі збивали ноги
Ті, хто очерствів, як ця любов.

* *

*

Хотів би ту ношу скинути з плеча,
З нею-бо більше мороки ніж свята,
А вона — рождається, як дитинча,
І просить, і зводить малі рученята.

Потім зростає, цвіте в маю,
Слово «кохаю» — ставить девізом,
Неукротиму волю мою
Палить вогнем і січе залізом.

Потім бунтує, як повідь рік,
Вікна ламає твого дому,
А ти її просиш в сусідки навик,
Таку невідому їй давно відому.

І їй віддаєш половину життя,
А може, і все, невелика ж оплата,
І сам біля неї, немов дитя,
Тремтиш, простягаєш малі рученята.

* *
*

Може, ти схожа на синю ялину,
Деся поміж горами у вишині?
Трудну любов мою, наче пилину,
Пустиш за вітром в незнані дні.

Тільки я знову проб'ює на кручу,
З тихих низин і ясних криниць,
Гроном далеким у ніч колючу,
Шумом трипільських рясних пшениць,

Сивим кречетом з-за небокраю,
Білим стожаром, немов мечем,
Ще чим? — І сам я того не знаю,
Тільки не дощиком і не плачем.

* *
*

Стукає спогад в мою кімнату.
— Що тобі треба? Хто ти і звідки?
— Щось забувавш ти, брат, Карпати,
Був ти на Ельбі у мене свідком.

— В мене, бач, гості сидять зі мною,
Входь подивися, що то за гості:
Слава старенької Кошової,
Неба дніпровського високості,

Борозни поля, пшениця яра
Хилить русяві вуса коплаті
Домни нової важкі пожари
Світять в моїй у малій кімнаті.

Входить той спогад, підводить очі,
Руки до мене, як бистрі ластки,
Входить — і серце моє тріпоче,
Серце мені розрива на частки.

Зняв шинельчину, присів до столу,
Чарочку випив тієї гіркої,
Вітер з-за Дону війнув спрокволу
З ночі тривожної, фронтової.

А засміявся — ревнули гармати,
Впали в бліпдажик гули й відгули,
А як підвівся — гори Карпати
Небо пожарами струсонули.

Спогад війни, пшениці крилаті,
Люди і небо у ніч-недреми
Так і живуть у моїй кімнаті,
В серці моєму, в житті моєму.

* *
*

За обрієм гуляє листопад,
Земля рипить, морозами окута,
Ось-ось війне розгулиста і люта
Зима снігами в жовтолистий сад.

Я бачу все: в льоду криничний зруб,
Де чорнокорий розшумівся дуб,
Де сивогриві коні із артілі
Копитьми б'ють простори сніжно-білі.

У синій вечір оживе гора,
Червонощока, буйна дівора
На саночках летітиме в долину,
Бо юності ані гріха, ні вшпну.

І все мені, синку чоботаря,
Лунає сміх, блищать кохані очі,
Аж доки в небі ген із полуночі
Вузечки срібні вивісить зоря.

ЛІТО

Мені старих доріг не досить
І слів для тебе не стаца,
Тужавий вітер хмару носить,
Чи сонця клониться свіча,

А ти, медів здійнявши келих,
Зорієш зорями завжди,
В колгоспи йдеш по наших селах
Для дружби, а не ворожди.

Лиш рудуваті серпня мітли
Гарячих днів зметуть число,
Де ти ходило, де розквітло,
Де людям щастя принесло.

* *

✧

За старим бліндажем зацвіта ромен
Білим одцвітом біля тих знамен,

Що шуміли нам, що сягали туч
Поміж сивих піль, біля чорних круч.

Потоптали його мільон чобіт,
Запилили в пил і пішли у світ.

Тільки хвиля б'є, тільки час мина,
Та у серце йдуть дорогі ймена.

Наче танки гримлять в липневім пилу,
Наче знову Ватутін стоїть на валу,

Наче зір вечорових ключі золоті
На твоїй путі, на моїй путі.

Все зникає, мов сон, мов роса в маю,
Повертає солдат в домівку свою.

В'ється мирний шлях за сухим кряжем,
І цвітуть жита за старим бліндажем.

БАЛАДА ПРО ВІТЕР

Він десь рождається в житах,
Як голосний крилатий птах,
Вплітає в очі сонця ниті і гроз струмки несамовиті,
Летить, сурмить по цілім світі
Молодий! Вітер!

Бере з Дніпра собі води,
В тополь шумливої ходи,
А з лугового синь-дунаю — гарячі пахощі розмаю,
І цвіт зорі із небокраю
Молодий! Вітер!

Спочине в полі в ніч глуху,
Як перехожий на шляху,
В Полтаву входить на світанку, шукає Лялю
Полтавчанку,
Хоч би їй слово наостанку,
Хоч би півслова...

У шибку торгає — нема,
Вже третє літо і зима.
Убийвовк Ляля! Де ти, де ти? За обрій падають
комети,
І гнуться білі очерети,
І грози спіють.

Тоді шумить, і кличе він,
І мчить у рідний Краснодар,
Пита Олега Кошового і добрих друзів біля нього,
Та чорна шахта глухо, строго
Мовчить навіки.

Тоді він коней поверта,
Летить крізь простір і літа,
Крізь голубі небесні шати, у кого б можна розпитати,
Ще, може, друг, ще, може, мати?
Виходьте, люди!

У теплім полум'ї зорі
Ідуть дівчата й шахтарі.
Чого, питають, б'ється в очі? Чого, як птаха,
він тріпоче,
Молодий вітер?

Кошлата вітру голова
Питає в шахти: ти жива?
По одному, по два, по трійці виходять молодогвардійці
Один за одним, як брати,
І їхні голоси полями
Летять із вітром у світи.

ВІКНО

Здрастуй, вікно моє невисоке,
Сонця на рамі краєлі-прилипці,
Тільки весна понесе потоки,
Ти й відбиваєш потоки в шибці.

Ляже зима біля нашого дому,
Білою ковдрою шлях завине,—
Ти намалюєш на склі німому
Снігом засипані тихі ялини.

Літо у двір принесе жоржину,
Діти заскачуть біля порогу,—
Ти відбиваєш кожному стежину,
Двір, і травицю, і юнь босоногу.

Потім землі колихалось тіло,
А від зеніток цвіли блискавиці,
Потім пожари в тобі клекотіли,
Наче важкі, почорнілі птиці.

Здрастуй, вікно моє невисоке!
Я заміню тобі рами давні,
Вставлю в шиби — річок потоки,
Волгу, й Дніпро, і дунайські плавні.

Щоб не засніжене при завірюсі,
Щоб не покривлене і не горbate,

Рамою стануть ліси Білорусі,
Лутками — сивії гори Карпати!

Хай вітровіння несамовиті
Б'ються об тебе в лютих погрозах,
Будь ліхтарем моїм в білому світі,
Світ освітивши в ночах і грозах.

СТРУМОК

Шепоти, жебони, блакитноокий,
Гаси блискавиці із горобою,
Остуджу устами твої потоки,
Буду гомоніти разом з тобою.

Дякую за те, що обмив мені рану
Сорок четвертим гарячим літом.
Виблиснув ніччю з диму-туману
Синім узористим самоцвітом.

Лився в баклаги не по краплині,
Спеку гасив і стояв стіною,
Дякую, що на смертельній хвилині
Шаблею ліг межі німцем і мною.

Тільки на тебе я злий сьогодні,
Чуєш, як серце несе осмуту?

Де ти ховався у дні безводні,
Де ти лелів у посуху люту?

Колос у полі благав: крапличку!
В синій жалобі гречка горіла,
Ти ж не міняв свою давню звичку —
Лився в Дніпро, не шукаючи діла.

Що ж ти за друг?

А земля зелена
Густо врожай колосить і носить,
В'ється струмок біля ніг у мене,
Наче за кривду прощення просить.

ГРІМ

Спершу грім ударив над Подолом
Залпами у тучу грозову,
Прокотився, заgrimів над полем,
Молоду хвилюючи траву,

Синім світлом освітив криницю,
Чебрецем і смолками запах,
І його залізну колісницю
Бачили в зволожених степах.

Як жаріли хусточки червоні
Під диханням обважнілих нив,

Як летіли коні в перегоні,
Заломивши блискавки до грив!

Дерева, й шляхи, і світлі хати,
І хлібів дорідне яр-зерно —
Все за громом бігло, як солдати,
Під його багристе знамено.

* *
*

Ніхто мені спогад роками не зв'яже,
Поглянь: за дорогами, ледве помітні,
На міді полів чорнорукі пейзажі
Шумлять, обважнілі у теплому квітні.

Вони ожили по грозі і напасті,
Залізо їх рвало і спека сушила,
Затінені сонцем дуби мускулясті
І бронзових сосен зелені вітрила.

Їх радує день і дівоча розмова,
Рахманного поля розбуджені соки,
Дніпровських лиманів лискуча підкова,
Шатра повечірнього небо високе.

О юність моя, піднімайся з дубами,
Зеленим листів'ям, гіллям чернокорим,

Грози напивайся сухими губами,
Дивляйся в світанок опаленим зором!

Де тягнуть плуги порозсідлані коні,
Вгрузаючи в землю, в тяжкім перегоні,
Де наша свобода у праці і в щасті
Шумить у світи, як дуби мускулясті.

* *
*

Через літ п'ятдесят хай приходять в гості
Ті, що їли й пили сьогодні зі мною,
Ті, що підривались на мінованім мості
І стояли за танками живою стіною.

Ану, скажуть, покажи свої сиві скроні,
Чи й зараз кричиш на світанку півнем,
Чи ще не захрип, як тоді в батальйоні,
Віку доживаєш тихим чи гнівним?

Із якими струмками говориш нині,
Із якими ночами кочуєш в полі?
Кого полюбив у земній долині,
Чи, може, вже досить, чи вже доволі...

Тільки я не лежатиму десь під лавою,
Покрившись, мов камінь, зелен-кугою.

Із тією славою вічно лукавою,
Із тією бабою-хитрюгою.

Відчиню я вікна в чотири сторони
Струмкам, і лісам, і шумним світанням.
О майбутній віку! О далі зоряні!
Обпали мене, часе, своїм диханням!

Хай летять солов'ї у мою кімнату,
І клеочуть орли на книжній полиці,
І заходять люди до мене к святу,
П'ючи з мого серця, мов із криниці.

* *
*

Ще ранок диха прохолодою,
Від сну підводиться трава,
Та вже за першою підводою
Шляхом куриться курява.

І на підводі сонце стружками
Тече, як світлі ручаї,
То ланкова разом з подружками
Гектари огляда свої.

Ім туча сонечко не застує,
Не б'є дощів стіна крута,

Врожай із хвилі зеленастої
На золоту перецвіта.

Шумить, і плеще, і рожевіє,
Дівчатам ластиться до ніг,
І хилить вуса ячменевії
На сиві полотна доріг.

Не збитий межами та смужками,
Мов корабель, іде в жнива,
І ланкова разом з подружками
На нім до щастя заплива.

* *
*

Далеким ранком неповторним,
В осінні дні чи повесні,
Хлоп'ям ходив я полем орним,
Думки збираючи ясні.

Широкі вибалки та балки
Мене вели між волоття,
І те, що мріялося змалку,
Перелилось в моє життя.

Із стежок вирости дороги,
З доби одної — сотні діб,

З зерна одного наливного
Вже на столі у мене хліб.

А я пригадую, як гладко
Ішли плуги на пустирі,
Як піонерська жар-краватка
Горіла в полум'ї зорі.

Як ми стрикунчиків збирали,
Суперфосфат возили в двір,
Можливо, жити починали,
Але то правильно, повір!

Носили в поле воду з лійки
І повертались, як бійці,
Сухого неба сиві змійки
На смаглий билися руці.

І матері нас клали спати,
Пишались нами, — спіть, малі, —
І нам здавалось: біля хати
Стоїть врожай всієї землі.

Тепер там інший хлопчик ходить.
Що я шукав, — те й він знаходить,
Є в нього друзі, дім, сім'я,
Хоч думка інша — а моя!

І на грудях, пошита гладко,
Та ж піонерська жар-краватка,
І все він робить по порядку,
Бо він, малий,— можливо, я...

* *

*

Ходить полем молодистий,
Гонить хвилю з краю в край
Золотистий, колосистий,
Яровистий урожай.

А над ним хмарин сувої,
Туч весняних кораблі,
З польової, молодої,
Із колгоспної землі.

А над ним погіддя тепле,
По пшениці, по вівсах,
Сивий жайворонок клепле
Срібні дзвони в небесах.

Мчаться коні в перегоні,
Трактор вийшов на жнива,
Важить колос на долоні
Клопітлива ланкова.

Гладить зерно крутобоке,
Що тече, як ручаї,
Повне сонця, повне соку,
Повне радості її.

І біжить вона щаслива
Погуторити з людьми,
І над нею тиха злива,
Сонцем ткана, гомінлива,
Віша в небі килими.

* *
*

Знову літо у краснім цвіті,
В колиханні ясних комет,
Знову щастя моє у світі
Солов'їв посилав в лет.

Над долини і над застави,
Над міста в голубім краю,
Над високі нічні заграви,
Що тривожать душу мою.

Я у тих солов'їв за брата
Із юнацьких веселих днів,
Я з загравами жив стократно,
З ними зрісся і пломенів.

І тому при долині в житі,
Як проходжу погожим днем,—
Мої очі цвітуть, наліті
Золотим і людським вогнем.

І тому в мене друзі прості,
І з широких земних країв
До людей я пускаю в гості
Сизокрилих своїх солов'їв.

* *
*

Над дорогами сяйво крилате,
В зорях плеще світанок рудий,
Вийду знову я щастя збирати,
Як завжди, запальний, молодий,

З Ірпеня аж до тихої Случі
Повз діброви й мости багряні,
Повз високі закиївські кручі,
Що з дитинства знайомі мені.

І воно, тее щастя, видиме,
Сизим голубом в'ється до рук,
Над шляхом моїм вкрай несходимим,
Над жарінням кохань і розлук.

І воно, молоде, синьозоре,
Мов колосся доспіле в жнива,
Мов одкрите мандрівником море,
Мені в душу ясну приплива.

Із колгоспної ниви у гонах,
Із шахтарських закурених днів,
З піонерських краваток червоних,
Що між ними я сам пломенів,

Все зберу по краплині неначе,
І нехай сивина чи зима,
З ним піду у безсмертя гаряче,
Бо з тим щастям і смерті нема...

* *
*

Вечора синь прозора,
Ніжно-тонка блакить,
Крапля упала в море —
Силу його долить.

Вечора синь прозора,
Явора довга тінь,
Мчаться в полях мотори
Вітру догнать бистринь.

Вечора шум-відгомінь
Стеле рожевий слід,
Сонця останній промінь
Яблуні в'яже плід.

Так і моєї змоги
Крапля, хоча й мала,
Цвітом людські дороги
Красить і застила.

Серця мого кострище
Людам скрашає зір,
З вітром весняним свище
Бурям наперекір!

* *
*

Ржава каска лежала в полі,
В свіжозораній борозні,
Поржавілі, страшні та голі
Дві пробоїни наскрізні.

Мабуть, чергою з автомата
Зачепило її в бою,
І життя коротенька дата
З смертю стрілася на краю...

Мабуть, падав солдат, в розгоні
Бою й крику не одинок,
Затискаючи у долоні,
Як життя своє, партквиток.

Згас очей молодечий промінь,
Обірвалася мережа днів,
Тільки зірки червоний племінь
На тій касці не стуманів.

Загорілася п'ятикутня
Крізь багату весняну цвітть,
Батьківщина наша могутня
В ній засвічена для століть.

Сяє в сонці червоним птахом,
Легким, сонячним, як пірце,
Над заліза потлілим прахом,
Правду кажучи всім в лице.

* *
*

Повесні у моему домі,
Як при першому добрім громі,
Тихим дзвоном дзвенять мости,
Білим цвітом летять листи.

По мостах їх везли вагони,
Наче білих і тихих птиць,
Через станції та перони,
Повних радості й таємниць.

Я беру їх тривожно в руки,
Пробігаю живі рядки,
Пишуть хлопці крізь даль розлуки,
Пишуть друзі, мої годки.

Впізнаю білоруську мову,
Наче пісню поміж розмов,
Кличе в гості до себе знову
Друг сердечний Аркадзь Куляшов.

І на Горьковську в шум московський,
Де ходив я, було, солдат,
Кличе знов Олександр Твардовський,
Мій сердечний товариш, брат.

І читаю, і знаю: нині
У Сурамській цвіте долині
Мандаринів золотистий гай,
Абрикос і пахучий чай.

На Уралі руда залізна
Добре плавиться на щити,
І самому мені допізна
Між людьми у трудах іти

По херсонських степах широких,
По Дніпров'ю, де сонце й грім.
Де у славі, в огнях-потоках
Люди знають мій щедрий дім.

* *
*

Я буду жити в цім житті
Не сам, не тихо, одиноко,
Де мов людських бривлять потоки
Й дороги стеляться круті.

І пил доріг, і сяйво зір,
І в тиші поля синь-криниця —
Усе душа моя, мов птиця,
Перебирає з давніх пір.

А вчую я в своїм дворі,
Як поле косять косарі
Чи як збираються ланкові
На добрій, лагідній розмові,—
І я вже з ними. Я в політ
Готовлю крила з давніх літ!

* *

*

Я буду жити, як живі
Мої ровесники уперті,
Усе пізнати в гніві, в смерті
Й любити почі грозові.

Стояти з друзями в бою
У небезпеки на краю,
Щоб не холодні обеліски,
А грози, й день, і сонця блиски
Дорогу значили мою.

Нехай обличчя мие піт
І гриви днів летять, мов коні,
У велетенському розгоні
Комуністичних юних літ!

* *

*

Я так, я так люблю тебе,
Народе мій і дню-розмаю,
Що мерхне небо голубе,
Коли я очі підіймаю.

Мені не страшно від пожеж.
Коли війна гримить світами,
Бо ти лиш руки підведеш
Я вже броньований щитами.

Отак, бува, могутній дуб
Готує бурі чорній стрічу,
Так ти в мільйон удариш труб ---
І я до тебе друзів кличу.

Бо я життя твоє і плоть,
Навчивсь косити зло несите,
Ти можеш землю розколоти
І світ новий заколосити!

Червоне рідне знамено
Підніс ти пружними руками,
Щоб навіть прах і сірий камінь
Твоє відбили імено.

* *
*

Я хочу так життя прожити,
Віддати днів тугий налив,
Щоб зло, страшне й несамовите,
Останній подих спопелив.

Щоб гомоніли вітри буйні,
І поля слалася блакить,
І вороги мої отруйні
Вже не могли б людей жалить.

І день шумів, як лист на дубі,
У подніпровському краю,
І дівчинка в шкільному клубі
Співала б пісеньку мою.

І щоб на вольному просторі
Горіли вніч поміж заграв
Комуністичні мрії зорі,
Яким я душу всю віддав.

* *
*

Може, пісня ляже в довгі стоси
Книг забутих, як німа печать,
І серпневі крапельисті роси
Іншу пісню будуть величать,

Будуть іншу звати на весілля,
Що давно родилася в краю,
Але я з роботи, не з дозвілля,
Приведу натружену мою.

Посаджу її поміж дружками,
К баяністу ближче, на виду.
Хай почне, як ми ішли стежками,
Пов'язавши рани на ходу,

Як любили і вмирали в полі,
На мостах і в куряві доріг,
Може, слів тих буде не доволі,—
Я додам, що в пам'яті зберіг.

І тоді такі заб'ються птиці
І такий в грозі засяє час,
Що земля до двору всі зірниці
Приведе послухати про нас.

Спалахнуть стожари сині-сині
Над двором малим біля ріки,
Люди скажуть: — То на вечорині
Заспівали вніч фронтовики!

* *
*

Любові вчитись не можна:
Таких мудреців нема,
Лиш крові краплина кожна
Її із глибин підійма,

І дружби навчитись не можна:
Для неї границь нема,
Година життя тривожна
Її із глибини підійма.

Як стануть вони, сестриці,—
Любов і дружба всуміж,
Одна, мов ясні зірниці,
А друга — гостра, як ніж.

І з ними не страшно в люди
Нести на роздолля нив
Того, що лягло у груди,
Мов щастя твого мотив.

І з ними радісно в світі
Іти на шляхи й мости,
Любити Вітчизну в цвіті
Й самому разом цвісти.

Не страшно тоді втеряти
Між ними ясну межу,
Бо я в тих сестриць за брата
Їх чистоту бережу.

* *

*

Сьогодні, у теплий вечір, як праця скінчиться в полі,
Ми сядемо й поговорим у нашому дружнім колі.

І тракторні фари світлом гонитимуть ночі морок.
Кому з нас минуло двадцять, кому вже пішло за сорок.

Ще дехто дітей не має, самому лиш світ відкрито,
А інший синів чекає із фронту четверте літо.

Та всі ми — одна родина, і тут розмова коротка —
Знімайте комбінезони, кашкети свої й пілотки!

Нехай нам серця остудять вітрів молоді потоки,
Нехай обважнілий колос схиляється нам на щокі,

Бо завтра з очей із наших — нові запалають зорі,
Із рук роботящих наших — шляхи побіжать просторі,

І в душі глибокі наші — увіллється сонце з неба,
Бо нам же до комунізму дороги верстати треба!

БАЛАДА ПРО ПОЕТА

Прийшов до нього брат-коваль
У ранок мов кришталь.
— Ти, — каже, — пісню напиши,
Щоб в ній дзвеніла сталь,

Щоб сам я молотом дзвенів,
Утерши теплий піт,
Щоб люди знали, скільки днів
Я кличу їх у світ.

Колгоспник смаглий на лиці
Зайшов у пізній час.
— Ти, — каже, — чуєш? Пшениці
Шумлять навколо нас.
Ми завтра вийдем на жнива
У світанкову тиш,
Ти, може, загубив слова,
Чому про нас мовчиш?

І ткаля ранньої пори
Ткання внесла сувій.
— Це, — каже, — будуть прапори,
Якщо на завтра бій.
А ти вже слово те знайди,
Яке кресав колись,
Щоб фронтів важкі сліди
Під стягами вились.

Дівча прийшло у ранню рань
По стежці від кохань.
— Я, — каже, — так люблю його,
Коханого свого!
Блакиттю світять ручаї

Очей його блакить,
І затихають солов'ї,
Як він загомонить.
Одип цілунок на уста —
І серце б'є, мов дзвін,
І наче сонце вироста,
Як посміхнеться він.
Ти напиши про це мені,
Нехай любов буя,
Щоб інші люди в інші дні
Любили так, як я!

Поет, схвильований вкінець,
Сіда трудиться знов.

Лише із армії боєць
До нього не зайшов.
Бо він суворий був солдат,
Ходив поміж гармат,
Співав із кулями в бою
Про землю про свою.

Поет виходить на поля,
Шукає сонця нить,
Складас пісню коваля,
І молот в ній дзвенить,
І в ній шепочуть пшениці,
Налиivistі сповна,

І в ній кохання криниці
Хвилюються до дна,
І в ній червоні кумачі,
Як пошуги жар-птиць,
Летять над краєм уночі
Під жаром блискавиць.

Аж тут війна. І пісня ця
Стає біля бійця.

І він поета обніма:
— Ходім в бої круті,
Бо, — каже, — кращої нема,
Як ця в моїм житті.
То ж молот мій і мій врожай,
Моя любов жива.
І прапорів моїх розмай
В тім слові ожива.

І йдуть удвох вони у бій
З-за Волги і Дністра,
І пісня в димці грозовій
Над ними як сестра.

ВІРШІ ДЛЯ ДІТЕЙ

* *
*

Вечори, як сиві котики,
В нас почують у дворі,
З ними вітру теплі дотики,
Промінь синьої зорі.

Перший бавиться з дитиною:
— Люлі, спи, мале, пора.—
Другий ходить за долиною,
Ясні проліски збира.

Третій вечір в кузні дзенькає,
Лемеші кує, мов жар,
Доки шаблею тоненькою
Місяць виблисне, звіздар.

І тоді вони посходяться,
В хаті сядуть при мені,
Мати їм дає вечеряти
Борщ і кашу в казані.

* *
*

Блискавиця блисне в гонах,
Загуркоче грім, як звір,
Сотня поясів червоних
Упаде із неба в двір.

Ну, а ми за тим простежим,
Як заб'ються ручаї,
Поясами підпережем
Білі платтячка свої.

Вірі Павлівні в дарунок
В школу пояс понесу,
Наче блискавки віддунок,
Що скотилася в росу.

Хай зав'яже непомітно,
Хай поносить на часок
Той огнистий, променистий,
Блискавичний поясок!

* *
*

— Мамо, мамо, пошійте ковдру
Із осіннього листя в лісі,

Щоб зелені, багряні, жовті
І легенькі, немов метелики,
Біля мене жили листки.

А бабуся розкаже казку
Про героїв у Сталінграді
І під ковдру з листків осінніх
Покладе мене тихо спать.

І зашепоче дубове листя:
— Спи, дитино, бо я з тобою.—
А герої: — Ні, ми з тобою!

І шумітиме світ у ліжку,
Заколисуючи мене.

ЯЧМІНЬ

Тато кажуть: — У артілі
Вже посіяли ячмінь,
Колоски, як вуса білі,
Кинуть влітку темну тінь.

Вітер зірветься, гультяйко:
— Поле й ліс — моє усе! —
Колосків злотисту зграйку
В синє небо понесе.

Понавішує, постеле
Вище лісу, вище хмар,
І небес висока стеля
Аж засвітиться, як жар.

Місяць стане у дозорі,
Явір кине довгу тінь,
Люди скажуть: — Гарні зорі.
А воно ж, мабуть, не зорі,
А з артілі паш ячмінь!

ЖУРАВЕЛЬ

Прилетів журавель
З невідомих земель,
А в нашій окрузі
Поселився в лузі.

Воду п'є, не просить жбанку,
Ходить тихо, наче дід,
Жабу вловить до сніданку,
Другу вловить на обід.

Де у нього двір і хата,
Може, знищила війна?
Де у нього журавлята,
Журавлиха де, жона?

Може, загубив дорогу,
В журавля своя біда?

Стапе в лузі на дну ногу,
Довго в воду загляда.

* *
*

Бабуня-трава, жовтокоса й тиха,
Глянула з-під снігу — а в небі сонце,
Глянула вдруге — жайворон в'ється,
Молоточками дзвонить в синю тарілку:
— Еге ж, виходьте, мої травенята,
Березень!

І висипали малі травенята
Рястом, проліском, білим роменом
В луг, на подвір'я, поїд ворота,
А чотири травки в глиняний горщик
Вскочили на підвіконня
І заглядають в хату.

КАЗКА ПРО ЯЛИНКУ

Шапка знайдена вухата,
В руки — батьківський топір.
Що тобі, Васильку, хата,
Йди, Васильку, в білий бір.

Вітер киди навздогінки
Снігу котики рясні,
І засніжені ялинки
За шуміли в напівсні.

— Цю рубати? Цю хилити?
Цій підтяти довгі віти? —
Розмахнувся скільки міг —
Заєць виплигнув на сніг.

— Що ти робиш? Тут негусто
Поросли мої ліси.
— Я приніс тобі капусти,
Мо', ялинку віддаси?

Він виймає не останні
Пиріжечки-гречани,
Він дарує капустині
Три великих качани.

Заєць ласо облизавсь,
Тихим словом обізвавсь:

— То капуста? Добре діло!
Не ходжу я на межу,
А ялинка грів тіло,
Під ялинкою лежу.

— Ну, прощай, завдав я жалю,
Стурбував тебе? Прости!

З зеленастого кришталю
На річках лежать мости.

Біле пір'я лине, лине
Од вечірньої зорі,
Молоді стоять ялини
В смолянистім янтарі.

— Цю рубати? Цю хилити?
Цій підтяти довгі віти? —
Розмахнувсь на правий бік,
А з нори лисиця — скік.

— Ні, голубчику, не треба! —
А Василько їй на це:

— Ніс в торбині я для тебе
Курки смажене крильце.

— Курки? Смажене? Принада,
Розділи-но пополам,
Я крильце погризти рада...
А ялинки все ж не дам.

— Не даси? — Не дам рубати,
Йди по лісу навмання;

А. Малишко, Зоя Гайдай, І. Паторжинський. Фото 1946 р.

А. Малишко, Фото 40-х гг.

Крячуть, скачуть воронята,—
Попроси у вороння.

Вітер грає на сопілці,
В танці крутиться зима,
Вороння обсіло гілки,
Просто підступу нема.

Хлопець хмуриться з лиця:
— Може, дати вам пшонця?
Я приніс його в мішку,
Я посиплю по сніжку.

— Що нам те пшоно? Дрібниця.
Шмат би ласий живини.—
Закружляла чорна птиця
З бору, з неба, з далини.

— Ми пшона не клюємо!
— Ми ялинки не дамо!

— Ну, прощайте! — Будь здоровий! —
Знов дорога, знов зима,
Знову дуб кошлатобровий
Білі віти підійма.

— Цю зрубаю без підмоги,
Цю на санках повезу.—

Виліз вуйко із барлога,
Ніби туча у грозу.

— Як рубати? Попереду
Розпитай, чиї ліси.

— Я приніс, ведмедю, меду,
Мо', ялинку віддаси?

— Меду, кажеш? Сип потрошку.
Меду, кажеш? Дивна сласть.—
(А ведмідь за меду ложку
Батька рідного продасть).

— Стережу я ці бори.
Дати сосонку? Бери.

Та мерщій вези, юначе! —
От чому під Новий рік
Вороння крилате кряче,
Завць скаче — скік та скік,

З неба падає зірниця,
Наче слід від помела,
І лисиця хитролиця
Забігає до села.

В нас веселощів доволі,
Є артисти й сурмачі,
І ялинка в нашій школі
Сяє золотом вночі.

ПІДКОВИ

Місяць виклепав підкову
І сміється: — Це моє. —
А коваль говорить: — Знову
Щось заліза не стає.

Місяць другу дзвіпко клепле,
Поклепав, і зник, і зблід,
У горнилі місце тепле,
На ковадлі синій слід.

А коваль розгнівавсь дуже,
Фартушину зняв з плеча:
— Що ж ти, — каже, — робиш, друже,
В нас заліза не стає.

Місяць кинув ті підкови
Дідусеві-ковалю
І пішов собі в діброви,
Потемнівши од жалю.

Та зате у нас в загоні
З гір високих і крутих
Копитами крешуть коні
На підковах золотих!

СНІГ

Сперечався з сонцем сніг,
Вкривши в полі сто доріг:

— Щось-то в небі в тебе сухо —
Ані дощ, ані роса,
Як пошлю я завірюху,
Як покрию небеса.—
Сам кошлатий, бородатий
Ходить сіє заметіль,
Ані з хати, ні до хати,
Ані в школу, ні в артіль.

Сонце виплинуло вище,
Іскри крешуть ув очу.
— Ах ти, снігу-хвастунище,
Я тебе ось проучу!

Як метне огненні ружі,
Як заблиска в три сліди.
...Потекли рясні калюжі
З снігової бороди.

Він у поле — сонце коле,
Він у ліс — гарячий спис,
Він в комірку біля школи
Шусть — зігнувся і поліз.

Ми бігом туди — з урока,
Бачим — сніг, то ми й мовчок,
Почорнілий, одинокий,
Як холодний їжачок.

РОЗУМНИЦЯ

Два роки в сіпцях бачу лопату,
Блискуча стоїть, як зоря на сході.
Нею копали яму солдату
Отому, що впав на нашім городі.

А тато викопали калину,
Принесли в город із листям, з травною
І посадили за добру годину
Якраз у солдата над головою.

А я загатила струмок охоче,
В город повернула його, бродіжку.
Калина цвіте, і струмок шепоче,
І спить солдат у глибокім ліжку.

А що без лопати можна скопати?
Без неї в хазяйстві немає діла.
Ну, я побіжу, прощайте, — до хати.
І встала, і ніжками задріботіла.

КОРОВА

Ви їли в нас молочну кашу,
Якщо заходили в наш дім?
Ви, може, знали й Лиску нашу,
То помовчіть, а я повім.

Дають їй мати сіна з хати,
Щоб пахло літо в молоці,
А я із Грицем, з меншим братом,
Одрібок солі на хлібці.

Бо паші свіжої немає,
Ще ходить березень в полях,
І Лиска роги підіймає,
І довго дивиться на шлях.

Чи бачить крила журавлині,
Чи спілий червень за ярком?
І сниться їй трава в долині,
Налита синім молоком.

КОРАБЕЛЬ

Наш струмок біжить в долині,
Стугну-річку знаєш ти?
У Дніпро із нею плине,
Де лежить село Плюти.

А з Дніпром у Чорне море
Шлях-дорога немала,
Під високі сніжні гори,
До грузинського села.

Гей, кораблику школярський,
Швидше, дужче пропливай
У кубанський, чи аджарський,
Чи в грузинський теплий край.

То-то буде там розмови,
Як побачать ув імлі
Наш кораблик паперовий
З української землі!

ПІВЕНЬ

З півнем в нас — одна морока,
Він ночує на току,
Тільки ніч заплющить око,—
Він уже й ку-ку-рі-ку!

Вже йому давали проса,
Хліб покришений, що є,
Поклює, погляне скоса,
Потім знову за своє.

Ну, а тільки ляжу в ліжко,
В сон, як в зоряну ріку,
Віп, хитрун, помовче трішки,
Потім знов — ку-ку-рі-ку!

Що робить мені? Ану ж бо
Посовіуйте, в чім річ?
Чи, можливо, в нього служба
Кукурікати всю ніч?

Бо як зірка блисне згірно,
То в артілі голова
Свій годинник ставить вірно,—
Так, як півень заспіва!

* *
*

Хвалилася гречка
Чорновершечка:
— Встану з сонцем попереду,
Вип'ю дощик і росу,
Наточу я в кухлі меду,
Людам в хату понесу.

А ячмінь їй у одвіт:
— В мене теж хороший цвіт,

У колгоспі мене знають —
З мене пиво на весь світ!

Бродить сік, ламас днища,
Людам душу звеселя,
Від пінястого пивища
Захмеліють весілля.

А ячменю житній сніп:
— З мене буде добрий хліб,
Я з колгоспниками знаюсь,
Я доспію в десять діб!

З мене, бач, не булка свіжа,
Пироги також не ті...
Але хліб мій — добра їжа
Для бійця в важкій путі!

МОЇ ДРУЗИ

ТАРАС

Знову йдеш по землі од високої сивої кручі,
Тільки груди не палить ні гнів, ані сльози пекучі.

Одриміло століття, за ніччю, за чорною млою,
Ожило твоє серце, повите людською хвалою.

Інші люди живуть, інші зорі палають, як в горні,
Ти розплющуєш очі, щоб бачити далі прозорні.

Інше поле колоситься, інші дороги і хати,
Простягаєш ти руки: народ свій великий обняти.

Той, що в давнім минулім конав кріпаком у неволі,
Той, що став як господар сьогодні на братньому полі.

І земля урожаєм і жаром залізним повита,
І весняна дорога, що тьохка льодком з-під копита,

І степи Чорномор'я виводять синів своїх, дочок,
І схилився до поета посаджений зелен-дубочок.

— Ти заглянь до артілі,— поета зовуть таращанці,—
З Катериною підеш оглянути поле уранці

Чи на зборах посидиш, де люди — не темная маса.
Комунисти, вперед, зустрічайте поета Тараса!

Хлібом-сіллям, суцвіттям, високими в небо гудками
Хай стає поміж нас і Вітчизни торкнеться руками.

І вона вже веде його з віку минулого, з ночі,
І розказує світові думи поета пророчі,

На граніті у Києві ставить під небо безкрас
Так, що бронзова постать блакиття небес підпирає.

Не в землі він лежить — над землею стоїть,
як з граніту,
Так, що як не дивися, — а видно його всьому світу!

* *

*

За донськими степами й туманом,
За дніпровським жорстким ковилем,
За татарським розгромленим станом
Ти дзвеніла любов'ю й жалем.

Блиск мечів, рокотання і гули,
Ніч і ранок, і знову бої,
І летять під щитами Микули
Святогори й Добрині твої.

Русь моя! Не вдова, не невіста,
Тільки мати в безсмерті століть.
Он стріляють в пітьму декабристи,
І Некрасов над віком стоїть.

Збита бурями дальня дорога,
Коробейники її сні золоті.
Ти — огненпа, сермяжна і вбога —
В лапоточках шукаєш путі.

Чеше дощ непокошену ниву,
Рвуться коні за схилений двір...
Хто не знає печалі і гніву,
Той не любить Вітчизну, повір!

Скільки жару і гніву в напрузі,
Сяють очі і подих, як грім,
В'ється, б'ється некрасівська муза
Над риданням і щастям твоїм.

ДУМКИ ПРИ ОБЕЛІСКУ

На Волині з «Лісової пісні»
Між людей живе ясний мотив,
На Волині люди небезвісні
Зустрічають сонце серед нив.

Пшениці колишуть яр-потоки,
Ні конем об'їхать, ні пройти,
І живе між них блакитноока
Дівчина, така, мабуть, як ти.

Так же мріє в ночі темно-сині,
Так же з книги, мов з криниці, п'є
Дівчина з колгоспної Волині,
Молоде продовження твое.

Свище вітер над світами дзвінко
І заносить попіл дальніх бід
Там, де ти ходила, Українко,
З єгиптянських чорних пірамід.

Де в огні тріщать похилі стіни,
Де в сплетінні кривди і обмов
Із сухих румовищ Палестини
Цезарі англійські точать кров.

Інший вік гуде, то й інша сила,
Правда вбралась у червоний цвіт,
І свобода плещеться стокрила,
І народ — не темний неофіт!

Ти б жила, й життя нова сторінка
Вдарила б у серце, наче дзвін,
Українко Леся! Українко!
Голос — гнів, і в слові — зброя він.

І тому та дівчина з Волині,
Молоде продовження твоє,
В кожній хвилі, в кожній тій годині
Юнь свою Вітчизні віддас.

Може, вчителює, може, водить
Трактори у теплій борозні,
Може, пише вірші і знаходить
Іскри слова, віщі та грізні.

Щоб, як ти, нести добра потоки,
Братством славить помисли незлі,
Отака ж, як ти, блакитноока
І така ж правдива на землі.

ОЛЬЗИ КОБИЛЯНСЬКІЙ

Із яких доріг до тебе ходили,
Зоре вечорова, світку мій!
Сумують по ній чорногорські брили,
Рудий подорожник та деревій.

На старій Русі горлопаняць півні,
В полонині возулі віщують вість.
То Іван Франко іде з Криворівні,
Із Десни — Коцюбинський, хороший гість.

Віддає поклін усяк перехожий,
Їм шумлять дубів листки вирізні,
На буйного сокола перший схожий,
На лебедя схожій другий, в сивизні.

Та соколу Йвану крила підтято,
Земля-чарівниця не вабить до зваб,
Ранок — не ранок, свято — не свято.
Руки покручено, зором ослаб.

І, стогнучи ніччю, рядочки сіє,
В мислі сердечній розрада є.
Сокіл дарус свого «Мойсія»,
І «Фата моргана» — лебідь дає.

Яка в Коцюбинського посмішка мила,
Які в Івана очі ясні!
Спить полонина місячно-біла,
Дуб підгірянський шепче ві сні.

Та поминула година славна,
Наче жар-птиця сяйнула в імлу.
А ти, однісінька, мов Ярославна
В Путивлі, в журбі, на старім валу.

В годину красну, в свищу й негоду
Як виглядала вдень і вночі:
— А чи не чути грому-походу?
В Руській землі не дзвенять мечі?

Може, заблиснуть червоні шоломи?
Може, човни переніс Дністер?
Може, звитяжець, не знаючи втоми,
Посестрі вбогій руку простер?

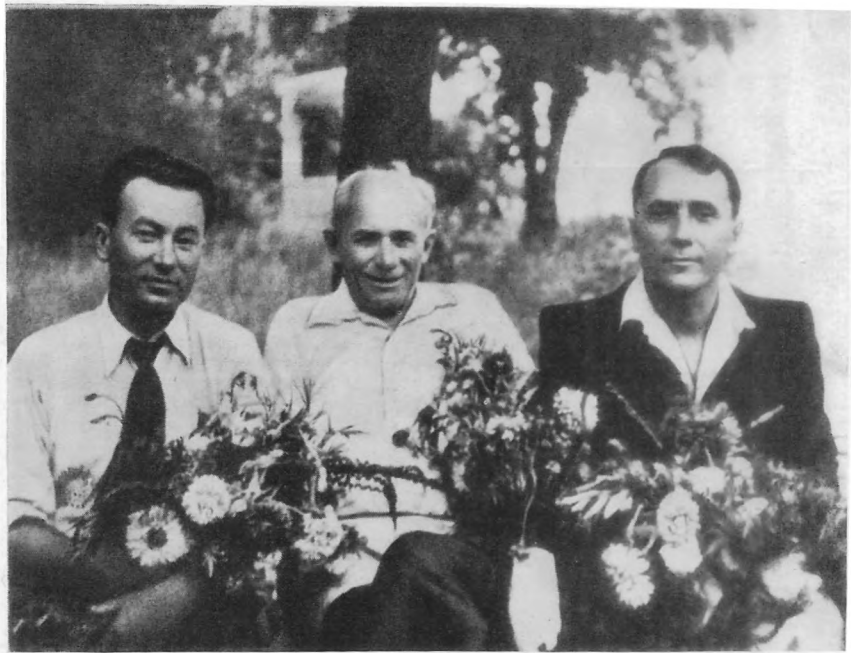
Добре є те, що збулось, нівроку,
Мчали на танках, пливли на веслі,
Літом ясним сорокового року,
В місяці червні, в добрім числі.

Шукали бійці запашного слова,
Рутою б пахло з запилених піль:
— Чи тут Кобилянська? Жива-здорова? —
З сумок похідних виймали хліб-сіль.

Із горем зріднена, гнівна издавна,
Умита сльозами десь уночі,
Зійшла до танкістів, мов Ярославна,
Почуть, як зорю заграють сурмачі!

ПАВЛОВІ ТИЧИНІ

Було загляне мати, як мрія — поле, жито.
Хустина. Яблук трійко. На очах сум — не сміх.
— Чекають люди волі. Узимку сина вбито,
Упав з коня на вітер та й на білий сніг.

А. Малишко, Остап Вишня, В. Сосюра. Фото 1948 р.

С. Воскресасенко, В. Гозаченко, М. Нагнибіда, А. Малишко,
Л. Смілянський, В. Швець. *Фото 50-х рр.*

Упав з коня на вітер. Чекайте коли-небудь,
Як серце материнське складе собі мотив.
В кімнаті тиша, тиша. На етажерці лебідь.
Франко поглянув журно. Шевченко похилив...

— Ну, не журися, мамо, ну, сядь, ну, випий чаю,
Без цукру, правда. Скрута. А що робить? —

Зима.

Франко з портрета зорить, мовляв: «Я знаю,
знаю».

Тарас кудлату шапку з пошаною здійма.

Снігами ніч сивіє. Пливе хмарина вранці.
Горить душа поета. Питайте, хто вони?
А то ж ідуть шахтьори, а вслід ідуть повстанці,
Веснянку-поліснянку виводять чабани.

Давно було, минуло, промчали літа-коні
Їленовими мостами в багряню далечінь.
А він землею ходить, сивіють злегка скроні,
Вітання, усміх милий, брови ласкава тінь.

Прийшли до нього в гості, зустрілися, як вдома,
Погожий день-красунець за яворами зник.
Соромляться дівчата: — Пробачте, не знайома...
— Оце ви є Олеся? Оце ж ви є Кулик?

І вже вони як рідні, і він не зводить ока
З її скромливо-ніжних у синій ясноті.

З Керменщини зітхає розорена толока,
З Хоролу дме вітрами. Не ті літа, не ті!

Я теж заходжу в гості, в ділах, мовляв, не всує,
А справді, заскучаю, у нього ж все нове, —
Спокійніш плеться слово, бо знаєш — він почує,
Тепліше б'ється серце, бо знаєш — він живе.

ВОЛОДИМИРУ СОСЮРІ

О, не даремно, ні, в степах гули гармати
І хмар тремтіла вись, як голубий намет,
О, не даремно, ні, для слави і розплати,
Огонь пісень поніс задумливий поет.

Я бачив крок його в шумливій Третій Роті,
Де армій наших гук здіймав важку луну,
І слова гордий клич, у гніві, не в скорботі,
У сорок другім році на Дону.

Хоч вересень в полях вкривав юнацьке тіло,
Хоч спалена земля не цвіт несла, а згар,
Та слово те живе в землянках гомоніло,
З бійцями йшло в бою, вривалося в пожар.

Та відсвіжало нас, як холодок криниці,
Тривожене, і ясне, і гнівне в глибині,

В осінні ночі злі, мов спалах блискавиці,
Надією життя ти дихало в мені!

О слово золоте, гартоване в горнилі
Поетових думок, страждає і сподівань!
Неси свої струмки, свої жадання милі,
Як треба — стань мечем. Як треба — цвітом
стань.

Незрадне і міцне, народжене для бурі,
Бурхливе і дзвінке, як горящий потік,
Лети в мої міста, привіт неси Сосюрі,
То він тебе кував, щоб ти жило вовік.

Щоб ти жило тоді, коли гули гармати,
Щоб ти жило в труді, як неба синь-намет.
О, не даремно, ні, для слави і розплати,
Огонь пісень поніс задумливий поет.

ПІСНЯ ПРО РАДЯНСЬКУ УКРАЇНУ

За містами золотими дзвінко дзвонять ковалі,
Домни світяться пожаром, ріки грають на землі,
Пшениці шумлять у полі, як весняний тихий май,
Здрастуй, земле непоборна, мій радянський вольний
край!

В братстві з'єднана родина,
Молода, ясна, мов цвіт,—
То Радянська Україна,
Їй минуло тридцять літ!

Із Донбасу, із Полтави, з гір Карпатських, з далини,
Йдуть до щастя та до слави бойові її сини;
Шахтаря, і сталевара, і колгоспника — стрічай,
Здрастуй, земле непоборна, мій радянський вольний
край!

В братстві з'єднана родина,
Молода, ясна, мов цвіт,—
То Радянська Україна,
Їй минуло тридцять літ!

У труді, в бою, в поході, непохитна вівіки,
Бережуть її кордони наші танки й літаки,
Там вогні пащать із горна, шир полів, немов Дунай,
Здрастуй, земле непоборна, мій радянський вольний
край!

Сяє зірка п'ятикутна над чолом її з заgrav,
Ленін вів її в майбутнє, а народ наш гартував,
І лежить їй шлях прозорно, і цвітуть літа, як май,
Здрастуй, земле непоборна, мій радянський вольний
край!

ІЗ ЗБІРКИ
«ЗА СИНІМ МОРЕМ», 1950 р.

ЗА СИНІМ МОРЕМ

За синім морем — сині гори
І плескіт холоду з ріки,
За синім морем — ходить горе,
Не для багатих,— навпаки.

За синім морем — поле тихе,
На ньому чорні бідаки,
За синім морем — хліба криха,
Не для багатих,— навпаки.

За синім морем журавлиний
Біженський клич іздалеки,
За синім морем — плач вдовиний,
Не для багатих,— навпаки.

За синім морем з полуночі,
Неначе в казці,— моряки,
Голодні вимучені очі,
То не в багатих,— навпаки.

І все одно одному проти,
Нужда і плач в країні тій,

Де бідний ходить без роботи,
Багатий кличе на розбій.

Так, так, спіткаться будем з горем,
За тим широким синім морем,
Не говорити ж нам з любов'ю
Про те, що хвиля пахне кров'ю.

Ми будем братися до діла,
Хай слово чесне грім кує,
Щоб кривда чорна занімала,
А правда йшла така, як є.

І мисль ясна, мов плуг у полі,
Важку б орала цілину,—
За мир, за труд, за гомін волі,
Щоб сурми грали тонкостволі
Проти війни,— не на війну!

За синім морем доли, й гори,
І холод в ночі голубій,
За синім морем ходить горе,
І я із ним виходжу в бій!

ЛЕНІНСЬКЕ СЛОВО

Де ранки світяться грозово
І палять ночі каламуть,
Там ходить Ленінове слово
І думи Леніна живуть.

За океаном, за туманом,
В американській стороні,
Я зустрічався з ветераном,
Що був в арденнському огні,

Що повернувся з поля бою
У танку палений, без рук,
Що зараз носить із собою
Не стільки спогадів, як мук.

Йому з контузій ніє тіло,
Він не зігнувся, а всивів,
Його знамено почорніло,
Узяте в руки паліїв.

І наче змерхли світлі мрії
У колі зради і оман,
І тільки очі молодії
Він все зверта за океан,

Де ранки світяться грозиво
І палять ночі каламуть,
Де у труді вождеве слово
І думи Леніна живуть.

Двадцятий вік гуде у штурмах,
Де кожен день немов набій,
Прості і чесні люди в тюрмах
Конають в Греції сумній.

Убивця хоче їх скарати,
Пролити кров на чорний брук,
І гнуться ковані заграти
Від їх непідкоримих рук,

І очі їм горять грозово,
І не страшна катівська лють,
Бо з пими Ленінове слово
І думи Леніна живуть.

Те слово йде, немов додому,
Де вбогі негри, в Оклахому,
В тісну хатину, наче гість,
Несе свої правди вість.

Йому замки не на заваді,—
Із лісорубами в Канаді,
Із шахтарями, де не є,
Воно в копальні гнів кує.

На Кубі, в Мексіці,— на півдні,—
Ламає ґрати у катівні
І, не спиняючись ніде,
На площі в Токіо іде,

Чи в сиві гори, до В'єтнаму,
Змива війни криваву пляму,
Чи б'є, напоєне снаги,
В індонезійські береги!

Надія світить малиново
Людині в ночі грозові,
Велике Ленінове слово
І думи Леніна живі.

Через степи, через долини
Воно іде, мов гук сторіч,
Знов до кремлівської ялини,
Де спочиває наш Ілліч.

Як мати сина колисає,
Співає пісеньку свою,
Воно в тій пісні оживає
Блакитним рястом у маю.

Як домен жар в загравній далі
Литвом пашить в нічну блакить, —
Те слово ленінське у сталі
Могутнім подихом дзвенить.

І на родючій рідній ниві,
Що ланковій ласкає зір,
Воно в пшениці злотогривій
Заходить на колгоспний двір.

І на віки із сонцем чистим,
Премудре, вічне, грозове,
У слові Партії огнистім
Те слово Леніна живе!

ВІЗИТ

От завітали до мене в кімнату,
В номер гостиниці, по Бродвею,
Ті, що убогу мають оплату,
Дружбу свою ведучи з землею.

Ті, що на фермах і жнуть, і косять,
Сіють, і орють ув осінь тиху,
А в свігопад їхні діти просять
Центик убогий на хліба криху.

Ті, що худобу доять для ринку,
Долари ж має хазяїн з удою,
Потім жують зашкарублу шкуринку
І запивають, звичайно, водою.

Ті, що на тракторах вбогі, не раді,
Фермерське поле ріжуть картате,
Потім без праці, у листопаді,
Пішки й босоніж міряють Штати.

То не банкірська порода — янкі,
Що не шанують душі живої, —
Переселенці із Бородянки,
З Косова, з Русова, із Лозової.

Десь в лихоліття чорнім потоці
З голоду їм набрякали жили,

Десь в дев'ятсот у дванадцятім році
Хати бідняцькі вони лишили.

І в безконечній далечі сірій,
Як попрощалися раннім-раном,
Мов журавлі полетіли в вирій,
Щастя шукати за океаном.

В автозаводі, понад станками,
Як не трудилися в ночі безкраї,
Як не ловили його руками,
Злидні знайшли, але щастя немає.

В доках портових, аж очі з лоба
Лізли в роботі у темні ночі,
Їх відшукала важка хвороба,
Тільки от щастя знайти не хоче.

І на землі, де халупи голі,
Де орендаторів ходить згряя,
Є вже і піт, і сльоза, й мозолі,
Тільки от щастя, на жаль, немає!

Сіли в кімнаті на крісла й лутки,
Крутять махорочні самокрутки,
Руки важкі, — ними б гори котити,
Ними б якраз — паліїв скрутити!

— Ти розкажи нам!
— Бо в нас з весною
Знов безробіття в полях та горе. —
Встав я до них — і пшениця за мною
Поля колгоспного встала, як море.

— Як там живеться?
— Наділи ж не панські?
Встав я до них — і за мною, мов садом,
Русівські, косівські і бородянські
Землі колгоспні задихали рядом.

— Правда, що в вас не соха-бідарка
Шкрябає землю полями-лугами? —
Встав я — й за мною тракторні парки
Заблискотіли сліпучо плугами.

— Правда, що в вас?.. —
Але правда стояла
Тут же, за мною, в оцій кімнаті,
Пісню вела і жита наливала,
Крицю варила в ночі крилаті.

Йшла Бородянкою і Лозовою,
В школу букварики дітям рядила,
Із трактористами, із ланковою
Добрі міста підіймала, стосила,

З лісонасаджень весняного шуму
Йшла до Кремля, розкриваючи думу
Світлого розуму.

Ці ж сіроманці,
Може, й не знали, що треба питати:
В Русові, в Косові, у Бородянці
Родичам їхнім та правда як мати.

В них вона сіє поле безкрає,
З ними вона у Кремлі засідає!

І подивилися, чесні й прости,
І підвелися на повнім зрості.

Вже як виходили в мене з кімнати,
Бачу,— в них руки стали крилаті,
Бачу,— поширшали плечі робочі,
Бачу,— огнем налилися очі!

КАТЮША

Я її почув, як в себе в домі,
Де вечірки билися вали.
...Негрів двоє в полі, в Оклахомі,
Нашу рідну пісеньку вели.

І вона їм зігрівала душу
Білим цвітом, шепотінням трав.

Негрів двоє славили Катюшу,
Ту, що Ісаковський написав.

Як вона прийшла за океани,
Крізь фронти і крізь важкі бої?
Може, наші хлопці-капітани
Завезли в Америку її?

Може, шторми і вали кипучі
Від російських піль несли здаля?
І тепер стоїть вона на кручі,
Бідним неграм серце звеселя:

Білим платтям, синім-синім зором,
Наче плесом в тихому маю,
Двох беріз шептанням білокорим
В рідному смоленському краю.

І мені наснилась — за горою
Юнь моя, дороги і мости,
І тоді нас в полі стало трое
В братським колі пісню ту вести.

І вона тим двом палила душу,
Піднімала з рабства і оман.
«Выходила на берег Катюша» —
За Великий Тихий океан!

* *
*

Я плавав чужими морями,
Чужими горами ліз,
Мати моя, о мамо,
Скільки я бачив сліз!

Ступав па високі пороги,
Узнать, чи люди живі?
Летіли чужі дороги
В американській траві.

По сніговім первопутку,
Де лиш огонь майне,
Негри, у чорнім смутку,
Братом назвали мене.

Там, де річки-океани
У ніагарським огні,
Смаглі, стрункі індіани
Друзі були мені.

В кривді, в нужді, у горі,
Довгі десятки літ,
Слухали люди суворі
Правду твою — завіт.

Несли її полями,
Заповідали в міста,
Мати моя, о мамо,
Хай поміж них зроста!

Братством своїм багата,
Зрощена у Кремлі,
Хай розкида зернята
По велетенській землі.

ХЕРСТ

Він виїздить у важкій машині,
Жовцю напоений, вічно злий.
Мчитьсь на здобич в нічній годині,
Восьмидесятирічний вовк сидий.

Скельця й кабіна, в броню окута,
Дужий мотор аж хрипить спроквола,
Наче хазяїна старість люта
Жовтою ржею його пройняла.

Може, й мотору тому надоїло
Тільки й возити вночі щодоби
Це сухорляве хазяйське тіло,
Повне гнилизни, жовчі й злоби.

Ось він виходить один за місто,
За хмарочосів ущерблений ряд.
Де вони, друзі його, нацисти,
Чом їх кривавий затихнув парад?

Десь понад Волгою і під Одесою
Кості їх чорні стирчать між трав,
Він годував їх своєю пресою,
Він же їх золотом напував!

Він їх проводив римськими пішами.
Вів на розбій у Радянським краю,
Він їх своїми кутав афішами,
Наче гадюку в нову чешую.

І, захлинаючись гострою злобою,
З лоба втираючи рижий піт,
Знову своє доробити пробує,
Зиркає знов на радянський світ.

І одностуді його за працею
Підступу й зради клепають щити,
Знову хриплять у цехах ротації,
Ллють на папір океан клевети.

Візьме людина з усмішкою черствою
Свіжу газету з бродвейських вітрин.

— Знову фальшивка? — Звичайно,
Херстова!
— Знову підлота? — Так він не один!

Він комунізм проклина до істерики,
Висох, згорбатів, од люті пожовк.
Так доживає в трущобах Америки
Гітлерів блазень, як чорний вовк.

СТАТУЯ СВОБОДИ

Із Гудзону б'ються в берег води,
І шумить в рекламах Уолл-стріт,
І старенька статуя Свободи
Огляда американський світ.

Довго їй дивитися в квартали,
А ім'я змінити — не з руки,
Довго з нею в долари гуляли,
Кров пили банкіри-павуки.

Обіцяли їй свої проценти,
Давши в руку смолоскип вогню,
Підкупили за мізерні центи,
Наче проститутку з авеню.

І вона не бачить, як з заводу
Йде трудящих сила бойова,

І у них на прапорах свобода,
Не вона, а інша, ожива.

Інша — та, що Леніним зігріта,
Інша — та, що він же гартував,
Що стоїть у центрі всього світа,
В прапорах, червоних од заграва.

І старенька статуя з банкіром —
Бо давно подружені вони —
Знову палить над світанком сірим
Смолоскип для третьої війни.

НЕГРИТЯНКА

Прощалися щиро з робітниками.
Стара негритянка двома руками
Піднесла нам квітів букетик. Червоні,
Рожеві і сині, росою умиті,
Вони заяскрили у мене в долоні,
Наче її сподівання в світі.

Старій я подякував словом коротким,
Капелюх здійнявши, вклонився низько.
Потім самолёт зашумів з висотки
І нас загойдала вітрів колиска.

І ще раз востаннє я глянув донизу,
Угледів Бродвей і квартали робочі,
І десь крізь пилуку, важку та сизу,
Жінки старої задумливі очі.

Що вона думала в цій хвилині,
Чорна, затруджена, горем побита?
Може, їй виділись далі сині,
Тепла хатина, обжита і вкрита?

Може, я їй нагадав її сина,
Що не вернувся з війни додому?
Може, велика моя Батьківщина
Її схвилювала, стару й невідому?

Чи, може, я поклонився низько,
Потиснув по-людськи натруджені руки?
І вже їй привидівся день той близько,
І в неї ростуть непокривджені внуки,

Що їх не лінчують, шанують при ділі,
І в школі навчаються їхні діти,
І їм матері, а чи чорні, чи білі,
Отак же підносять рожеві квіти.

Лети у Москву, самолёте, додому,
Де вольні дороги, де інші світанки,
Нехай нас у серці несе невідома —
І дума про щастя — стара негритьянка!

ДВІ АМЕРИКИ

Я не був в Америці три роки,
Але бачу ті туманні ранки,
Чую всіх подій жорсткі потоки,
Де гудуть бронєю чорні танки.

Де схилився робітник у праці,
А робота, як ріка безкрая,
Де блукають недобиті наці,
Хвальковитих профашистів згря.

Але бачу, як зіходить чиста,
Молода зоря в поля безкраї,
Як виходить мати комуніста,
На бої синів благословляє.

Лави йдуть, зливаються в потоки,
Наче ріки, проти зла й сваволі,
Під червоні прапори високі
Ленінської правди, щастя й волі!

РОБІТНИЧА КОЛОНА

Ні, їх не купиш за копійку,
За центовик не візьмеш їх,
Коли ідуть в колоні стійко
В змаганнях вольностей своїх.

І пролітають гнівні кличі,
Ясні, розковані від пут,
Коли загони робітничі
Ідуть, страйкуючи, в Портсмут.

Отак, мабуть, для правди й кари,
Не відступаючи назад,
Ішли паризькі комунари
На смертні грані барикад.

Отак, мабуть, у дні суворі,
Немов сталевий жар-потік,
Матроси стали на «Аврорі»,
Щоб розпочать двадцятий вік.

Тому й тверда хода в колоні,
І робітничий спів тече,
Бо їх спираються долоні
На революції плече.

У ВАГОНІ

Видно в небі світлу Вегу,
У вагоні тиха річ,
Поїзд мчить до Вінніпегу,
Вітер свище в темну ніч.

Над долиною чужою
Тягне пісеньку витку,
У вагоні я і двоє
Безробітних у кутку.

Кілометри плинуть дальні,
Всі шукання задарма.
Їдуть з Сатборі, з копальні,
Бо роботи й там нема.

І старий на двох клопітно
Розділяє хліба шмат,
Наче долю безробітну,
Вже поділену стократ.

Солі чорної одрібок
Дробить, сам неговіркий,
Наче свій важкий зарібок,
Чи солоний, чи гіркий.

В ресторані повно співу
При вагоні по ночах.
І в молодшого від гніву
Б'ються заграви в очах.

І в старого в ту годину
Зморшки бліднуть на лиці,
Хліба чорного шматина —
Мов граната у руці.

Видно в небі світлу Вегу,
У вагоні тиха річ,
Поїзд мчить до Вінніпегу,
Вітер свище в темну ніч.

ТЕПЛОХІД

В Нью-Йоркський порт, у тишу вод,
Зайшов радянський теплоход.

Проходячи землі простори,
Доріг широти немали,
Я знав міста, ліси і гори
І в морі бачив кораблі.

Були то крейсери, есмінці,
Човни підводні то були,
Немов акули, поодинці
Вони пливли серед імлі.

А наш — зайшов у тишу вод.
Привітний, рідний теплоход.

І я вже знав: це тільки наш,
Весь загорілий екіпаж
У кітелях, в матросках чистих,
Де вся команда, як брати,

У безкозирках золотистих,
Так може входити в порти.

У хлопців руки загорілі
Мішки готують, як мости.
Так тільки наші люди в ділі
Уміють пісню повести.

А ще як стяг піднявся в негоду —
Червоний, гордий, наче в бій,—
Я поклонився теплоходу,
Немов Отчизні дорогій.

БЕЗРОБІТНИЙ

Дощ і сніг, морози гостро-люті,
Іній криє латаний рукав.
Був він в Балтіморі і в Портсмуті,
У Детройті зарібку шукав.

Віддано за хліб останні гроші,
За горбинку і за сиву сіль,
І на плечі, як незмірна ноша,
Налягає горе звідусіль.

Воював він і стріляв у ката,
Гніт фашизму віддано боров.

Це від Маршалла йому така заплата
За дві рани і пролиту кров.

Це від мільйонерів пагорода
За життя важке, за бій вночі.
Холод. Ніч. І статуя Свободи,
Ї латана ковбойка на плечі.

Зранку в роті не було ні ріски,
Вчора хліб кінчали бідаки.
Він, сержант, занесений у списки,
В чорні списки чорної руки.

Жаль, що не прийшла розплати дата,
Жаль, що час — немов болючий звих,
Але він ще вдарить з автомата
В злісні очі ситих і глухих!

ПІКЕТИ

Осітній дощ і снігова крупа
Ляга на їх намети полотняні,
І темні ночі, і світанки тьмяні
Знайомі їм, як поту зла рона.

Детройт несе свої спокійні хвилі,
В цехах у Форда жовта каламуть.

Але не все спокійно. Люди йдуть,
І люди прагнуть. І вони несхилі.

Вони хоч молоді, а посивілі,
Отут поставили пікети вніч,
Вершать судьбу не років, а сторіч
Вони в своїм у робітничім ділі.

У перший місяць Форд їх обдурив,
У третій місяць — били поліцаї,
В четвертий — їхня слава в цьому краї
Йде, як солдат, за Віндзор поміж нив.

Бляшанка м'яса й чорні сухарі
На десятьох в наметі — бідна їжа,
Але з сердець нуртує сила свіжа,
Але з очей — знов промені зорі.

І хоч вони лежать на пустирі,
На всіх шляхах за дворищем заводу,
Але вони воюють за свободу,
Але незламні в них проводирі.

Осіпній дощ і снігова крупа
Ляга на їх намети полотняні,
І темні ночі, і світапки тьмяні
Знайомі їм, як поту зла ропа.

Скупі кострища сяють в тумані,
Їх дощ січе і гасять поліцаї,
Але вони в роздолища безкраї
Горять, немов майбутнього огні.

Серця свої і ненависть свою
Робітники кладуть у тім багатті,
Скупі кострища, яросні й гриваті,
На тій землі — мов прапори в бою.

Нехай один затопчуть без сліда,—
Другий встає, і третій пломеніє,
І в них свою свободу і надію
Вбачає вся Америка труда.

НАД ГУДЗОНОМ

Над Гудзоном світять зорі,
Наче прибрані до свят,
Безробітні, безпризорі,
Все шукають хліба шмат.

По бруклінському по мосту
Мчать машини в тьмі негод.
Статую цементоросту
Закликають до свобод.

Хоч бенгальських ламп безкрая
Синя стелеться тропа,
А вона очей не має
Світ оглянути, — сліпа.

Засліпили її злотом,
Добрим, ситим калачем,
Горем довгим, чорним потом,
Людським змореним плачем.

І вона, сліпа і сита,
Світить в далеч голубу,
Робітничим гнівом вкрита
На прокляття і ганьбу!

ДІВЧИНКА

Бачив я дівчинку п'ятнадцяти років
На аеродромі Ля-Гардія.
Вона принесла нам квіти, загорнуті
У паперову одежу.

А очі світились не то що огнисто,
Не полум'яно, а просто,
Як серце людське у своїй надії,
Що думає днем майбутнім.

І нехай одежа була не святкова,
А звичайне плаття із ситцю,
Але обличчя світилось узором,
Як райдуга в майському небі.

— Я хочу до вас, в комсомол я хочу! —
А самолёт гуркоче...

— Я хочу в Москву! — І палали квіти
В її смаглявій ручиці.

І коли мотори гули в повітрі,
Пропелери з вітром бились,
Здалося: вона летить з самолётом,
Майбутня Америка юна.

ЦІНИ В АМЕРИЦІ

Усмішка береться за долар,
За п'ять — дівоча невинність,
За двадцять — шаноба і гонор,
За сто — армійська повинність.

Живе і жиріс рента,
Багатих не так уже й повно,
А сльози людські — за центи,
А то й бери безкоштовно!

Ні в що робітничі груди,
Кістляві й сухі, як папери,
У славі тут інші люди,
І значать їх — мільйонери.

Вони лиш стоять за білих,
А білі — в тюрмі голосять,
Самі ж проживають у віллах,
Жириють, не жнуть і не косять.

Та, певне, настане днина,
Тут радості буде повно,
Як чесна, пряма людина
Повісить їх безкоштовно!

МАНХЕТТЕНСЬКА ДОРОГА

Повивсь гудрон, як чорний довгий вуж,
Як ситий вуж, манхеттенська дорога,
Навіщо тут безпеки й остоорога,
Поліція стоїть завжди вокруж.

І хочеш — мчи, кілометри лічи,
Співай од віскі, а як хоч — мовчи,
І «кадилак» — лиш проявляй рицарство —
Несе тебе у труменівське царство.

О, ясно те, що всіх воно панує
Підлотою, рекламою з огнів,
Воно тебе за долар нагодує,
А за два центи — лишить без штанів.

Воно тебе представить для народу:
Замок — на губи, щоб хвалив свободу,
За слово правди — дасть
                                квартиру-кліть,
Щоб десять років у тюрмі сидить.

Тому й дорога — ніби чорний вуж,
Тому й стоїть поліція вокруж.

КАМЕНОТЕС

Чи юга, чи день в проміннях косих,
Чи зоря пливе вечірнім плесом,
Сорок літ робив на хмарочосах,
Сорок літ — усе каменотесом.

У Чікаго шліфував граніти,
У Нью-Йорку — «білдінга» підводив,
Мертвий камінь був як самоцвіти
З рук його, Америці на подив.

А збери снагу його і змогу,
Що лягла у камінь понадміру,

Тим камінням вистелиш дорогу
Із Нью-Йорка у Аляску сіру.

А склади каміння те на грані,
В висоту зведи камінні грати,
Буде та колона як в тумані,
Бога дасть за бороду чіпати.

От уже дійшов старого віку,
От уже і з рук не та робота,
І його, як старця чи каліку,
Виставили раптом за ворота.

Він пішов в стару свою землянку,
Де не камінь, а гнилі пороги,
Де мокриці в щілях на світанку,
Стіни плачуть, мокрі од вологи.

З горя випив віскі чесну склянку,
Гнівню думав з ночі безгомінням:
Мільйонера вкласти б в цю землянку,
Завалить шліфованим камінням!

БУРЯ В ПОРТУ

Ударили шторми в ванкуверські доки,
І хвиля на хвилю побігла з туману,
Озоном війнуло, як лугом широким,
Над скелі зчорнілі, над синь океану.

Мости затріщали, згубивши опору,
Дуби розметали несхилені крони,
І хвиля — на хвилю, горою — на гору,
І вітром, і свистом в змертвілі затони!

І кличем, і гнівом в глухенькі завулки,
І хвиля — на хвилю, неначе в атаку,
То шир океанська могутньо та гулко
Пішла на майдани, збілілі від ляку.

А ще як ударила блискавка в вічі,
Непаче прапори підносила з валу,
Здалося: проходять полки робітничі
З великим ім'ям Інтернаціоналу!

ПІСНЯ

Тут вулиці в сірім граніті,
Гудків і моторів луна,
Вітчизни є різні на світі,
А в мене найкраща — одна.

Тут птиці без пісні, не птиці,
Хоч мають гніздо і сім'ю,
А в нас — солов'ї до зірниць
Співають всю ніч у маю.

Тут сірі дороги й пороги,
І поле не те й сіножать,
А наші веселі дороги,
Як ріки, землею біжать.

Тут в доках, від праці горбаті,
Матроси крокують з імлі,
А наші матроси завзяті
Над морем, як горді орли!

Тут хилиться жіпка на пиві,
Сивини біліють в косі,
А наші дівчата вродливі,
Неначе веселки в росі.

Тут площі, як чорні ворони,
І мертві панелі, й граніт,
А в мене є площа Червона,
Якій поклоняється світ!

Її позабути несила,
Вітчизна, як сонце, одна,
Життя моє, юнь моя мила,
Радянська моя сторона!

ОСІНЬ НАД ГУДЗОНОМ

Жовта осінь стоїть за широким і сірим затоном,
Над бродвейським мостом, над масним теплуватим
Гудзоном.

Прибирається в шати, у квіти блякні, нерозквітні,
Як обличчя матросів, що стали в порту безробітні.

Чорпокор'я дубів нахилилось, шумить до граніту,
Наче руки шахтарські, що чорними стали від гніту.

Чорне груддя ріллі обважніло дощами у полі,
Наче спини вантажників, згорблені в тяжкій неволі.

Червоніють ліси за крутими важкими валами,
Ніби крові людської нестерті, немеркнучі плями,

Що лилася у страйках, в протестах тепліла на бруках,
Що смокталася з серця в заводах, як спрутах
сторукних,

Що горить не згорає в прапорах людської любові,
Не зітерти її, робітничої чесної крові!

Жовта осінь стоїть, над Гудзоном вітрюгою свище,
Багряніє в лісах, мов запалює грізне кострище,

І мільйонами ламп освіщає шляхи з полуночі,
І горять вони в темі, як розгнівані очі робочі.

ВАНКУВЕР

Ванкувер ожива в багрянці вечорів
І кида темну тінь над дальніми полями,
І гомонить вночі затока кораблями,
Що довго шлях брели з тривожних синь-морів.

Густа моряна дме, шумить морська трава,
Мій корабель прийде в цю голубу затоку,
Побачу, як зоря сія з Владивостоку,
Порадююсь тобі, супутнице жива.

Прощайте в вечорах, ванкуверські огні
І гори снігові, як білі обеліски.
Я з друзями при добрій чарці віскі
І руку стисну їм, бо знай — на довгі дні.

Не стрінемося ми у довгі дні й літа,
Своя у мене путь, в них інша поверта.
Так птиці в рідний край курличуть восени,
Обмивані дощем, над морем неозорим,
До теплого гнізда шляхом важким, суворим
Доб'ються, долетять, хоча й не всі вони.

Отак, можливо, й ми в грядущім буйнім році
Засвітимось разом, як ці огні в затоці,
Будем летіть разом, як в небі журавлі,
Крізь шторми і моря, над гори й сині плеса,

З ванкуверських мостів до сивої Одеси
Співатимуть в морях високі кораблі.

КЕЛГАРІ

Келгарі, Келгарі в тихій долині
Сонця із гір білосніжні мечі,
Що передати моїй Україні,
Що наспівати тобі уночі?

Станція світить огнями ясними,
Поїзд хропе, наче кінь у бою,
Люди зішлися, і я між ними
Променем світлим і тихим стою.

Будуть розмови сердечні й пекучі:
— Як там живеться? Чи сонячні дні?
— Як там калина цвіте на Збручі?
— Що з урожаєм? І як по війні?

— Чи не підводиться кодро превраже?
— Землю засіяли! — й це нагадай...
Хай вам про землю Стефаник розкаже,
А заспіває вам — Зоя Гайдай.

Хай-но затьохкає ніч солов'їна,
Дніпр зареве і покотиться грім,

А за плечем моїм стане Україна
Та, що розквітла в серці моїм.

Руки звезду: заклеочуть пожежі,
Сива тополя блисне мечем,
Львівські твердині і київські вежі
Встануть також за моїм плечем.

Келгарі, Келгарі в тихій долині,
Сніжні вершини, дрімучі дуби...
Хочеш за друга? — Так будь віднині.
Хочеш любити? — Україну люби!

БАЛАДА ПРО ДРУЖБУ

Там, де стежки, як сірі гілки,
В доріг влітаються потік,
Біля Торгау дві могилки
Стоять у полі п'ятий рік.

Можливо б, зір їх не відзначив,
Не встали б спогади ясні,
Якби я тих живих не бачив,
Що тут лежать у мертвім сні.

І я промчав би шлях той знову
Через горби, через вали,

Якби не чув гарячу мову
Тих двох, що в землю полягли.

Пливуть світанки несказанні,
В ногах береза, мов сестра,
Він був з Рязані, чи з Казані,
А чи з Кубані, чи з Остра.

Минулі дні плывуть поволі,
Боїв останніх шал і крик...
Лежить боець у чистім полі,
А з ним детройтський робітник.

Вони трудом своїм вітались
Через моря іздалека,
Вони на звіра пробивались
З обох кінців материка.

І хоч дороги з жару білі
В них не обох були круті,
Бо перший вісім ран у тілі
Приніс, як совість у житті,

Бо перший з поля Сталінграда
Чотири літа йшов,— війна...
А другий лиш тримав засаду,
Хоча й не він тому вина.

І я відчув — яке єднання,
Яке братання мав солдат,
Коли детройтець крикнув: — Ваня! —
І наш боєць промовив: — Брат.

І підійняв назустріч руки,
І той підняв — і обнялись
Через роки, страждання, муки,
Через війни зловісну вись.

І в мить оту, забудь несила,
Їх з автоматів підкосило.

Та наче вартэ честі й волі,
Щоб іншим легше тут пройти,
Вони стояли мертві в полі,
Навік обнявшись, як брати.

І день погожий зводить віти,
І сонце йде в мої краї.
Зросли в бійця хороші діти,
В детройтця вирости свої...

Не танків гук, не даль туманну,
Не зриту атомками путь,—
Нехай вони з-за океану
Гаряче серце в світ несуть,

Добро братерське, світлочолі,
Щоб бачить мир, не бою крик,
Де спить бовць у чистім полі
І з ним детройтський робітник.

ЗОЛОТА КОПАЛЬНЯ

В Тімменсі, де виють бурі дальні,
Де іскряться гори крижані,
Шахтарів зустрів я у копальні,
В золотій копальні, в глибині.

Жовта жилка, схожа на гадюку,
Десь тікала, як смертельна нить,
А вони в крові губили руки,
Щоб її в кварциті не згубить.

Їх чавило камнем і водою,
Динаміт глушив не перший рік,
Їх робота, збратана з бідною,
Не забудеться мені повік.

Я не знаю ліку тим скорботам,
Не спишу ночей важку безсонь,
Тільки злото з робітничим потом
Йшло на переплавку у вогонь.

І бриніли чорні естакади,
Сліпла ніч від тисячі огнів.
З золота родилась купля й зрада,
А із поту — гартувався гнів.

Золото текло на людські муки,
Цвіт землі — палило в пустирі,
А той гнів, як зброю, брали в руки
Тімменські могутні шахтарі.

ЧЕРВОНА БЛИСКАВИЦЯ

Старики легкі, смагляволиціі,
В колі йшли, аж нахилився вігвам.
Танець звався «Червоноблискавицею»,
Тільки б ще ударити громам.

От і грім ударив — бубни здружені,—
І ножі заблискали в імлі,
Наче блискавки в страшнім напруженні
Потекли пожаром по землі.

Може, їм в банкірській дій імперії
Пригадалися ночі в тій порі,
Як тріщали і горіли прерії
І ридали сиві матері?

Може, їм згадалось — за долинами,
Як далекий і проклятий сон,
Що вони стоять під карабінами
І під сталлю марки Сміт-Вессон?

І сивіє в попелі околиця,
Б'ють мортири крізь важку югу,
І життя їх бідне горем колеться,
Кров горить на білому снігу.

Ну, а може, інше: за туманами
Їм в уяві та далека путь,
Де червоні гордо над майданами
Прапори тріпочуть і цвітуть.

І земля лежить навек взеленена,
І зіходить сонце гаряче,
Жовтолиці люди йдуть до Леніна,
Білі й чорні йдуть плече в плече.

І вони, старі, смагляволиці,
В Леніна, в гостях, у щасті там...
Танець звавсь «Червоноблискавицею»,
Тільки б ще ударити громам!

* * *

*

В індіанським це було вігвами,
В Кордільсрах, в дальньому краю,
Зорі спали на похилій рамі,
Вечір вів мелодію свою.

Били в бубни хлопчачи смагляві,
Над багаттям слався димовій,
І діди бездомні та безправі
Спогадів тягли важкий сувій:

Що старим немає тут роботи,
Що останні знищено права.
І земля, полита кров'ю й потом,
Біля них стояла, як вдова.

І не стріли, коні й мокасини
В цім краю привиділись мені,—
Днів і літ несправедлива зміна
Загравою встала у вогні.

Били бубни густо в полуночі,
І кострище полум'ям цвіло,
І дивились люди мені в очі,
Щоб знайти надії джерело.

Бійся, гніве, в береги Аляски,
Плинь жагучо в індіанський двір,
Як широкі хвилі Атабаски,
Як вершини Кордільєрських гір!

* *
*

Я побачив їх не по Маїн Рїду,
Не в рожевих Купера книжках,
Як збирав їх вікову обиду
По долинах, тропях і стежках.

Тут вони жили в світанки сірі,
Хліб для них — ліси і дикий звір,
І тепер — зацьковані, як звірі, —
Умирають між скелястих гір.

На своїй землі — і вже не вдома,
На своїх полях — не свій зажин.
Тихо стогне мати Оклахома,
Гнівом б'ється Атабаски плин.

Гірко шепчуть кедрища кошлаті,
І шукають волі і снаги
Індіанські племена завзяті,
Доларом закуті в ланцюги.

ПІСНЯ ЗВІРОВОЯ

Я наполюю сам лисиць
І повезу їх до крамниць,
У Джеспер повезу.
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

А там у Джеспері вночі
Оглянуть хутро приймачі,
Три долари дадуть.
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

Куплю я порох, кулі, ніж,
Придбаю хліба — ріж та їж.
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

А в тому Джеспері, вночі,
Хутро забрали приймачі,
Ні цента не дали:
— Ти, індіане, бий поклін
За порох паш і карабін
Ще й за корець смоли!

Хіба ж повіриш їх словам?
Холодний жде мене вігвам,

Голодні діти ждуть,
До них — малих моїх пташок —
Поміж лісів лети й стежок.

Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

І там, між гір та блискавиць,
Я не впаду, не ляжу ниць, —
У мене ж є брати.

Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

ТАНЕЦЬ

Індіанка кружилася в танці,
У намисті із диких шипшин,
На вузькій резервейшен ділянці,
Де нужда, і печаль, і полин.

Дві руки, наче промені білі,
Осявали смагляве лице,
Дві косички лилися й леліли,
Як важке смолянисте кільце.

Бубонці озивалися дальні,
І кострище сивіло в гаю,
Сині очі, великі й печальні,
Розтривожили душу мою.

І згадав я України тополі,
Де зоря зацвіта гаряче,
Де дівчата танцюють у колі
І веснянками пісня тече,

І за долами й горами вранці
Сто баянів гуляє, як грім,
І земля з ними ходить у танці,
У щедроті і братстві своїм.

Біля тебе ж дебелі туристи,
В дам усмішка й зневага з-під вій.
Ти для кого танцюєш, іскриста,
У безхліб'ї й нужді віковій?

І нащо твої очі гарячі
Сиплють зорі, як світ, голубі?
Щоб сміялись ці морди бичачі
За два центи, що кинуть тобі?

Краще б юності щедрої сила
Стисла зброю в смаглявій руці,
Краще б гнівом ти їх пропалила,
Щоб лежали отут, як мерці!

Щоб відплата і чесна розплата
Загриміла між долів і круч
І щоб тінь твоя, горда й крилата,
Наче блискавка, йшла біля туч!

...Бубонці озивалися дальні,
І кострище сивіло в гаю,
Сині очі, великі й печальні,
Розтривожили душу мою.

* *

*

Не міг я сандвічів ковтати,
Фальшиву бачить благодать,
Той хліб неначе ув отруті
Був у Детройті і в Портсмуті,
Бо там, де слалися шляхи,
Просили їжі дітлахи.

З банкіром я не пив вино.
В підвалах встояне давно,
Бо робітник у руку голу
Просив подати не кока-колу,
А, щоб позбутися біди,
Хоч миску теплої бурди.

Я не дививсь на ті огні,
Що по Бродвею вдалині
Пливають, як жовті мертві плями,
Бо тут же, в Гарлемі, де ями,
І гниль, і сморід з-під воріт,
Там чорна ніч повзе у світ.

З журбою я в поля дививсь,
Де стиглий колос похиливсь,
Бо знав, що зерна чисті ріки
Підуть в чужі важкі засіки,
Згниють в воді, й на тому край,
А вбогий фермер ляж, вмирай.

Але я був безмежно рад:
Хоч через сотні тих завад,
А все ж мене стрічали люди
Прості, робочі звідусюди,
Неначе я, мов лист із дуба,
Перелетів через моря,
І вслід моя Отчизна люба
За мною йшла, немов зоря.

Я гомонів тоді між ними
Словами щирими своїми,
Щоб тут, де стільки горя й бід,
Лишити щастя світлий слід,
Щоб заглушити їх жалі,
Затамувати кривду дику,—
Лишав хоч краплю невелику
Моєї світлої землі.

ВДОВА

Син її і муж лежать в Арденнах,
Де всихала спалена трава,
А вона у злигоднях шалених
Плакала, як плаче удова.

До конвейєра ішла похила,
Де стояли в ряд робітники,
І життя конвейєром носило
Всі її страждання і думки.

Пенсію вона взяла в конторі,
На бумагу тиснули печать,
За солдатів двох, за тих, которі
На полях Європи десь лежать.

І вона вернулася з вокзала,
Розпалила крихітку вогню,
Синові ті центи показала,
Що єдиним щастям був для ню.

І не знала правди бідна мати
У своїй надії дорогій,
Що й цього беруть уже в солдати,
Палії готують на убій.

Щоб на правду він пішов сувору,
За яку загинув батько й брат,

І щоб знов брела вона в контору,
Де їй справку видасть чорний кат.

ВАНТАЖНИКИ

Вантажники в затон ішли юрбою
Вантажити снаряди у В'єтнам.

Вони не чули гуркіт того бою,
Де бідним — кров, а золото — катам.

Патронні ящики несли зівсюди
В холодні теплохідні стелажі
Й не бачили тії землі, де люди,
Де правда з смертю б'ється на межі.

Де на землі розкопаний окопець,
Слізьми і кров'ю змочений пісок,
І падає в'єтнамський смілий хлопець,
Свинцем цих куль прострелений в висок.

Вантажники в затон ішли юрбою,
Вони не чули гуркіт того бою.

А наглядач їм слово слав прокляте:
— Ну, ледарі! Вас бачу по очах! —
Вони ж могли таке йому сказати,

Вони ж могли б Америку підняти
На мускулястих згорблених плечах!

Щоб тут, в містах за дальнім океаном,
По-іншому робочий люд зажив,
Не з маршалльським злодійсько-підлим
планом,
А з Правдою радянською дружив.

* *
*

Океанські хвилі б'ють у берег,
Даль пливе, як синя течія,
Тих чужих земель, чужих Америк
Не ношу в своєму серці я.

Бо мені дороги інші милі,
Інші зорі світять дальню путь,
Бо в житті моєму більші хвилі,
Ніж на океані, з серця б'ють.

І шепоче нива колоскова
В Подніпров'ї, в рідній стороні,
І шовкова пісня колискова
Материнська ожива в мені.

Не роздять її, не пережити,
І не випить, і не розгубить,
То її шовки вплелися в жито,
В сталь важку і в осені блакить.

То вона по площі по Червоній
Для бійців виносить щастя й гнів
З райдугами від ясних півоній,
З щебетом дніпровських солов'їв.

От чому, як хвиля б'ється в берег,
Даль пливе, мов синя течія,
Тих чужих земель, чужих Америк
Не ношу в своєму серці я.

* *
*

В Портсмуті, над важким гранітом
Через неонові огні, —
Зеленим гаєм, білим цвітом,
Ти знов наснилася мені.

Така, як завше: в колиханні
Степів, і рік, і сивих гір,
Така, як вічно, у світанні,
В цвітінні — злу наперекір.

В своїх порогах, перелогах,
У срібляних ясних ключах,
В своїх несходжених дорогах,
З любов'ю й ласкою в очах.

І вже бриніло небо синє,
Як подих ранньої весни,
З-понад московської долини,
З-понад карпатської сосни

Тут, на граніті, у Портсмуті,
Де хмарочосів сірий ліс...
І я радів, що людям в скруті
Твого тепла я переніс.

* *
*

Біляве дівча на панелі
На скрипочці грає сумній,
В зеленій потертій шинелі
Солдат однорукий при ній.

В Чікаго — бетонному місті,
В Чікаго — на площі німій —
Дівча промовля голосисто,
Солдат однорукий при ній.

— Подайте війни ветерану
За рани, за виграний бій.—
Дівча випрошає ізрану,
Солдат однорукий при ній.

Неначе Америка вбога,
Стоять вони в тиші німій:
Дівча зосереджено-строге,
Солдат однорукий при ній.

ПІСЕНЬКА ПРО ДЖОНА

Він орав на фермі гони,
Пісня в полі тоне...
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Де ти ходиш, Джоне?

Не вродили ані тонни,
Ні зернини гони.
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Що ж поробиш, Джоне?

Мільйонерам — міліони —
Бог чортів бороне!
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Що ж поробиш, Джоне?

Он банкіри, як бізони,
Їм не бий поклони.
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Не хилися, Джоне.

На пожарі б'ють у дзвони,
Небо все червоне.
Це твоя робота, Джоне?
Знаю тебе, Джоне!..

* *
*

Я пройшов усю Канаду
Із Ріджайни до Аляски,
Дев'яносто днів ізряду
Бачив кривду без огласки.

В Едмонтоні — стріли друзі,
В Саксатуні, в Монреалі
На майданах, в полі, в лузі
Повіли свої печалі.

Поїзди гуділи дальні,
Лісові шуміли ріки,
З шахтарями у копальні
Я здружився навік-віки.

x
22

Я пройшов усю Канаду

П'їздом до г'р Аннеки

~~Знав я всім і місцям Деб'яноста~~

Багат Кривду без оглядки Чув і ст'ївду

В Едмонтоні - сиб'їри друди

В Саскавоні, в Моніреалі

~~У Фронті, в т'ї, в п'їд'ї~~

Намат'їах, в полі, в луц'ї

Навіл свої погалі

Поїзди гуділи далекі,

Міжав шуміли річки,

З махит'їр'їми ч'ї комп'їти

А г'їрч'їм'їв'ї нов'ї-в'їт'ї.

Багат в'їл'ї домо г'їлу,

В'їд'ї важк'ї, ч'ї в'їт'ї г'їл'ї

Як сид'їт'ї в'їт'ї сид'їлу

З в'їл'ї, х'їл'їт'ї - м'їс'їт'ї

Автограф вірша
«Я пройшов усю Канаду...».

Бачив вашу долю голу,
Труд важкий, що вів до згуби,
Як сидів я біля столу
З вами, хлопці-лісоруби.

Як пили ми віскі дружно
І співали про Катюшу,
Що живеться вам сутужно,—
Я поклав собі на душу.

І бродили там навколо
Ті, що повні люті й жовчі,
Що петляють мертві кола,
Вишкіряють ікла вовчі.

Що гуляють на бенкетах
З праці чорної чужої,
Ті фашисти у лорнетах
І пройдисвіти в розбої.

Що війну підняти зважні,—
Їм не жаль життя солдата,
Як завжди в житті продажні,
Не солдати, а щенята!

Зашуми потоком новим,
Сизокрила моя пісне,
Друзям — серцем малиновим,
Ворогам — як шабля, блисни!

Друзям — птицею на волі,
Ворогам — в залізо кута,
Друзям -- квіткою у полі,
Ворогам -- отрута люта!

І зберуться між собою
Добрі друзі, щирі й раді,
І згадають нас з тобою
У далекій тій Канаді.

* *
*

Не буйволи на стійбищі ревуть
У ніч глуху, в світання каламуть,

І не бізони пруться із затонів,—
Двадцятий вік родив нових бізонів.

Вони несуть снаряди й жар вогню,
Вони закуті в клепану броню,

Гарматні жерла націляють в світ,
Коли виходять з заводських воріт.

У Клівленді, у Віндзорі кризь гуки
Повзуть їх гусениці, мов гадюки,

Щоб світ злякати кров'ю і плачем,
Ідуть, як стадо, вигнане бичем.

І їх хазяїн кривить рот в усмішку,
Їм доларами посипа доріжку.

Але на світі інша є земля,
Де Сталінграда зводяться твердині,
Де у світанки й ночі темно-сині
Цвітуть поля й колосяться поля.

Вона кує такого братства сталь,
Вона такі звела стовпи свободи,
Що їй вклоняються усі народи
По всій землі, через віки і даль.

Вона таку могутню має рать,
Таких людей викохує на волі,
Що цвіт її в широкому, вольному полі
Тим чорним буйволам не потоптать!

НЕЗАКІНЧЕНА БАЛАДА

З глибин океанських, де шторми і скали,
Де спрути в щілинах гадючаться плазом,
З глибин океанських червоні корали
Доставлені в бухту були водолазом.

Я страх не люблю екзотичної нуди,
Я просто скажу, що побачили люди.

Здійняв він скафандр з задубілого тіла,
І кров потекла — і які вже там ліки!
Обличчя збіліло, і губи збіліли,
І чорною синню припухли повіки.

Той хлопець — моряк — не прожив і години,
Корали ж попали в бродвейські вітрини.

Їх світлом світили, неначе для свята,
Пильця їх не вкрила б чи чорна, чи сіра,
Дурна і розбещена леді багата
Взяла їх на золото мужа-банкіра.

На шию криву їх чіпляла щоднини,
Вони ж не горіли, а блякли, прозорі,
Темніли багрово, мов крові краплини
Того водолаза, що згинув у морі.

Баладу оцю докажу я всю чисто,
Як зроблять робочі з вірówki намисто!

* * *

*

Гори співають в лазурі
Ген у морській далині,
Чайка летить проти бурі
З парусом білим врівні.

Вийшли у рейс теплоходи,
Хвиля хлюпоче в борти.
Дальні розбурхані води,
Сині широкі світи.

Доки чужі і понурі
Ген залишились в огні.
Чайка летить проти бурі
З парусом білим врівні.

Море, як поле широке,
Пройдуть матроси-брати
У ленінградські затоки,
У чорноморські порти.

Серце з піснями моїми
В штормах, в нічній далині
Чайкою кружить над ними
З парусом білим врівні.

ДУБ У НЬЮ-ЙОРКУ

Де бродвейський майдан, хмарочосів важка тіснота,
Ти затиснутий в камінь стоїш, мов юнак-сирота.

Мов колодязь бетонний, там стіни підводяться вгору,
П'ятитонні машини проходять, стинаючи зелень
і кору.

І неонові лампи звисають на пружному тілі,
Сигаретні реклами закрили листки посмутнілі.

Як поповав ти сюди, де пройшов із вітрами тропу?
Ти шумів би у мене в ряснім чорноморському степу.

Хочеш, друже зелений, не будеш стоять, як в полоні,
Я візьму тебе з корнем, собі посаджу на долоні,

Понесу тебе в Київ на площі веселі і сквери,
Там дощі тебе вмивють, доглянуть тебе піонери,

Восьмикласниці юні, як звичка та водиться давня,
Цвіт посіють навколо, стрічаючи день Першотравня.

А як хоч — не на руки, у серце тебе посаджу я,
Щоб відчув ти, як сила із жил моїх б'є і нуртує,

Понесу тебе в поле колгоспне, роздоле ізрану,
На посуху ти встанеш у нас по народному плану.

Садоводи колгоспні напоять тебе із криниці,
Ланкові обів'ють у стрічки золотої пшениці,

Не в яку-небудь бідну, а в яру, в ясну чорноморку,
Ах, мій дубе зелений, зів'ялий в банкірським
Нью-Йорку!

КАНАДСЬКА ПІСЕНЬКА

Він в шахті працював сім літ,
Не збагатів, губивши піт,
Хоч не старів з досади,
Бо піт не новина.
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

А потім, ще не знавши ран,
Пішов на фронт за океан.
Ще бубни били радо,
Аж слалася луна.
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

А потім, ранений в бою,
Вернувсь в домівку він свою.
Зустріли не з парадом,
Бо що там ордена?

Канада ж ти, Канада,
Весела сторона...

І злову, щоб пролити піт,
Пішов на шахту до воріт.
Але ті рани — вада,
Робота — де ж вона?
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона...

Солдатська хмуриться душа,—
Ні центика, ані гроша,
Лиш обіцянка хороша,
Та хазяї, мов гади,—
Сім'я у них одна...
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

НЕ ПРОСТА ОСОБА

Із фашистами зі Львова
Утікав колись без слова,

Був підстаростою він,
Тож на втечу взяв розгін.

І куди ж такій персоні,
У які тепер краї?

Лиш в американській зоні
Знов знайшлися хазяї?

Зирка, хмурячись, спідлоба,
Вус пошарпаний звиса...
Дуже скривджена особа —
Хазяї назвали пса.

І його пригріли хутко,
Видавали хліб, напій,
І його в собачу будку
На ланцюг садили свій.

Кулаком гилили в морду,
Не великий, бачте, пан,
Потім цю особу горду
Повезли за океан.

Там питають люди: звідки
Животіння це старе,
Що банкірські всі об'їдки
Він на смітнику жере?

Десь у Гітлера купили,
Привезли в Канадський край,
Як загавка — пнуться жили,
Як завис — так тікай!

Зирка, хмурячись, спідлоба,
Жде війни, немов чудес,—
Отака, як бач, особа,
Не проста собі худоба —
Націоналістичний пес!

НАПИС НА КАМЕНІ

I

Висічено напис поміж дат:
Тут лежить лисиця-дипломат.

Починав діяльність в Вашингтоні
Як тонкий знавець народних прав.
В лестоцях і в лицемірнім тоні
Путь-доріжку чорну торував.

Вмів точити кігті гострі й хижі,
Вмів овечу шкуру надягати,
П'ять років підряд брехав в Парижі,—
Він, мовляв, за мир і благодать.

Захищав фашистів і вішистів,
Боропив бандитів-чанкайшистів.

Підкупи робив і сів лихо,
Землі гріб великі і малі,

І нарешті заспокоївсь тихо,
На труну два метри взяв землі.

II

Тут лежить, забувши всю рідню,
Той, що жив на П'ятій авеню.

Дні прожив продажні і тривожні,
Палицю носив, немов дитя,
У чужі валізи ліз в таможні,
Робітниче півечив життя.

Поліцейський наглядач — бідака,
Сам не чоловік, а більш — собака.

Ненавидів він людей у праці,
Поліцаїв змінював з постів,
Проти робітничих демонстрацій
Сам стріляв і у свисток свистів.

Досвистівсь до того, що вояку
Підняли, — він луснув з переляку.

І лежить під камнем нелюдим,
І свистить чортополох над ним.

III

Тут лежить, де сивіє валун,
Не великий, а малий шпигун.

Пробивавсь на демонстрації гули,
В комуніста під вікном маячив.
Тільки щоб його ніде не чули,
Тільки щоб його ніхто не бачив.

Негрів двох, що «Полюшко» співали,
Про свободу мріяли крилату,
Назирцем провів через квартали,
Ну, а потім ще провів на страту.

А шуміло місто незаснуле, —
Очі на людей вночі їжачив,
Тільки щоб його ніде не чули,
Тільки щоб його ніхто не бачив.

За студента, страченого в квітні,
Не сплатили гроші без поштивості.
Вмер шпигун, стоявши в підворітні,
Від такої, бач, несправедливості.

І над ним в кущі сова ночує,
Та валун могильне місце значить.
І тепер ніхто його не чує,
І тепер ніхто його не бачить!

IV

Тут лежить... Але ми скажем згодом.
Той лежить, що воював з народом,

Що строчив накази в злу годину,
Сам, було, не їсть і не засне,
Щоб народ, неначе в домовину,
В підневілля кинути тісне.

Вхід і вихід мав у Білім домі
І кривив обличчя зле й пісне,
Щоб робітника в труді, в утомі
В підневілля кинути тісне.

Був сенатор він — того не знаю,
Тільки там, де правди клич кресне,
Він людей Європи і Китаю
В підневілля хтів гонить тісне.

Воював висоти і широти.
Світ говорить — ні! А він — напроти.

Світ людський шукає щастя дні.
Світ говорить — так! А в нього — ні.

Почорнів од зла одної днини
І помер у католицький піст.

Широта тісної домовини
Ну якраз прийшлась йому на зріст!

V

Тут же лежить той, що працею звальною
Гнав шахтаря в світанкові гудки,
Що володів золотою копальнею
В Тімменсі-місті, де є рудники.

А робітниць оббирав до пілочки,
А безробітним плював у лице.
Ще він любив з золотої тарілочки
Ротом беззубим чавкати м'ясе.

Потом і кров'ю багрив труди
Для золотої своєї руди.

Жадібне серце відчувши у втомі,
Вмер серед ночі в розпусному домі.

І поховали осінньою дниною,
Сунули в яму, видать, без труда.
Грїб завалили жовтою глиною,
Хоч воно, звичайно, не золота руда!

ПІСНЯ ПРО СТЯГ

Шили прапора вночі,
Гаптували при свічі,
Щоб не знали в шахті темній
Люті й злі наглядачі.

Молот вишпили сталевий,
Щоб в ковадло задзвеніти.
Щоб росли в своїх заводах
Вільні внуки, вільні діти.

Малювали сери із криці
І сміялися щасливі,
Щоб ходив він по пшениці
На американській ниві.

І древячко зробили з клена,
Й полотно принесли друзі,
Щоб шуміла юнь зелена,
Як в Радянському Союзі.

І сиділи до зорі,
Не скажу, в яким дворі,
Щоб поліція не знала,
Тільки знали шахтарі.

Шили прапора вночі,
Гаптували при свічі,

Щоб не знали в шахті темній
Люті й злі наглядачі.

ПІСНЯ МАТЕРІ

Було це біля дому,
Ще тільки схід яснів,
У Гарлемі тісному,
Де мати жде синів.
    Двох кучерявих, запальних,
    Двох білозубих, молодих,
    Де мати жде синів.

Один був у Європі,
У танковім бою,
В розбитому окопі
Кончину стрів своєю.
І написав додому
Не встиг, коли горів.
У Гарлемі тісному
Ще мати жде синів.
    Двох кучерявих, запальних,
    Двох білозубих, молодих
    Ще мати жде синів.

А другий — комуністом
Шукав свої права.

У полі, в полі чистім
Вже не шумить трава.

Отут же він при згубі
Гукав свої кличі,
На міднолистім дубі
Ліпчований вночі.

А мати біля дому
Багато довгих днів
У Гарлемі тісному
Все вигляда синів.

Двох кучерявих, запальних,
Двох білозубих, молодих
Ще мати жде синів...

* *
*

Це було в погожім році,
В мене вперше на віку,
На Гудзоновій затоці,
На чужім материку.

Йшли й співали люди праці
І здіймали догори
В грізнім гулі демонстрацій
Робітничі прапори.

Матері ішли і діти,
І білявеньке дівча
Розсипало сиві квіти
Із батьківського плеча.

Плюскотіли в берег води
В промінцях полум'яних,
Навіть статуя Свободи
Задивилася па них.

І пісням кінця немає,
Так ішли б аж доки й ніч.
Та в машинах поліцаї
Раптом вирнули навстріч.

Щоб дорогу перетяти,
Щоб погнатися в погонь...
Загриміли автомати —
Знов огонь і знов огонь!

Закричали сиві й діти,
І білявеньке дівча
У криваві впало квіти
Із батьківського плеча...

Це було у чорнім році,
В мене вперше на віку,
На Гудзоновій затоці,
На чужім материку.

ПІСЕНЬКА ПРО ЛОНІ

Як ішла війна в розгоні
Чорною стіною.
Споминай за мене, Лоні,
Не печалься мною.
    Заплети русяві коси,
    Хоч в очах — не роси...

Транспортери, паче коні,
Нас везли до бою,
Споминай за мене, Лоні,
Не печалься мною.
    Доглядай малого сина,
    Буде інша днина.

В Віндзорі, в тюрмі-полоні,
Ніччю я тьмяною.
Споминай за мене, Лоні,
Не печалься мною.
    Доглядай маленьку дочку,
    Ту, що в сповиточку.

Будуть ще бої червоні
Правдою одною,
Ти підеш тоді зі мною,
Ти підеш зі мною,
    Споминай за мене, Лоні.
    Не печалься мною!

В ліфті
Ліфти піднімає нас геть
Враги і свідки і в борю.

В ліфті не обійде, а як не кілямо
Відомо за свідками в стійкій поборю
Свідомо думивши сидіти нест.
В неї радимо все гали і ас.

Ван сидіти немяно діма
Трапи до ноги і до і дит в диті
Дити на радіти, а діти полюбля
Ас вана дити, а діти в диті.

Кале в ліфті немяно діма
Дити свідомо в модних сидіти
Дити дити не і дити в дити
Ас вана дити, а діти в диті.

В ліфті немяно діма
Ліфти геть до нас в дити
Дити

Сторінка автографа вірша «В ліфті».

В ЛІФТІ

Ліфт піднімає нас догори
В ранки, і в півдні, і в вечори.

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Йдеш у гостиницю — в ліфт потрап,
Стріне привітно стара негритянка.
В неї робота все давн і ап¹.

Має старенька не мало діла
З ранку до ночі і знов до зорі,
Вже й на роботі отій посивіла,
Все вона знизу, а інші вгорі.

Наче по ліфту життя проходить,
Руки стомились, в мозолях старі,
Інший хтось п'є, і живе, й верховодить,
Все вона знизу, а інші вгорі.

В ліфтовій клітці свої звичаї,
Містер до них із дитинства привик:
Біла ліфтерша — він шляпу знімає,
Чорна ліфтерша — стоїть, як бик.

---

¹ Д а в н — донизу, а п — вгору (*англ.*).

Шляпу ще глибше натягне на вуха,
Топчеться важко, немов на огні,
Наче його допікає задуха.
З ними у ліфті їхать мені.

Їх до десятка зайшло в кабінку,
Морди, як ростбіф, з-під сірих шляп,
Чорна ліфтерша веде машину
Вгору і вгору, все ап та ап.

Всі одвернулись од чорної — білі,
Топчуться важко бики здичавілі,
Не шахтарі, їм тут їхать не мода,
Не трударі,— все банкірська порода.

Погляди їхні, як лютії жала,
От якби в мене в Вітчизні жила,—
Жито б ростила, пшениченьку б жала,
Пісню із поля вела б до села.

Так, мене доброму вчила мати
Хлопчиком, певне, в юнацькій порі,
Перед старішими шапку знімати,
Щиро вклонятись, де є матері,

Поцілувати натруджену руку,
Білу чи чорну, немає біди,
За материнську неказанну муку,
За материнські великі труди.

Тільки б, можливо, як виняток в світі,
Не поклонився б я матері тій,
Що породила цих лютих і ситих,
Сірих — під шляпами — в злобі своїй!

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Я капелюха здіймаю один,
Низько вклоняюсь тобі, негритянку,
Так, як вклоняється матері син.

За мозолі твої чесні і чисті,
І за усмішку болючу, як звих,
І за синів — чотирьох комуністів,
За полінчованих і за живих.

Як їй сльоза заблищала з журбою!
Зашепотіли, міняючи тон,
Гангстери-містери поміж собою:
— Совет Юніон? ¹
— Совет Юніон!

Ліфт вже донизу пішов у ту пору,
А негритянці здалося за мить:
Тільки угору, і вгору, і вгору
В щасті своєму вона летить.

---

¹ Совет Юніон — Радянський Союз (англ.).

МАЯКОВСЬКИЙ В АМЕРИЦІ

За крутою хвилею, за океаном,
Задимлене сонце в хмарах тече,
Ходить він зі мною раннім-раном,
Положивши руку мені на плече.

По мосту по бруклінським,
по Бродвею,
Біля хмарочосів кроком, як сталь,
Негритянську вулицю вгледить —
і над нею
Теплими очима дивиться в даль.

В чорному Гарлемі діти-негритята
Знають його посмішку й ласку руки,
Ходять біля нього і просять на свято
Докери, вантажники, робітники.

Він заводить з ними гарячу розмову,
Як би їм правду вірніш знайти,
І разом знаходять правдиве слово,
І здається, — рідні вони брати.

І від того слова в нью-йоркському світі
Клевета і злоба кричать навспішки,
Хмуряться банкіри на Уолл-стріті,
З золотом ховаючи чорні мішки.

І свистить по вулицях вітер московський,
Гнівом революцій видзвонює брук.
Здрастуй, мій учителю!

Здрастуй, Маяковський!
У мільйоннім потиску робітничих рук!

Там, за океаном, як вилита з криці,
Плеще твоя мова у братстві труда,
Кожне твоє слово родить блискавиці,
Громом Батьківщини — твоя хода.

ХЛІБ

Я бачив хліб, що містери їдять,
Коли в кафе, сп'янілі вніч, сидять.

Той хліб був білий, прісний, без ваги,
Та й без смаку, а стисни у долоні —
І він, мов квітка в передсмертнім сконі,
Ні пахоців не має, ні снаги.

Немає в ньому пахоців пшениці,
Ні рос рясних, важких, неначе мідь,
Ні кольору вечірньої зірниці,
Що в колосках, мов райдуга, стоїть.

Чому ж така зневага до зерна?
Його зсушили, мов живу істоту,

Не хоче містер знати крові й поту,
Що в хлібі тім, як спогад, вирина.

Його ростив на фермі робітник,
Не знав числа важким своїм турботам,
І все віддав із кров'ю, слізьми, потом
За центи, й сам — від голоду поник.

І от із хліба висушили піт,
І кров людську, і сонця ясний цвіт,
І вітру подих, і зірниці свіжі,
Щоб не тривожить містерів при їжі!

Вони їдять і п'ють, неситі й злі,
Тугі сигари курять наслідок,
А хліб лежить на чорному столі,
Страшної кривди невблаганний свідок.

ПШЕНИЦЯ НА АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛІ

Ти ростеш, і жовтієш,
І колос вигониш поволі,
Із обніжками акри
Тобі заважають у полі.

Є на світі країна,
Де інші простори врожайні,

Без обніжків і меж
Соковища несуть живодайні.

Ти ростеш і жовтієш,
І фермер убогий і впертий
Все тремтить над тобою,
Щоб з голоду взимку не вмерти.

Є на світі країна,
Де інші роздолля і ріки,
Де в колгоспній коморі
Пшеницею повні засіки,

Ти ростеш і жовтієш,
А потім, неначе у кратер,
Міліярдами зерен
Злягаєш в чужий елеватор.

Ну, а потім на дно океанське
Тебе висипають поволі,
Щоб із голоду мерли
Оті, що нужденні і голі.

І гниєш ти, барвиста,
Тебе засипає намулом,
Щоб не бачила сонця,
Не зналася з вітровим гулом,

Щоб не бачила страйків,
Забула робочого кличі,
Не лягла, як хлібина,
На бідні столи робітничі.

А в цей час на землі,
Там, де інші цвітуть небокраї,
На столи робітничі
Лягають важкі короваї,

Весілля, як громи,
Перекочують бубни по селах,
Гармоністи колоссям
Заквітчують друзів веселих.

І дівчатко у школі,
В усмішці хорошій, іскристій,
Заплітає у герб
Колоски молоді й золотисті!

В ЗАОКЕАНСЬКІЙ СТОРОНІ

В заокеанській стороні,
Де довелось бувать мспі,
Я бачив небо вересневе
В холодних тучах. Даль морів,
Огнів рясних похмуре мево,

І крик, і тишу вечорів,
І паровоза гук печальний
Ще в думку проситься мою,
І парус милий, парус дальній,
Самотній, в ночі на краю.

В заокеанській стороні,
Де гостювать прийшлося мені,
Мене там друзі прийняли,
Посадовили за столи,
Вгощали джином, хлібом-сіллю,
Слова — навпіл, серця — навпіл,
Неначе в нас, де на весіллі
Сідають люди всі за стіл.

Отак ми тут думки пекучі
Снували в радісні слова,
Про Сталінград, Дніпро і кручі,
Де зникла хмара грозова
Війни тяжкої.

З-поміж них,
Між друзів добрих і ясних,
Бриніла шана й тиха згода.
Але у них, не при столі,
Були й такі, що в час негоди,
Від злості згорблені, малі,
Мене б труїли тут в отруті,
Отрутою споїли б, люті,

І розп'яли б. І на огні
Четвертували б в злу годину,
За ту Радянську Батьківщину,
За братства доброго родину,
Що найдорожча є мені.

За те, що друзі на мечі
Фашистів кидали в могили
І кров'ю вражою кропили
Шляхи на Одері вночі;
За молодий вишневий сад,
За честь, і згоду, й добру славу,
За нашу мрію нелукаву,
За Київ мій і Сталінград,
Та, бач, не сміють!

Добре те,
Що Батьківщина знов цвіте,
Що наші коні на припоні
Стоять готові на випадок,
І прапори, як жар, червоні
Колишуть Ельбу і Дунай,
Що темні ночі й сиві круки
Не перетнули нам шляхи,
Що не стомились наші руки,
Не спопеліли порохи...

Що гомонять мої Карпати
І над Дніпром Дівич-гора

І що ночами рідна мати
Сльози тайком не витира!

Це все згадалося мені
В заокеанській стороні,
У місті Сатборі, в Канаді,
Прощай же, Сатборі, прощай,
Я повернуся в рідний край,
А ти свій гнів збери у зладі,
Неначе блискавиці з хмар,
І по фашистських гніздах лютих,
Снагою рук своїх розкутих,
Тим гнівом-молотом удар!

* *
*

Як проводжала в далеч
(Спогад нехай майне),
То обняла рукою
І пригорнула мене.

Скільки доріг я значив,
Скільки долин пересік,
Я на руці тій бачив
Жили блакитних рік:
Волзькі високі хвилі,

Дону злотисту ринь,
Десен заплави милі
І подніпровську синь.

Як проводжала в ночі,
В землі чужі й тісні,
Я задивився в очі,
В зорі твої ясні.
Бачив у них я зблизька,
Наче узор-самоцвіт, —
Домен гарячі блиски,
Білих черешень цвіт.

Як цілувала востаннє,
Як провела по сліду, —
Чув я запах світання,
Подих гречок в меду.

А як сказала слово,
Більше й не треба слів, —
Защобетала діброва
Тисяччю солов'їв.

І на гранітний берег
Вийшовши в чужині,
Там між чужих Америк
Снилася ти мені.

Там, де бідак ще плаче,
Я подружився з ним
Зором твоїм гарячим,
Словом твоїм ясним.

Там, де важке світання
Неграм несе біду,
Я твоє ніс дихання
З цвітом гречок в меду.

Де обривались жили
Чорних доріг в пітьму, —
Зорі твої світили
Синові твому.

Що вже та даль океанська,
Ти ж при мені без сна,
Земле моя радянська,
Мати моя ясна!

ПАЛІЄВІ ВІЙНИ

Од чорних вибухів війни
Ще снять пожарами сини.

Ми не забули вирви вперті
І ржавих мін важке виття,

А крижане дихання смерті
Не спинить нашого життя.
Воно встає вогнем, травою,
Литвом розжевлених печей
І в сяйві літньому ночей
Дощів ходою грозовою, —
На людське щастя, на труди,
На молоді мої сади,
У крутобоких і доспілих
Рожевих яблуках.

Та я
Не сплю ночами, і сім'я
Мого народу в діях смілих
Труда, любові й правоти
Не спить і дивиться в світи.

Бо ллються танкові щити
В цехах чужих, за океаном,
І тліють порохом-туманом
На картах креслені фронти.
Тебе зустрів я на Бродвеї,
Мій лютий вороже, в ті дні,
Коли фашизму злі пігмеї
Європу корчили в огні.
Коли Україна і Росія, —
Сім'я народів трудова, —
Землі світила, як надія,
Як правди вісниця жива.

Коли брати мої у танках
Чи з автоматами в руках
В пекучих падали світанках,
Несли свободу на шляхах.

А ти? Ти бачивobelіски
І пестив черево старе,
Вночі англійське жовте віскі
Десь попивав у кабаре.

Ми здобували чесну славу
Й, на крок не рушивши назад,
Звільняли Прагу, і Варшаву,
І героїчний той Белград.
І якщо плакали руїни
Від щастя й радості вночі, —
То ми несли їм переміни,
Щоб їх підвести на плечі.

А ти? А ти — в бенгальським світлі,
В рекламах осяйних вітрин
Плекав надії нерозквітлі,
Нам пророкуючи загин.

І матері, крізь біль і муки,
В ясних сподіванках своїх,
Малих дітей нам клали в руки,
Щоб ми порятували їх.

А ти? А ти який одбуток
Приніс на фронт, у жар заграв?
Вночі, споївши проституток,
Фокстрот і танго танцював.

Ми хліб ділили в дні суворі
По-братськи — пайками на трьох.
А ти — топив шпеницю в морі,
Складав добро у темний льох.
У сейфах долари поволі
Ховав, жирів, як злий павук.
А ми бинтів шукали в полі,
Щоб власну кров зітерти з рук.

Ми пробивались в темі негоди,
Як правди й совісті сини,
А ти — при статуї Свободи
Кував неволі кайдани.
Мій лютий вороже! З тобою
Я не шукаю правоти,
Ти хочеш знов на поле бою
Посунуть танкові щити.

Щоб знову Київ мій в руїнах,
Смоленськ і гордий Сталінград,
В високих вікнах, білих стінах,
Вдихав отруйний чорний чад;
Щоб діти в Відні і в Варшаві

Сивіли від пожеж і мук,
Дівчата тихі та ласкаві
Лягали трупками на брук.

Ти, певне, хочеш в людським горі
Хлебтати не воду — кров із рік,
Згасить ясні Кремлівські зорі,
Яким не згаснути вовік!

Мій лютий вороже, у жовчі,
В підступних змовах, у злобі
Ти не сховаєш ікла вовчі,
Подобу Гітлера в собі.

І не виходь на прю зі мною,
Фашизму чорний лиховод,
Я вічний правдою одною,
Ти — кат людський, а я — народ.

Ти — вісник горя й лихоліття,
І смерть жахтить в твоїм лиці,
А я в майбутні йду століття,
Піднявши землю на руці!

ПОЕЗІЯ

І Саскатун, і Манітоба,
І річка сива, як вдова,

Про міст нових нова подоба
В моєму серці ожива.

Я бачив гори на просторі,
Шумні озера по лісах
І електричні білі зорі
В канадських темних небесах.

І золота моя фортуна
Мене вела у край чужий,
Де тихий берег Саскатуна —
Неначе берег Дніпровий.

Неначе ті ж дороги й птиці,
І той же стіл, і той же дім,
І ті ж залізні блискавиці
На горизонті грозовім.

Але крізь посмішку і втому,
І дружбу здружену із ран,—
Мої вітри летять додому
За Атлантійський океан,

Де на Дніпрі й на Черемоші,
В долинах теплої землі
Пливуть літа мої хороші,
Як в синім морі кораблі.

Де інші пtiці, інші трави,
Де інший цвіт і рідний світ,
І стигнуть бронзові заграви
Над клієотінням днів і літ.

І в серці знову юнь і сила,
І сниться в мандрах лиш одна:
Моя єдина, вічно мила
України дальня сторона...

ВЕСНА ЦЬОГО РОКУ

Починається ручаями
Від ясних малинових зір,
Між лугами та між гаями,
Між високих Карпатських гір.

Наливає річки до краю,
Будить пагілля золоте,
З Волги, з Дону, із-за Дунаю,
Вже на синіх морях цвіте.

Промінцем на кленових лавах,
Хмар ескадрами в небесах,
По ірпінських іде заплавах,
По смоленських густих лісах.

Мов жар-птиця червонопера,
В школу діток веде селом
І на галстук до піонера
Червоноястим спада крилом.

Перший проліс розплющив око,
Перший жайвір увись злетів,
Перший дуб над своїм потоком
Голубами завуркотів.

Колихає колгоспним вруном
Сизо-зелена далина,
І могутнім моторним лунам
Віддається її луна.

Грає зайчиками в автолі,
В проводах із кінця в кінець,
І на руки дівочі в полі
Перший сонячний ліг смаглець.

В кондиційнім зерні умитім
Оживає весняний спів,
І звисають блакитні ниті
На губах молодих корів.

Перший трактор заводить ручка,
Перша в кузні дзвенить деталь,

Перші борозни гінко й рвучко
Потекли в березневу даль.

А весна, у труді невтомна,
По залізній іде ріці,
Запорізькі гарячі домни
Розмальовує в багреці.

З ливарями-товаришами,
Повна запалу і снаги,
Розливає литво ковшами
На мотори і па плуги.

І в Москві, на дзвінкім просторі,
Як і личить моїй весні,
Підіймає Кремлівські зорі —
Комунізму квіти ясні.

Потім мчиться над берегами
У нью-йоркські важкі порти
Розмовляти із ворогами
Словом гніву і правоти.

Бліднуть з ляку банкіри хмури,
Як зачують весни політ,
То громи її, наче бурі,
Потрясають їх чорний світ!

* *

*

Як хороше, коли в осінній млі
Летять ширококрилі журавлі.
І крила ті, і ті ключі співучі,
Мов світла тінь, хвилюють доли й кручі.

Чудовим є калини стигле гроно
І молодих дубів напруга віть,
Що проти бурі силою стоїть,
В блакиті вод малюючись бездонно.

А ще прекрасніш, як мале дитя,
Ще тільки очі звівши до життя,
Ще тільки ручки знявши, бачить в ночі
В гарячій ласці материнські очі,

І вперше чує батьківську розмову,
І щиро ловить пісню колискову,
Вечірніх зір важку палахкотінь
Приймає в душу, як життя глибинь.

Що є прекрасніш!

Дню мій неспокійний,
Шляхи мої, в світанках і в огні,—
Візьміть це все, неначе дар подвійний,
В моєму серці покладіть на дні.

Я понесу — і крики журавлів,
І тихий шум обсіяних полів,
І рокоти дубів з-під хуртовини,
І колискову посмішку дитиши,
І грона зір, що сяють в даль доріг,
Любов і труд — все, що спізнати міг,
Все, що росте і кільчиться крилато,
Все, що, мов кров, для мене вічно й свято,
Я понесу для щастя.

Ну, а ти,

Банкірських пір породження прокляте,
Які скарби ховаєш, чорний кате,
В своєму серці? І куди іти
Зібрався ти, як вовк у темні ночі?
Я просто гляну в злові, жирні очі
І совістю своєю, без жалю,
Єство твоє огидне пропалю
І розщеплю, як атом розщепили, —
Нехай твій пульс і склеротичні жили
Покажуть світу жовч і клевету,
Жадобу, й лють, і підступи зрадливі,
І хрип дітей десь на корейській ниві,
Що ти їх вбив між іншим, на лету.
Не одвертайсь! І не крутись!

Я вгляджу

Блудні твоєї зіткану мережу,
І не втирай потів, — я бачу знов,
Що то не піт, а партизанська кров.

Не простягай руки, — вона в сльозах,
В потоках мук знедолених В'єтнаму,
Де сироти шукають вбиту маму,
Що для життя обрала інший шлях.
Я б ще сказав про твій блюзнірський зір,
Але який там зір ховає звір,
Коли вночі виходить на поживу,
Що атомки несе, як смертну зливу,
Що долари із сейфа золотого
На кров міняє і жиріє з того!

Ну що ж, здіймай свій мертвий стяг, блудня,
Біснуйся прокаженим серед світу,
Твій день вмира у сейфах Уолл-стріту
Від подиху мого ясного дня!

* *
*

Іди, історіє моя,
Моя рідня, моя сім'я!

...Я бачу той далекий світ,
І ті шляхи за триста літ,
Повиті тирсою і згаром,
Побиті й палені пожегом,
І той зів'ялий вишні цвіт,
І очі матерів ласкаві,
Тривожні й милі, що в заграві
Все виглядають із походу
Синів своїх, дітей своїх,
Які на панський лесний сміх
Кладуть ясу багрянороду!

Я бачу: сите вороння
Клює поживу навмання
В степу, в ярку, в глухім байраці.
Братів, катованих у праці,
В полуніч, в південь і щодня.

Але підводяться полки,
В бою голота й козаки,
А щонайперш — моя голота
Іде, як совість і турбота,
На смерть іде і на віки,
На всі роки, на всі століття.
Назустріч зла і лихоліття,
Як завжди ходять бідаки.

Ви похиляйте тирсу дику,
Хай сяє сонце з верховіть,
Та бийте ворога без крику,
Оту шляхетську кривду звіку,
Іезуїтську, чорнолику,
На шибеницю поведіть!

Шляхетська ніч плазує в вічі
У зраді, в тьмі, у злі оман,
Та в Запорозькій грізній Січі
Кмітує обраний Богдан.

Кмітує він у тьмі світань,
Де в росах клониться крушина,
Де ворохоблива старшина
Боїться слів: іди, повстань.

Світає в тиші голубій.
Полки звелись. Виходять в бій.
І чути, б'є важка литавра.

На сорочках зникають тавра,
То йде народ розкутий мій!

Устаньте ж ті, що в темнім жалі,
В гіркім житті, в тяжкім бою
Звисали палені на палі,
В судьбу вдивляючись свою;
Устаньте ж ви, безправні й куті,
Що в ярмах горді й незігнуті,
Що на вселюдському розпутті
Від України вийшли в бій
Не як потік — як буревій,
Піднявши стяги малинові,
Мої живі і сивоброві,
В братерській клятві, в добрій мові,
Народе мій!

Світанок сіє

Своє проміння в ясноті,
Від України до Росії
Лягли путі. Ведуть путі,
Шляхи-путі, стежини й стежки,
І дзвіц, і зір, і сонця тінь,
Небес мальовані мережки
Кладуть шляхи для поколінь,
Кладуть шляхи для поколінь,
Де другу — цвіт, а кату — тлінь!

Моя Вітчизне дорога,
Яка в тобі горить снага!
В диханні домен, в цвіті жита,
Моя радянська, сонцевита,
Моя Вітчизно дорога,
Яка в тобі горить снага!

ЗА РІЧКОЮ ЗА САМАРКОЮ

За річкою за Самаркою,
Де за полем крутий байрак,
Там лежав козак,
Умирав козак.

Тихо з вітром шепче ожина,
У крові його семряжина
І оздоби на ній єдині
Закурились в пороховинні.

Треба ж статись такій мороці!
Шапка-бирка лежить в траві,
Тільки шабля його при боці
Та ще рани дві горьові;

Як він повз до цієї Самари,
Як посікли його татари!
Перша рана пече в плечі,
Друга в боці, як дві свічі.

І нема йому ні водички,
Саламахи також нема,
Тільки неба гаряча стрічка
Тепле сонечко підійма;

І нема йому ні дружини,
Ні братів, що здіймали січ,
Тільки роси важкі з ожини
Напувають його уніч.

Першим ранком він бився в тузі,
Бо ні друзів, ані коня,
Другим ждав.

А на третій — в лузі
Закружлялося вороння.

Дзьоби в них ніби гострі ратища,
Сивизною взялись крилатища,
Задивляються в очі з ночі,
Поклювати завжди охочі.

Так за річкою за Самаркою,
Де за полем крутий байрак,
Там лежав козак,
Умирав козак.

Вже й роси не дала ожинка,
Вже й не зводилася рука.

І з'явилась русява жінка
На світанку до козака.

— Що ж ти, — каже, — лежиш посічений,
Не відзнаками — кров'ю мічений,
Порохами покритий в січі,
Подивися ж мені у вічі.

Підвела його з добрим болем,
Повела його повз байрак,
Руським шляхом та руським полем,
Щоб не вмер молодий козак;

Змила порох, немов з дитини,
Доглядала його щоднини,
А як звівся він — то з півдня
Осідлала йому коня.

Знов рубався він із татарами,
Бився з шляхтою довгі дні,
Під Пилявцями, під Санжарами,
В Берестечку, при Богуні.

Всяк було йому: зимно й жарко,
Та ввижалась завжди в диму
Руська жінка біля Самарки,
Що як мати була йому.

Бачив він ту тесову хату,
Постіль послану, небагату,
Бачив поле й крутий байрак,
Де лежав козак,
Та не вмер козак.

ПОБУЖАНСЬКА

Був він родом із Побужжя, ще не мав собі подружжя,
Все подружжя — шабля, люлька, а нащо йому жона?
Де дуби шумлять на волі,
У вечірнім орнім полі,
Де гармати поле крають, де богунська сторона.

Проводжала його мати, що вже матері казати?
— Сину, йди, благословляю, там, де куряться шляхи.

Тільки кінь креснув копитом,
Тільки дим за диким житом,
Тільки обрієм багровим
В'ються січі порохи.

Де не був і вніч, і зрана, де не бачив він Богдана,
Не одна пекуча рана, не один йому двобій...
Та завжди носив з собою
Материнське слово в бою:
Бийсь за волю для народу,
Синку мій, хороший мій!

Бачив він ласкаві очі, чув він голос опівночі,
На Синюсі й на Самарці кликав голос той щодня.
Так, як їстоньки давала,
Так, як шаблю подавала,
Так, як плачучи в неволі,
Садови́ла на коня...

БИЙ, ДЗВОНЕ, БИЙ!

Наповзала шляхта на майдани,
А за нею хмари та тумани,
Бідних брали в кайдани іржаві,
А багатих до своєї держави.

Бий, дзвоне, бий,
Хмару розбий,
Іди, хмаро, на татари,
А сонечко на базари,
Бий, дзвоне, бий!

Сива жінка на майдані плаче,
Бо беруть димове й поволяче,
А у неї ні вола, до речі,
А вона вже рік не топить печі.

Бий, дзвоне, бий,
Хмару розбий,

Іди, хмаро, на татари,
А сонечко на базари,
Бий, дзвоне, бий!

Марусина жито жне зелене.
— Не підходьте, — каже, — пси, до мене. —
Рвали в неї мідянії ковки,
Садовили у важкі заковки.
Бий, дзвоне, бий,
Хмару розбий...

Їдуть полем, долами крутими
Руські люди — з Дону побратими,
А ще з ними низова голота:
— Що це знову шляхта пре з болота?
— А почому кунтуші у злоті?
— А почому шкура на сволоті? —
І лежить та шляхта при долині,
Як порізанії свині!

Бий, дзвоне, бий,
Хмару розбий.
Іди, хмаро, на татари,
А сонечко на базари.
Бий, дзвоне, бий!

БАЛАДА ПРО НЕБАБУ

Садовили Небабу на чорний обсмолений кіл,
Щоби тіло навпіл
І порвать йому серце навпіл.

Садовили Небабу на чорну обсмолену палу,
Щоб умер він від жалю,
А ворог сміявся без жалю.

Гостру шаблю зняли і сорочку-дъогтярку зняли.
Не сап'янці — із ніг,
А в поході легкі постоли,

А душі не дістали,
Як неба безодню безкраю,
І Небаба сміється на палі:
— Ого, не вмираю!

Підкладали вогню, і роздмухала шляхта кострище,
Але очі Небаби
Над вогнищем світяться вище.

І Небаба сміється:
— Ого,— каже,— весело згину! —
Підніма свої руки,
Черкаючи в небі хмарину.

Полилась йому кров на обкурений смоленій палі
І сльоза скупувата
На щоки худі та запалі.

— Ого-го, не вмираю! —
І шию трима м'язувату,
І плює він на шляхту,
Плює він межі очі кату.

Так і вмер.
А від палі знялися зелені гілчата,
З неї дуб зашумів,
І при ньому співають дівчата.

Видно, з доброї честі
І з лютої муки в закові
Можна жить на землі
І сміятись тому козакові!

САГАЙДАК

...А був Сагайдак молодий, кароокий,
Такий, як у думі про нього співали,
Походів і рубок зав'южені роки
На струни в задумі кобзарика клали.

Цвіла у тій думі любов, як волошка,
Баски рокотали про славу велику.

Напасник уже забуває потрошки
Протоптану стежечку до Чортомлику.

Складає пошану коню і підкові.
А що заговорять крулевичі ниці,
Що ніс перерубаний Сагайдакові
Зліковано порохом з порохівниці!

Гонив він ординців, як чумку ворожу,
Хоч десь там чекають дружина і діти,
Чекає на друзів з Задонщини й Сожу
І мріє на Віслі ще Костку зустріти.

Стоїть горбоносий на узбережжі,
Де сонце із хвилику грається в жмурки,
Як люлькою пихне — палають пожежі,
Як шаблею блисне — ховаються турки!
Ой був Сагайдак молодий, кароокий!..

ПРО ОКСАНОЧКУ

В'ється попіл ізраночку.
Де ж поділи Оксаночку?

Дві руки, в труді наметані,
Дві коси, вночі заплетені,
Заплетені, закосичені

І не шляхті, певне, зичені,
А простому козакові,
Що в неволі, що в закові.

Б'ється вечір у заграві,
Не в весіллі, не в роботі,
Он вона стоїть в Варшаві
На високім ешафоті,
На дубовім ешафоті.

За ходу свою моторну
І за розвідку уніч
Ту петлю, у дьогті чорну,
Сунуть дівчині до віч.

І стоять ксьондзи, як стовпці,
Не питають про жалі,
А вона ж любила хлопця
З білоруської землі.

Вдвох, було, вели розмову
У ночах полум'яних,
Вдвох співали колискову
Для синка, що буде в них:
Як йому знайти одежку,
А звечір'я поміж нив
Вдвох йому вказати стежку;
Щоб потупав, походив

Там, де росяні доріжки,
Щоб його ступали ніжки.
Він в сорочечці лляній
Йде по м'яті молодій,
По барвінку та по м'яті.

А навкруг — кати закляті,
Лиш полон і харалужка,
І петля немов зима;
Апі сина, ані мужа,
Апі сонечка нема.

Он яка прийшла сутуга,
Що ні радості, ні сна.
Басом гримає катюга,
Мов потвора навісна:

— Хай хто візьме за жону —
Всю прощаємо вину! —
Шляхтич вийшов до помосту:
— Я беру її попросту;

Хай мені в мастку служить,
Хай з життям моїм подружить,
Не з лица нам — під вінець.—
Вуса крутить красунець.

...В'ється попіл ізраночка.
Гордо встала Оксаночка:

— Щоб такій служить гидоті —
Краще смерть на ешафоті.
Щоб така пристала тля —
Краще смолена петля!

Стала шляхта з ляку біла,
Наче стругана з лози,
І важка петля зотіла
Від дівочої сльози!

* *
*

Як мене ти провела до коша
Щирим словом, ластівко хороша
(Дві руки, як двоє добрих крил!),
Ще очима глянула в тумані,
Ще словечко мовила зарані,
Щоб ішов і щоб не збавив сил.

І на Жовтих Водах, на Потоці,
І при всякій життєвій мороці,
Де не п'ють, не їсти, липи рубай, —
Я твоє словечко клав на рани,
Милим серцем відганяв тумани,
Любим зором, синім, як Дунай.

Піють півні зранку на світанку,
Йдуть полки з Богданом наостанку
В рідний Корсунь, де шляхетська лжа,
Стонуть вітри, мов кошлаті тури,
Тріскають в огні шляхетські мури,
Гнів не має меж, не тут межа!

А зі мною ще братани русі
З Донщини, з Рязані, з Білорусі!
Так же само ворога рубають,
Так же само милих споминають,
Де розбита хата й зелен-гай,
Добрі очі, сині, мов Дунай.

БАЛАДА ПРО БІДУ

В Запорозьку Січ завітала біда,
І впізнати біду
Не складає труда,
І відразу пізнати ці
Постоли з сиром'ятиці,
Й конячина — не огир, а дуже худа.

А хлопчина на ній — богатир у плечах,
А в хлопчини не зір —
Блискавиці в очах,
Та ще посмішка люба,

Молода, білозуба,
Хоч світи нею в темних ночах!..

Видно, хлопець вже знався з відвагою.
Правда, плечі покриті семрягою,
Видно, довго за нього засватана,
Вся полатана
Ще й перелатана;

Перша латка, як був між пожарами,
Другу клав,
Як рубався з татарами,
Третю — в нічку безсонну
Клав, як біг із полону
Десь від шляхти, помучений карами.

Засміявся підхмелений дука:
— Що то їде, погляньте, за штука?
Не козак, вам скажу, — козарлюка!
Де ж його оружина?
Вся в латках семряжина,
Ха-ха-ха! Козарлюка!
Ха-ха-ха! Ось так штука!

І затряс бородою рудою:
— Назовем його, братці, Бідою.—
І назвали Бідою...

Зашарівсь від образи хлопчина,
Зупинилась його конячина,
А кобзар сивобровий
Підійшов для розмови:
— Не журися ти, хлопче, бідою.

Гни біду ту під ноги,
Гни у ночі тривоги,
Хай рука в тебе буде тверда й молода.
Будеш зватись між нами
Нагнибіда!

У світанки ясні, у погоду й негоду
Дали стяг юнакові
Нести до походу.
І летів він, грозований,
Звівши стяг малиновий,
Провіщаючи радість народу!

ПІСНЯ

Дарувала білу квітку,
Як були на самоті.
Рання зоре, ранній світку,
Проводжай його в путі!

Приторочила тороки,
Від копит знялась луна.

День і ніч — і вже три роки,
Вже й четвертий рік мина;

Чи слова не випадкові,
Що казала лиш йому,
Вже забулись козакові,
Вже розвіялись в диму?

Посадила знову квітку,
Щоб розвіяться з досад.
Рання зоре, ранній світку,
Поверни його назад!

Опадає росна тиша,
Сяє квітка молода,
А вона дитя колише
І щоночі вигляда.

ДОНЕЦЬ

Добра стала в людей прикмета:
На Дону він ладнав мушкета
І збирався у темну ніч.

Він чекав лиш одної днини —
Вийти шляхом поза долини,
Бути з братами віч-на-віч.

Кулі лив, приховавши порох,
Щоб по сивих дніпровських горах,
Щоб вже потім по бережку

Понести свої сірі лати,
Гнів захований для розплати,
Чорпу долю — таки важку;

Кинуть яблуню, в сні леліток,
Кинуть жінку й маленьких діток
І лишити у серці біль.

А як сів на коня у полку —
Засвітилося з суходолку,
Заяскріло із межипіль!

Мав і рани і мав хвороби.
— Добре б'єшся, наш хліборобе! —
Сам Богдан з ним по чарці пив.

— Вип'єм, — каже, — з тобою, брате,
Нам рубати ще й долю мати,
Брати Збараж і спать між нив.

А коли він грозив очима,
То здавалося — за плечима
З тиходоння виходить грім,
Світить блиски в Дніпрі моім;

А коли він пуляв з мушкета,
Там хиталась Земля-планета.
Отакий-то прийшов донець,
Отакий-то був молодець!

БАЛАДА ПРО ГРЕЧКОСІЯ

Як лягали шляхи походами,
Як на палях звисали люди,
Під димними хмарами,
За Жовтими Водами
Знали Матвія повсюди.

Лишив жону уночі,
Лишив дочку-одиначку,
І на мужицькім плечі
Вітер латав сорочку,

Щоб нагріла його від стужі,
Де дощі та пороші,
Рятувала б його від нужі —
Від шляхетської воші,

Щоб легкою була без завади,
Якщо битва, де груди в груди,
А коса йому буде від зради —
Від старшинської блуди.

І для доброго почину,
Щоб хороші йшли діла,
Він двожильну конячину
Загнуздав на вудила,
Загнуздав, піди, зумій,
Не коняга — просто змії!

У мішку не зерна жита,
І не ратище на стремені,
У коня із-під копита
Іскри блискають на кремені.

Та й почулося ізрана
В бойовій долині всій,
Що приїхав до Богдана
Той Матвій-гречкосій,
Проти шляхти, проти пана
Той Матвій-гречкосій;

Що у нього сорочина
Пахне так, немов смола,
Що у нього конячина
Грізно взята в вудила.

— Дайте,— каже,— шаблю куту,
Я вже сам додам снаги,
Щоб по Горині й по Пруту
Лізли в нори вороги.

В пас на шляхту є стежки —
Бідні в Польщі є дружки,
Шлях покажуть і розкажуть,
Шляхту петлями пов'яжуть!

Та як блисне в димнім гулі,
Та як вирушать з коша —
В Трапезунді і в Стамбулі
Не один тремтить паша.

...Бивсь на Жовтих і при Корсуні,
Де лежать пани зафорсані,
Мчався кінь його Пилявцями,
Де лежать пани під лавцями.

А в Підзамчі раннім-рано
Він схилився згаряча,
Пролягла пекуча рана
Від плеча і до плеча.

І Богдан, крізь грізну мрію,
Не ховає смуток свій:
— Де ти, вірний гречкосію,
Де, Матвію, брате мій?

Як без тебе, — каже, — брате,
Будем в Польщі рвати грати,
Як без тебе у поході?

День, і ніч, і рік мине,
Встане смуток у народі,
Опікаючи мене!..

А того несли над нивою,
А того мсчило зливою,
А того, з важким лицем,
Лікували порохцем.

Знов підвівся він над кошем
Із лицем своїм хорошим,
Із життям своїм хорошим:

— Дайте шаблю бойову,
Я не вмер, я знов живу.
Дайте в серце помсту люту,
Щоб по Горині й по Пруту
Лізли в нори вороги.

І Богдан його стрічає,
Віддає йому уклін.

Гречкосія слава сяє
Від Дніпра по тихий Дін.

ДВА БРАТИ

Двом братам в поході бути
На роки і на віки,
Той прийшов з Дніпра-Славути,
Той від Дону від ріки.

Перший ніс свого мушкета,
Другий — порох, все як слід.
І здавалось — вся планета
Їм вклоняється услід
В житі, в сонці, у росі,
В молодій своїй красі,
У вечірній, у загірній,
Для віків майбутніх вірній,
В молодій своїй красі.

І здавалось, Жовті Води
І за Доном, і за Пслем
Проводжають їх в поході
Золотим своїм веслом.

Між лужками-берегами,
Де курився дим отав,
Перший впав за Батогами,
А дніпровський брат підняв.

А коли під Берестечком
Стихли хриплі сурмачі,

Українця знедалечку
Виніс перший на плечі,

Виніс перший на плечі,
У багнюці, уночі.
У судьбі одній великій
Виніс брата на плечі.

Знов удвох сушили порох
І сміялися без сліз,
Щоб на братню землю ворог
Не піткнувся, не поліз.
Так вони й стоять не в горі,
Там, де лиху не пройти,
У всесвітньому дозорі
Два народи — два брати.

ПЕРЕЯСЛАВСЬКА РАДА

Можливо, падав сніг, так, як сьогодні пада,
Така ж була світань в засніжених полях,
Коли зібралась будь народна мудра рада
І прадіди мої обрали вірний шлях.

...Народний лине клич з широкого майдану,
І братні грамоти вручаються Богдану,
Гармат гуде луна могутнім перекатом:

-- Ми волим бути з ним,
Із руським нашим братом,

Ми волим бути з ним! Віднині і навічно,
Плече в плече із ним! — шумить, як ручаї,
Литаврів хвиля б'є, мов хвиля переклична,
І клятву віддають всі прадіди мої.

Вони прийшли сюди без срібла та без злата,
Та їм зрідні бої, гармат оця яса,
І очі світить їм не сум і не турбота,
Майбутнього зоря над ними не згаса.

Ідуть вони в полках, розбивши шляхту дику,
Ідуть вони, брати, без бойового крику,
І падають від страху у дворі
І шинкарі, і різні рендарі,
І взуїти, що тягнули жили
З покривджених — і шляхті підслужили.

О підла нечисть!

А полки ідуть,
Із косами в руках, з мушкетами із бою,
Війни важка, тривожна, дальня путь
Лежить для них за даллю голубою;

Вони поклада, бач, у землю ворогів,
Минули літа їм, минули довгі зими,

Цил Корсуня гіркий, пилюка Батогів,
Пілявців чорний згар ген устає за ними;

Пожар боїв, ночей ще світиться в очах,
І самопали в них, як помста, на плечах
Палають жаром вдень і ніби світять в горні,
Ідуть вони прості, несхитні і незборні,

На раду йдуть вони,
Прапрадіди суворі,
Побратані в нужді,
Поєднані у горі;

Ідуть в майбутні дні,
У молоді віки,
В пожежі і в бою
Побратані полки.

...Он жінка у плачі — закатували діток:
— Богдане, пам'ятай,
Богдане, відомсти!

Від сліз її, від кіс,— від сивих
скорбних віток,—
Сивішими стають снігів легкі пласти.

Он бідаки ідуть, у них спалили хати,
І їх на мсту підняв могутній Кривоніс,

Он брат за брата йде,
А вже немає брата,
Він на кілку кривім під Куднею повис.

Он дівчина іде, згвалтована вночі,
Піднявши дві руки, неначе два мечі:
— Богдане, відомсти!
Богдане, пам'ятай! —
І рада гомонить і плеще з краю в край.

— Нехай над горем злим
Гаряче сонце встане.
— Виходь же на народ
І все скажи, Богдане!

І вийшов він вперед, змахнувши булавою
Над віком,
Над життям,
Над раттю бойовою,
Судьбою бойовищ обпалений стократ,
Братам російським — український брат.

— Тепер навіки ми поєднані, братове! —
І військо, до добра і до боїв готове,
Червоні прапори у небо підійма:
— Нам шлях один лежить!
— А іншого нема!

І сльози радості, майдан і віща тиша,
Литаврів бій важкий і малинова дзвінь,—
Усе мені встає й минулі дні колише,
На довгий час живе для інших поколінь.

...На радостях медів хильнули по коновці
І клятву віддали, як знак своїй землі,
Звитяжці-козаки, хоробрі понизовці,
І хлопи, й ливарі, і прості ковалі.

Із тих минулих днів, що палені катами,
Об'єднана навік, живе моя земля,
І чесна путь лежить між рідними братами,
І слава устає з України — до Кремля!

КОРСУНСЬКЕ ПОЛЕ

(Пісня)

Ой ти, поле,
Поле Корсунське,
Поле тихеє, широкеє,
Над тобою тучі не звисають,
Над тобою зорі не згасають,
Поле тихеє, широкеє!

А чи роси,
Чи важкі тумани,

В тому полі видно два кургани,
Обвилися стежкою крутою,
Поросли травою золотою,
Поле тихеє, широкеє!

А що в першім —
Козаки Богдана,
А що в другім, як пекуча рана, —
За Вітчизну полягли суворі
Воїни радянські краснозорі.
Ой ти, поле,
Поле Корсунське,
Поле тихеє, широкеє!

В ясний день
І ніччю голубою
Гомонять кургани між собою
Про братів, що зналися на силі,
Що злягли в братерській цій могилі.

А над ними тучі не звисають,
А над ними зорі не згасають.
Ой ти, поле,
Поле Корсунське,
Поле тихеє,
Поле тихеє, широкеє!

ПОДРУГИ

На широкій росяній долині
Хилить вишня віти в самотині,

Проводжає вечорів пожари,
Світиться під дощиком із хмари,

Не боїться блискавиці-смужки.
Там під нею стали дві подружки,—

В посмішці, у молодому цвіті,
Та ще в добрій дружбі і в привіті;

Перша — з підмосковської артїлі,
Друга — з подніпровської артїлі,

А над ними вишня білі-білі
Нахиляє віти легкокрилі;

Побули вони в колгоспі, в хаті,
Обходили всі поля багаті,

Де пшениця вруниться без краю,
Де не буде меж тому врожаю!

Чорна туча неба не вкриває,
Свіжий вітер хвилі не здіймає,

Де стоять над річкою бистрою
Дві подруги з вишнею-сестрою.

ЛІРИЧНА МОЛДАВСЬКА ПІСНЯ

В молдавській милій стороні
Родився я в погожі дні,
Зелений лист тоді мені
Все шепотів у тишині.

О фрунзе верде ¹, о фрунзе верде!
Дністровська хвиля в тобі сія,
Зоря вечірня стає барвисто.
О фрунзе верде, любов моя!
О фрунзе верде, любов моя!

В юнацькі літа в цвіті днів
Дівочі очі я зустрів.
В коханні вірному в той час
Зелений лист шумів для нас.

О фрунзе верде, о фрунзе верде!
Дністровська хвиля в тобі сія,
Зоря вечірня стає барвисто.

---

¹ Фрунзе верде — зелений лист (молд.).

О фрунзе верде, любов моя!
О фрунзе верде, любов моя!

А на війні, в суворі дні,
Дівчина снилася мені.
Та, що згада в самотині
В молдавській милій стороні.

О фрунзе верде, о фрунзе верде!
Дністровська хвиля в тобі сія,
Зоря вечірня стає барвисто.
О фрунзе верде, любов моя!
О фрунзе верде, любов моя!

А по війні — весняний грім
Мене привів у отчий дім.
Кохана в цвіті веснянім
Ізнову в серці у моїм.

О фрунзе верде, о фрунзе верде!
Дністровська хвиля в тобі сія,
Зоря вечірня стає барвисто.
О фрунзе верде, любов моя!
О фрунзе верде, любов моя!

БУКОВИНСЬКА ПІСНЯ

На зелені долини
Ясне сонце зрина,
На стежках Буковини
Б'є трембіти луна.

У труді своїм вогниста,
Піднімай рясні поля,
Золотиста, молодиста,
Буковинська земля.

Я люблю твої зорі,
І стрімкі ручаї,
І шляхи ясногорі,
Мирні села твої.

У труді своїм вогниста,
Піднімай рясні поля,
Золотиста, молодиста,
Буковинська земля.

Як тебе ми по праву
Захистили в бою,
І взяли у Державу
В українську свою.

У труді своїм вогниста,
Піднімай рясні поля,

Золотиста, молодиста,
Буковинська земля.

На зелені долини
Ясне сонце зрина,
На стежках Буковини
Б'є трембіти луна.

У труді своїм вогниста,
Піднімай рясні поля,
Золотиста, молодиста,
Буковинська земля.

ТАНЕЦЬ

Ану давай, ану давай
Веселої, красивої,
Нехай вечірній небокрай
Не віша хмари сивої!
Не віша хмари сивої
Для юності щасливої.

І встали хлопці в повен зріст,
Аж пил у колі стелиться,
І вже виводить баяніст
«Берізку» і «Метелицю».

А трактористам все з руки,
А в хлопців крешуть каблуки,
І скрипка свій веде смичок
Розлого та поволецьки,
І вже стукоче каблучок
Берізки і тополецьки;

Як подружилися колись
Колгоспівськими днинками,
Вони не віттям обнялись,
А обвилися хустинками,
Хустинками картатими,
Барвистими, багатими!

Що перша горлицею йде,
А друга вслід доріжкою,
Одна бровою поведе,
А друга вдарить ніжкою.

Що перша цвітом із плечей,
Що друга сміхом із очей,
А перша вдарить каблучком,
А друга — гострим язичком!

— Ану ж давай, ану давай
Веселої, красивої,
Нехай вечірній небокрай
Не віша хмари сивої!

Що перша — із російських піль,
А друга — з українських піль.
— Ну, баяністе, дай-но стиль!
Тут не одна красується...

І вся російська земля,
І вся українська земля
Із танцю — глянь — милуються!

ДРУГИЙ ТАНЕЦЬ

А потім вийшли два діди —
У бороді й без бороди.

В обох на грудях ордени,
Як прожили життя вони,
В обох — на двадцять стачить ран,
І той і другий — партизан.

— Тепер для нас, давай, давай
Веселої, красивої,
Нехай вечірній небокрай
Не віша хмари сивої!

І в танці — кожен з них митець,
Без ступені значкової.
— Давай-но «Яблучко» в танець,

А можна й козачкової,
А можна й козачкової,
Мов повені річкової!

. . . . .

І вже за руки узялись,
Мов молоді, заручені,
Судьбою зв'язані колись,
Навіки нерозлучені.

— Ану ж давай, для нас давай,
Піснями розмаїтими! —
...І вже за ними рідний край
Встає багатолітами,

Легким окопцем на шляху,
І щастям, і облогою,
Боями в ніч, важку й глуху,
Тривожною дорогою,

То білоруським вітерцем,
І вйосками, й дібровами,
А то карпатським посланцем
З ділами Ковпаковими,

А то колгоспним трудоднем,
Як кажуть, з перцем та з вогнем!

— Ми зроду не таківськії,
Ми, брате,— ковпаківськії!

— Ану ж давай, ану давай...

Що перший присядку веде,
Об землю міцно креше там,
А другий вслід йому іде
Сивобородим кречетом;

Над ними хмари голубі
Під сонечко здіймаються.
І жінки дві стоять в юрбі,
І плачуть, і всміхаються...

ПРО ВДОВУ

Та ж хатина, з дахом із соломи,
Ружі дві, жоржинки, як в огні,
І таке все миле і знайоме,
Півзабуте,— знову при мені;

Тополина у дворі, на вітрі,
Гребінь хати сизий у диму,
Сни мої і спогади нехитрі
Знов живуть, як десять літ тому.

І нехай на барви небагаті
І скупі, як кажуть, на слова:
Я лежав поранений в цій хаті,
Тут жила хазяйка-удова;

Доглядала з вечора до рану,
В темну осінь биштувала рану,
Їликала до столу на хліб-сіть,
Підбивала в півночі постіль.

Мав я друга тут, сибірячка,
А в тій хаті ще була дочка.
Словом, що казати?

У дозвіллі
Ми всю ніч гуляли на весіллі.

Скільки днів минуло з того року,
Та й шляхів стоптали, як не в!..
Надвечір'я голубе й високе
У гаю зозулями кує.

Двір, вікно і стежечка відома,
Дивиться із-за воріт сусід:

— Тьотя Ганя вдома?

— Як же, вдома.

Це прийшла з бригади на обід.

Б'ється серце. Замовчи, шалене,
Не хвилюйся, то знайома річ!

...Вийшла з хати, кинулась до мене,
Так, як мати синові навстріч;

Та ж хустина в горошинку біла,
Зморшка та ж упоперек чола,
Тільки, мабуть, більше посивіла,
Тільки, видно, більше прожила.

І мені відомо, як то сталося,
Мала долю дуже негнучку:
Чоловіка з фронту не діждалася,
Трьох синів зростила і дочку.

Все для неї праці не доволі,
Осінь, літо, і сівба, й жнива,
Все вона в бригаді, все у полі,
Все вона, хазяйка-удова.

Посивіло те волосся русе,
Мов зимою богуславська путь.
Двадцять років кликали — Ганнуся,
Тридцять років — Ганною зовуть.

Сонечком повиті теплі руки,
Очі у ласкавій доброті.
Біля хати зашуміли внуки —
Радість і надія у житті.

Що ж, до столу сядем, за звичаєм,
І від серця виберем слова,
З вами, Ганно, тихо заспіваєм,
Як пшеницю сіє удова,

Та про тую чашчку крилату,
Про любов на молодих устах.
Сяють зорі на вдовину хату,
Мчаться літа по нових мостах!

ДОРОГА

Хмарин золота оболога,
Вечірніх полів течія,
І знов моя дальня дорога —
Розрада й відрада моя!

Така, як в дитинстві наснилась,
В заобрійнім тихім вогні,
Така, як в житті простелилась
І стала при серці мені.

І вже ми із нею у парі,
Заручені й милі навек,
Вклоняємось погідній хмарі,
І долам, і рокоту рік,

І росяним рідним долинам,
І небу, де родиться грім,
І тим неповторно-єдиним
Літам невсипучим моїм.

Дорого, ти посестро вірна,
Течи, і хвилюйся, й не жди,
Крута, і розлога, й узгірна,
Тяжка і легка, як завжди;

То сиза, то пилом покрита,
То чорна в асфальті, як ніч,
То колосом стиглого жита
Мені припадаєш до віч,

То стрічкою в ніч голубою
Летиш на узгір'я круте,
І світ мій великий з тобою
Рясніє, шумить і цвіте;

Ти радість і тиха тривога,
Любов і надій течія,
Дорого, далека дорого —
Розрадо й відрадо моя.

Кохань і прощань моїх міра,
Дерзання і мрії в житті,—
Усе заплелося не в сірій,
А в добрій твоїй ясноті.

Он стали берези, як дочки,
Димки з емтеесу до гін,
Он — жваво крокують кленочки,
Немов піонерський загін.

Минають хвилини й години,
Дороги ж осінній кришталь
Веде у московські рівнини,
Веде в білоруські долини,
Веде по землі Батьківщини —
І тільки все далі і вдаль.

І думи не вперше, не вдруге
Приходять і просять розмов,
Незнане — стає вже за друга,
Забуте — хвилюється знов,

І люди, і спогади милі
Стають ще рідніші тобі.
І все, що любив ти, не в силі
Тепер розлюбити в собі.

Шофере, натисни педалі,
Засвічуй же фари-огні,
Дорога все далі і далі
Лягає на душу мені!

УНОЧІ ЗА ХРЕБТОМ

Уночі за високим хребтом і за даллю,
За мостами,
І ріками,
І за полями
Устає Урал-батюшка, дзвонячи сталлю,
Розливає литво
І гордиться синами.

Пізнаю його посмішку в клетоті, в жарі,
А від кроку його
Так земля вся у ходорі.
Він броню свою слав
У воєннім пожарі,
Ми за нею стояли на Нейсе й на Одері.

А тепер, щоб порадувать поле дарами,—
Всі дороги від нього гудуть тракторами.

Уночі на Україні,
Під зорі і тучі,
В тиху погідь весняну і в протемінь сіру,
Б'ється блиском Донбас,
У опоки важучі
Виливає метал він для щастя і миру.

І дихання їх чути у рідній Вітчизні,
Як освітлюють землю

Від домен пожари
Мій Урал і Донбас мій, несхитно-залізні,
Як брати нерозлучні, як два сталевари!

ПІСНЯ БРАТІВ

Одна нам дорога стелилась віками,
Одне ми робили своїми руками,
І землю одну засівали стократ,
Як другові друг і як братові брат.

Пам'ятає рідний край,
Де ходили ми, згадай,
Ясна зоре п'ятикрилая,
Нашу дружбу обнімай!

Нас Партія наша водила до бою,
Одною сім'єю, одною добою,
Тікав перед нами напасник і кат,
Бо ми помагали, як братові брат.

Пам'ятає рідний край,
Де ходили ми, згадай,
Ясна зоре п'ятикрилая,
Нашу дружбу обнімай!

Як Волга й Дніпро у красі повноводі,
Так дружба велика цвіте на свободі,

Ми ділимо щастя з Москви до Карпат,
Як другові друг і як братові брат.

Пам'ятає рідний край,
Де ходили ми, згадай,
Ясна зоре п'ятикрилая,
Нашу дружбу обнімай!

І хліб, і труди, і пісні наче ріки,
І спільна дорога, єдина навіки,
І землю одну ми квітчаєм стократ,
Як другові друг і як братові брат.

Пам'ятає рідний край,
Де ходили ми, згадай,
Ясна зоре п'ятикрилая,
Нашу дружбу обнімай!

САМОЦВІТИ

Зупинись отут, де старші й діти
Дивляться на диво день при дні:
На столі — уральські самоцвіти,
Райдужні, зелені, багряні.

Від блакитних аж блакитно в залі,
І на кожному різьблено привіт,

Мов зелені сосни на Уралі,
Зеленню палає малахіт.

Тесаний, шліфований, до речі,
У красі лишаючись без змін,
Як заграва з доменної печі,
Полум'ям червоним б'є рубін.

І сапфір, узявши в неба сині,
А в річок блакиту повесні,
В залі цій, а не в гірській долині
Розливає промені ясні.

Але тут не самоцвіти бачу,—
Я на них дивився вже не раз,—
А людей уральських вперту вдачу,
У труді твердішу за алмаз;

Як вони, спокійні і привітні,
Варять сталь в нічній прозорій млі,
І здвигають гори самоцвітні,
І єднають ріки на землі.

НА ДОНБАСІ ПРИ ЯСНІЙ ЗОРІ

В знак любові й щирого привіту
На Донбасі при ясній зорі
Для Москви із брили антрациту
Посилали дар свій шахтарі.

Із пласта добутого нового
Вирізьбила шахтаря рука
В повен зріст Олега Кошового,
Молодогвардійця-юнака.

Так, як вчив народ його ходити
По землі, по долах сіл і міст,
Тож Олега й випало різьбити
Із лицем відкритим.

В повен зріст.

На вокзалах і на полустанках,
Як везли його в стрічках огнів,
Машиністи в ніч і на світанках
Згадували про своїх синів.

І гули там паровози тричі,
Мов кричали про минулий жаль,
Матері шахтарські, робітничі
Кошового проводжали в даль.

Піонери, мов притихлі птиці,
Йшли і клали квіти на путі,
Щоб його на площах у столиці
Стріли, як живого у житті.

СНІП

Я бачу зерно в золоті пшениці,
Що ллється в бункери, мов ручаї,
Мабуть, херсонські гострі блискавиці
Вплели в колосся відблиски свої.

Мабуть, каховська злива поміж діла,
Відсвітлюючи молоду блакить,
Сама їх чистим шумом напоїла,
Щоб так шуміли, як вона шумить.

А молоді дубки в ряснім заслоні
Дали їм стійкість, не посух жалі,
І от бери цей колос на долоні,
І зрозумій, яка ціна землі.

Сніп пшеничний, яровистий,
В тихій залі цій,
І налитий колос чистий
В пам'яті моїй
Воскрешає шлях імлистий,
Де проходив бій.

Де пили ми із криниці,
Ран не чули ми.
Ярових пшениць косиці
Збиті копитьми,

Збиті, збиті, потолочені,
На херсонській милій отчині.

Танки волоть молотили,
Як важучий грім,
І снаряди рвали жили
В стеблі золотім,
Відсівали з кров'ю й пилом
Кулі вже по тім...

І вона, неначе з муки,
У степу злягла,
І тягнулись наші руки
До її стебла;

Знали ж всі її в артілі,
Як вона співа,
Як в багатстві, в щасті, в ділі
Кличе на жнива
І свої гектари спілі
Медом обмива.

А тепер, полями збитими,
Під моторами, під копитами,
Полягла, ніким не коситься
Жовтоколосиця!

Там пожежі бились блиски,
Гасли пломінці,

Мати сина із колиски
Несла на руці,

А в другій — пшеничні, білі
Зерна, як любов,
Щоб у мирний час в артілі
Їх посіять знов!

...І от зійшлись у польовому стані
Дівчата, трактористи, ланкові,
Фронтовики дотепні, бойові,
Хто знає труд і хто з труда в пошані.

Зійшлися всі, закінчено жнива,
Останній сніп накошено пшениці,
Із зерен тих, що поміж диму й криці,
Їх зберегла колгоспниця-вдова.

Сини вернулись і врожай зростили,
Тепер у них на серці свіжі сили,
Їх гріє радість,
Не сумний окіп,
Стоїть між ними неспалимий сніп,

Стоїть, важкий зерном, дорідний, гожий,
Колосся буйне гветься і звиса,
Його не візьме полумінь ворожий,
В нім кров синовня і землі роса.

В московській залі, між дарів труда,
Шумить в снопі пшениця молода!

* *
*

Біля річки, де світла хата,
Щиру пісню вели дівчата,
Все складаючи по рядкові,
Мов мережачи в кожному слові.

Перша — з поля зелену смугу
Провела під проміння скісні,
Друга, взявши калину з лугу,
Посадила її у пісні;

Третя тихо про блискавиці,
Що над полем ламають крила,
А четверта — зерном пшениці
Ту співанку озолотила.

А всі разом, як серце хоче,
Про кохання своє дівоче,
Про роботу, що на світанку,
Про свою героїчну ланку.

І послали її в столицю
В подарунок народу-другу,

І побачили всі пшеницю
Й під Каховкою зелен-смугу,

Синю річку і світлу хату,
Що прибралась до дня врожаю,
І дівочу любов багату,
Що не має ні меж, ні краю!

ГОЛУБИ

В весняні світанки русі
В тихім шелесті дубів
Піонери з Білорусі
Посилали голубів.

Розсипала їм зернята,
Пить води давала з дна
І привітна, і крилата
Білоруська сторона.

Тії птиці-незабудки
Полетіли ув імлі,
Сизуваті біля грудки,
Золотисті на крилі.

Вгору й вище, в даль погідну,
Сивуни і воркуни

На Червону площу рідну,
До Кремлівської стіни,

Сіли дружно на карнизі
І воркують ув імлі,
Білі, сиві, жовто-сизі
Й золотисті на крилі.

Ніби сонцем крила ткані
Тріпотять, шумлять здаля,
Ніби промені весняні
З Білорусі до Кремля.

ЛИСТ

Не знаю я, з якого дому,
Через шляхи, через літа
В Москву фронтовику одному
Листа прислала сирота.

Він, може, йшов з полів Кубані
Чи з Дону тихих берегів,
Він, наче голуб у тумані,
Не зупинявся, а летів.

І той трикутничок прим'ятий,
Що десь родивсь в степу, в ліску,

Не сміли навіть штампувати
У скромних відділах зв'язку.

Бо він із бою чи з двобою
Все переніс у час новий,
І номер пошти польової,
І запах диму польовий.

І ті слова, що в даль знайому
Їх посилав крізь бою крик
Своїй малій дочці додому
Із Сталінграда фронтовик.

«...Тут ночі в нас, мов з домни плавка,
А ти рости, не знавши зла,
А ти учись, моя русявко,
Моя відміннице мала.

Бо я вернуся з фронту скоро,
Загляну в зошити за рік...»
Бої пролинули суворо,
І дням новим ведеться лік.

Минули ночі і літа,
Лишилась донька-сирота.

Та лист оцей, мов свідок слави,
Що йшов по батьківським сліду.

Отець в полях біля Полтави
Лежить в вишневому саду;

Зоря пала, й дзюрчить водичка,
Приходять воїни-брати,
І часто вдови-фронтівички
Кладуть зарошені цвіти.

А донька виросла. Десятий
Закінчує в сімнадцять літ,
І той листок, мов сон крилатий,
Отой трикутничок прим'ятий
Оберіга, мов заповіт.

Бо він із бою чи з двобою
Все переніс у час новий, —
І номер пошти польової,
І запах диму польовий.

Лежить цей лист у тихій залі,
Слова, у порох не припалі,
Неначе світять крізь фронти,
Й приписка доньки-сироти:

«Ні, за минулим не тужити,
Хоч в серці слід живе за ним,
Я буду вчитись, буду жити,
Вітчизні хочу я служити
Отецьким іменем ясним».

І фронтовик узяв листа,
І дума в серці не проста;

Неначе знов згадав розлуку
Усіх, що впали на путі,
Неначе він погладив руку
Отій школярці-сироті.

* *
*

В московській залі в день привітний,
Де мимохить стихас крок,
Лежить малий і непомітний
Отой школярський табельок.

І тут душі не треба звірки,
А слухай, що вона несе:
На чистім аркуші — п'ятірки
І підпис вчительки. І все.

І справді все — просте спочатку,
Так, як життя, як вишні цвіт;
Живе собі мале дівчатко
І по-новому знає світ —

У сонці, в плескоті пшениці,
В прозорій хвилі, де ріка;

Йй заплітає дві косиці
Ласкава матері рука,

Блакитні закоси на згадку
Про день весняний, теж не зле.
А піонерську жар-краватку
Само пов'язує мале,

І в школу топче стежку-збитенку,
Йй несе свою розумну читанку,
Дивись — розумниця зроста!

За партою і в ріднім домі
Шляхи обдумує відомі
І невідомі. І листа
Вже пише дідові, бабусі,
І очі вогником з-під вій...

Малі мої, біляво-русі,
На золотій землі моїй!

Я бачу дні свої дитячі,
Йй витку стежину до воріт,
І перші думи, йй сни гарячі,
З яких постав і в мене світ.

Та я не юнь свою при цьому
Бажаю славить, зрозумій;
Дівчатко шле із школи, з дому
Отой школярський табель свій,

Отой, що в ньому є відмітки,
П'ятірки чесні, думка ясна,
Хоч сам не схожий він до квітки,
Але ж зелений, як весна.

І ти його побачиш, може,
Де в залі прозір голуба,
Він між дарів народних гоже
Лежить, як юності судба.

А більшовик старий у руки
Візьме той табель і в жалі
Згада, як він учивсь крізь муки
Старої, темної землі,

Як він життя робив спочатку,
Як ставив перший, твердий крок...
В нас на землі зроста дівчатко,
А в неї славний табельок.

* *
*

Їлим, квітами розшитий,
У московській залі.
Де він ткався, сонцем витий,
В радості, в печалі?

Як прийшов з Кореї, з бою,
Через гори й далі?

Хто сидів у темній хижі,
Восени чи влітку,
Затиснувши рани свіжі,
Нитку слав на нитку,
Квіти ткав, червоні й гожі,
Обіймав сирітку?

Хто без хліба, може, й солі,
Під ракетним димом,
Під гарматним гуком в полі,
З почуттям єдиним
Ткав ці ружі пломенисті,
В горе нелюдима?

Чи дівчатко в партизанах,
В холодній постелі,
У поході, в сльоті, в ранах,
Шле думки веселі
І стоїть при килимкові
В похідній шинелі?
А чи мати в час розплати
За кривди жіночі
Це полотнище картате
Ткала серед ночі,
Ткала, ткала, як уміла,
Як то серце хоче?

А можливо, в Кім Ір Сена
В бойову годину
Ті червоні яр-знамена
Вплелися в тканину,
За народну щиру правду,
За правду єдину.

Карта виткана Кореї,
Ділена надвоє:
Перша — в зорях над землею,
Друга — у розбої,
Перша — в праці, в димнім полі,
Друга ж — у неволі.

Перша — виткана червоним,
Друга — в чорній плямі,
Із плачем та ще й з прокльоном,
Як невольник в ямі...

Карта ця стоїть у залі,
Ніби на планеті,
В боротьбі, а не в печалі,
Як орел на злеті!

ПІОНЕРСЬКИЙ ЗНАЧОК

Піонерський значок на стіні,
А крізь нього видніють пожари.
Він прийшов у війні, у огні
Із ущелин Гвадалахари.

Там, де полк підіймав сурмач,
Під гарматно-снарядні сплески,
Може, сам генерал Лукач
Дарував його дітям Уески.

Може, там через свист завій,
У траншейні світанки похмурі,
Деся іспанській дитині своїй
Дарувала його Ібаррурі.

А можливо, на тихій зорі,
В таборах при багатті вранці,
Краснопресненські школярі
Посилали його іспанцям.

І чорняве іспанське дитя,
Там, де горя лилися потоки,
Узяло той значок для життя,
Пронесло через довгі роки.

З того хлопчика зріс робітник
У франкістським жахнім свавіллі,

Він до голоду й бою звик,
Все життя живучи у підпіллі.

Він вже має синів і дочок,
Тільки щастя у них немає.
Хай же той піонерський значок
Про майбутні шляхи нагадає!

ГРЕЦЬКА БАЛАДА

Куриться пил, спадає бою порох,
І Греція скрипить важким ярмом.
В Афінах тих американський ворог
Їсть грецький хліб і запива вином.

Сини народу, тверді й нелукаві,
Проти фашизму знявши в політ,
Тепер закуті.
Та й без права праві,
Нескорні і незборні много літ!

Їх було в сім'ї робочій
Четверо братів,
Старшого посеред ночі
Узяли — не хтів
Він здаватись, меркли очі,
Бій же гуготів.

Середульшого — в долині,
Між вчорнілих трав,
Що народу в злій годині
Правду повідав,
Монархістам в домовині
Відпочить бажав.

А що третього — в загоні,
Як ішов на збір,
Де вітри, неначе коні,
Мчаться з диких гір,
Де в підхмарній оболоні
Партизанський двір.

А найменшого — у школі,
За братів своїх,
Щоб не знав хлопчак на волі,
Що то юнь і сміх,
Що то значить хліб свій мати,—
Краще хай — за грати;

Хай тюремного з водою,
З лайкою навпіл
Глевтяка жує з бідою,
Буде наче віл,
Вже ходою молодою
Не піде на діл.

Дні ґратовані і ночі,
І свистки катів.
...У сім'ї було робочій
Четверо братів,
Молодих та кучерявих,
Четверо братів.

Хлопчака взяли до ями
(Сон не йде до віч).
Середульших нагаями
Наділяли вніч.

Старшого ж між чорнобровими
Кайданищами пудовими.
Заржавілими й колючими
Кайданищами важучими.

Подавали глевтячину
Раз на день, крізь сміх,
Щоб забули ту вітчизну,
Що зростила їх,
Що несуть її єдину
У серцях своїх.

Наймолодшенького брата
Били хижакі,
Суд — середнього за ґрати
Кинув на роки,

А найстарших двох — до страти
В землю. Навіки.

Тож брати для дня пового
В роздумі нічнім,
З того хліба пайкового,
Що давали їм
З глевтячини, сухарчини,
Помислом своїм,—

Вже, вважай, біля могили,
В смерті на краю,
Виліпили образ милий —
Жінку у бою,
Матір сиву, непохилу —
Грецію свою.

СИН

У неї був єдиний син.
Що значить матері — один.
Її життя, її судьба,
Її і радість, і журба.

Її дихання і стрічання,
Надії, мріяння,— усе,
І те ясне, святе світання,
Що тільки син його несе.

Настали дні війни гіркі,
І син пішов тоді в макі.

Він із російським вірним братом
В підпіллі слово друкував,
Він динаміт підносив гратам
І залном гнівним і стократим
Шукав життя, і волі, й прав.

То він старій приносив вісті
За тиждень-два, і все вночі,
Навкіл фашисти, як сичі,
Він пробивався: — Дайте їсти,

Моя матусю! Як ви тут?
Вже скоро день — не буде пут!

І їв наскоро, й сивоброву
Обнявши, щиро вів розмову,
Сміявся весело вночі,
Навкіл фашисти, як сичі.

А він зникав, а він проходив
Крізь автомати патрулів,
Так, як загін йому велів,
Лишати гнів і заздрий подив.

Але його чекала мати
Той тиждень-два, а потім знов

Той тиждень-два... Вночі стрічати
Її не раз вела любов.

І з нею ту печаль ковтоли
Паризькі вулиці й квартали,
І їй немов дивились в вічі
Старі мансарди робітничі.

Якось з-під полум'я ракет
Зайшов юнак, приніс берет,
Свинцем обпалений із бою,
Пробитий кулею важкою.
Стара впізнала той берет.

Колись в хвилину незабутню
На ньому зірку п'ятикутню
Сама ж бо вишила. Й сама
Єдиному подарувала.

Ну, от і все.

Нова зима

Паризькі кутає квартали.
І в гніві йдуть робітники,
І гнівом топлять ніч холодну:
Нові з Нью-Йорка хижакі
Терзають Францію народну.

НАЙ

Через Карпати і Дунай
Прислали подарунок — най.

А давню має він прикмету:
То сім сопілок з очерету.

Дзвенить співаночка жива,
Неначе сім сестриць співа,

Дмухни-бо дуже, як хотів,
Неначе сім співа братів.

Хорошу має він прикмету,
Той най, та пісня з очерету.

З калини б можна, пану в зло,
Але ж калини не було,

Усе захланили багаті,—
Дуби, й калину, й сіножаті.

Щемить на серці жаль-мотив,
Неначе й я в минулім жив.

Як перша викличе усмішку,
То друга — в плач про мамалижку,

А третя додає снаги,
Четверта — щось про багоди,

Що п'ята — про вдову убогу,
Що шоста — про важку дорогу,

І тільки сьома — через край
Про тихий, та не свій Дунай...

Та плинуть роки голосні,
Нові часи й нові пісні.

І набирає слово злету,
І грає най із очерету —

Ті сім сопілок — сім сестриць,
Що перша — про налив пшениць,

А друга — стверджує надію,
Співає про приятенію ¹.

А третя — про колгоспну силу,
Четверта — про шляхи без пилу,

Що п'ята й шоста — тихі й прості,
Про свайбу в хаті на помості,

---

¹ Приятенія — дружба (рум.).

А сьома — про Радянський край,
Що руку дав через Дунай.

І тільки десь, немов отрута,
Спливає в пісеньці сумна
Румунська, людом не забута,
Гірка минувшини лупа.

* *
*

День іде, і з ним в роботі люди
Повертають землю молоду;
Маю серце,
Тож розкрию груди
І його у слово покладаю.

Чи з любов'ю поділю на частки,
Бийсь, маленьке, і дзвени щомить!
Хай воно гаряче,
Ніби ластка,
В комсомольську юність полетить.

Любить небо синє та безкрас,
А в труді, — зміцніле і нове, —
До людей у щасті припадає,
Біля квіту в радості живе.

Серце щире! Якщо днів відлунок
Ти вкладеш у слово молоде,
То народу вдвох пошлем дарунок,
Той, як кажуть,
Що від серця йде.

* *
*

Де б не йшов у радості і в муці,
Але час виносить, як луна,
Огняних великих революцій
Огняні і віщі імена.

Камінь тліє, точиться незримо,
Молодість вітрами лине в ніч,
Лиш стоїть в віках необоримо,
Непохитно й молодю Ілліч.

Будуть знати правнуки і внуки —
Хлібороби, теслі, моряки —
Ленінські тверді, гарячі руки,
Що піднесли землю над віки.

Тільки б наша воля не вмирала,
Зеленіла в шумі яворів,
Гори горя, як сніги Уралу,
Не вбіляли б коси матерів.

От чому через війни розп'яття,
Через ночі світлі, як свіча,
Ми несемо іскру для багаття,
Що взяли у серці в Ілліча.

П Р И М І Т К И

До третього тому Творів Андрія Малишка ввійшли вірші із збірок, що виходили друком у 1949—1954 рр.

ІЗ ЗБІРКИ «ВЕСНЯНА КНИГА», 1949 р.

«Весняна книга» побачила світ у видавництві «Радянський письменник». У ній були вміщені повоєнні вірші та поема «Це було на світанку» (1948). Вперше після війни основна увага поета була зосереджена на відтворенні мирних буднів народу.

При підготовці нашого видання автор додав у цю збірку вірші: «Може, я тебе не збережу...», «Володимиру Сосюрі», «Пісня про Радянську Україну», «Хотів би я ту ношу скинути з плеча...», «Може, ти схожа на синю ялину...». Останні два — із книги «Чотири літа» (1946).

«ІЗ ХОЛОДНИХ ТЕПЛУШОК У ПОЛІ...»

Зоя — Зоя Космодем'янська (1923—1941) — партизанка, Герой Радянського Союзу, страчена гітлерівцями у с. Петрищево, Московської області.

Олег Кошовий (1926—1943) — комісар підпільної організації «Молода гвардія», страчений фашистами, Герой Радянського Союзу.

ЗАСТОЛЬНА КОМСОМОЛЬСЬКА

Ліза Чайка — Ліза Чайкіна (1918—1941) — партизанка, секретар підпільного Пенівського райкому

комсомолу (Калінінська область), розстріляна німецькими окупантами, Герой Радянського Союзу (1942).

ІВАН-ГУЦУЛ В ДОНБАСІ

Маржина — худоба (діалектне).

Плай — гірська стежка (діалектне).

Турма — череда (діалектне).

Чічка — квітка (діалектне).

«ПО ДОРОГАХ КРУТИХ, ПО ШИРОКИХ ДОЛИНАХ
І СХИЛАХ...»

Залізні Ворога — вузька ділянка долини Дунаю між Карпатами і Балканами, на кордоні Югославії з Румунією.

ПРОЛОГ

Озерний Марко Остапович (1890—1957) — майстер високих урожаїв кукурудзи, Герой Соціалістичної Праці.

Ангеліна Парасковія Микитівна (1913—1964) — ушавлений бригадир тракторної бригади, двічі Герой Соціалістичної праці.

Кошова Ганна Денисівна (1871—1948) — відома ланкова-буряковод, Герой Соціалістичної Праці.

Мазай Макар Микитович (1910—1941) — видатний сталевар, зачинатель руху за швидкісне сталеваріння, закатований гестапо.

Маріуполь — колишня назва м. Жданова, Донецької області (до 1948 р.).

Панфіловці — 28 бійців дивізії генерала Панфілова І. В., в бою 16.XI 1941 р. під Москвою на смерть билися з фашистами (полягло 23 чолов.); 1942 р. всі удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

Руднів Семен Васильович (1899—1943) — генерал-майор, комісар партизанського з'єднання Ковпака, загинув у бою.

Десняк (Руденко) Олекса Гнатович (1909—1942) — український радянський письменник, загинув на фронті.

Качура Яків Дем'янович (1897—1943) — український радянський письменник, закатований гестапівцями.

СЛОВО НА ЗТЗДІ

Тюленін Сергій Гаврилович (1925—1943) — член штабу підпільної комсомольської організації «Молода гвардія» у Краснодарі, Герой Радянського Союзу, замордований гестапівцями.

Громова Уляна Матвіївна (1924—1943) — член штабу «Молодої гвардії», Герой Радянського Союзу, загинула від рук гестапівців.

БАЛАДА ПРО ПАНФІЛОВЦІВ

Дубосєкєво — роз'їзд під Москвою, де 28 панфіловців здійснили свій героїчний подвиг.

МІЙ ТОВАРИШ

Рибалко Павло Семенович (1894—1948) — маршал бронетанкових військ, двічі Герой Радянського Союзу, командував танковими з'єднаннями в роки війни.

ВЕЧІР В КОЛГОСПІ

Чан Кай-ші (нар. 1887 р.) — китайський реакційний політичний і військовий діяч, очолював антинародний гомінданівський уряд, з 1949 р. — на о. Тайвань, під егідою США.

...трумени й різні маршалли

Із франкістами п'ють чай... —

Трумен Гаррі (нар. 1884) — один з лідерів демократичної партії, президент США (1945—1953), реакційний діяч.

Маршалл Джордж — державний секретар США,

автор «плану Маршалла» (1947), за допомогою якого американський монополістичний капітал підпорядкував політично і економічно західноєвропейські держави під виглядом допомоги їм у відбудові господарства, зруйнованого війною. *Аж до грецьких долин в крові.*— Йдеться про боротьбу грецьких прогресивних сил на чолі з ЕАМ (національно-визвольний фронт Греції) з реакцією. 1947 р. ЕАМ був заборонений урядом.

ДИВЧИНА З МОЄЇ АРТІЛІ

Про землянку, про Катюшу...— Йдеться про пісні «Б'ється в тесній печурке огонь» О. Суркова та «Катюшу» М. Ісаковського.

Сандомир — польське місто, стоїть на р. Вісла; тут 1944 р. Радянська Армія захопила плацдарм.

БАЛАДА ПРО ВІТЕР

Ляля Полтавчанка — Убийвовк Олена (Ляля) Костянтинівна (1918—1942) — учасниця підпільної молодіжної організації у Полтаві, страчена гітлерівцями, Герой Радянського Союзу.

«ПОВЕСНІ У МОЄМУ ДОМІ...»

Аркадзь Куляшов — Куляшов Аркадій Олександрович (нар. 1914 р.) — видатний білоруський поет.

ДУМКИ ПРИ ОВЕЛІСКУ

Румовище — руїни (застаріле). З 1917 по 1947 рр. Палестина була фактично колонією Англії.

ОЛЬЗІ КОБИЛЯНСЬКІЙ

Криворівня — мальовниче село в Карпатах (Жабівський район, Івано-Франківської області). Свого часу тут жили Франко, Коцюбинський, Леся Українка, Стефаник та ін.

ПАВЛОВІ ТИЧИНІ

Олеся Кулик — колгоспниця, якій П. Тичини присвятив «Пісню трактористки».

ІЗ ЗБІРКИ «ЗА СИНІМ МОРЕМ», 1950 р.

«За синім морем» — книга поезій, що з'явилася в результаті поїздки поета до США та Канади 1946 р. у складі делегації громадських та культурних діячів Радянської України.

Деякі вірші із цієї збірки свого часу друкувалися у «Весняній книзі»: «Я плавав чужими морями...», «Херст», «Статуя Свободи», «Негритянка», «Катюша», «Маяковський в Америці». В наше видання поет додав твори: «Келгарі», «Ванкувер», «Поезія».

ЛЕНІНСЬКЕ СЛОВО

Що був в арденнському огні...— Мова йде про контрнаступ гітлерівських військ у кінці 1944 р. проти англо-американських армій в районі гір Арденни (південний схід Бельгії, Люксембург).
Прості і чесні люди в тюрмах

Конають в Греції сумній.— Після придушення місцевою реакцією за допомогою англійських та американських імперіалістів національно-визвольного руху в Греції (1944—1949) тисячі учасників руху Опору й прогресивних діячів потрапили до концтаборів і тюрем.

ХЕРСТ

Херст — один з найбільших власників газет та журналів у США, відомий своєю ненавистю до СРСР.

ДВІ АМЕРИКИ

Наці — скорочена назва націонал-соціалістів, членів німецької фашистської партії, очолюваної Гітлером.

У ВАГОНІ

Сатборі — найвірогідніше, мова йде про Садбері — місто на півдні Канади, великий центр по добуванню нікелю, міді, платини, золота, срібла.

НАД ГУДЗОНОМ

По бруклінському по мосту... — Бруклін — частина Нью-Йорка (на заході острова Лонг-Айленд). з'єднана з центром міста мостами й тунелями.

ДИВЧИНКА

Ля-Гардія — аеродром у Нью-Йорку, на острові Лонг-Айленд.

МАНХЕТТЕНСЬКА ДОРОГА

Манхеттен (правильно — Манхаттан) — острів у гирлі ріки Гудзон, центральна частина Нью-Йорка.

«Кадилак» — назва марки легкових автомобілів.

КАМЕНОТЕС

Білдинг (building — з англ.) — будівля, будинок.

КЕЛГАРІ

*Хай вам про землю Стефаник розкаже,
А заспіває вам — Зоя Гайдай.* — Йдеться про сина В. Стефаника Семена, який був членом радянської делегації у Канаді, та народну артистку СРСР Зою Михайлівну Гайдай (1902—1965), яка теж входила до складу цієї делегації.

ЗОЛОТА КОПАЛЬНЯ

Тімменс (правильно — Тіммінс) — місто в Канаді.

ПІСНЯ ЗВІРОВОЯ

Джеспер (правильно — Джаспер) — місто на заході Канади (провінція Альберта).

ТАНЕЦЬ

Резервейшен (reservation — з англ.) — резервація, виділені урядом США ділянки землі, де живе корінне населення країни — індіанці.

НАПИС НА КАМЕНИ

Вішисти — прихильники французького маріонеткового уряду в часи окупації Франції, що співробітничали з гітлерівськими окупантами (1940—1944 рр.). Віші — місто, де перебував цей уряд.

ПОЕЗІЯ

Манітоба — провінція у центральній частині Канади.

ІЗ ЗБІРКИ «КНИГА БРАТІВ», 1954 р.

«Книга братів» побачила світ у видавництві «Радянський письменник», написана в роки підготовки до 300-ліття воз'єднання України з Росією. Ще готуючи тритомник, А. Малишко доповнив «Книгу братів» віршами: «Самоцвіти», «Сніп», «Біля річки, де світла хата...», «Голуби», «Лист», «Син», «Грецька балада» та ін. У наше видання автор, крім цього, додав ще «Ліричну молдавську пісню» і «Буковинську пісню».

ЗА РІЧКОЮ ЗА САМАРКОЮ...

Саламаха — кисіль, або рідка каша з муки, заправлена салом або олією.

Пилявці — село (тепер Хмельницької області), біля якого у вересні 1648 р. військо Богдана

Хмельницького розгромило 140-тисячну армію польської шляхти.

Берестечко — місто Волинської області, біля якого війська Богдана Хмельницького в результаті зради хана Іслам-Гірея III зазнали поразки (червень 1651 р.) від шляхетських військ.

БИЙ, ДЗВОНЕ, БИЙ!

Бо беруть димове й поволяче...— *Димове* — податок у давній Русі, що визначався за кількістю печей та димарів у господарстві. *Поволяче* — податок, що накладався в залежності від кількості волів.

Рвали в неї мідянії ковки...— *Ковки* — йдеться, мабуть, про ковані з міді прикраси, може, сережки.

САГАЙДАК

Протоптану стежечку до Чортомлику — *Чортомлик* (або *Базавлук*) — острів на Дніпрі біля теперішнього села Капулівки, Дніпропетровської області, на якому в кінці XVI ст. була збудована Чортомлицька Січ.

Чекає на друзів з Задонщини й Сожу

І мріє на Віслі ще Костку зустріти.— *Костка* — йдеться про Костку Наперського — керівника антифеодального повстання польських і українських селян 1651 р. на півдні Польщі (Підгалля), мав зв'язок з Б. Хмельницьким.

«ЯК МЕНЕ ТИ ПРОВЕЛА ДО КОША...»

І на Жовтих Водах, на Потоці...— *Потік* — можливо, йдеться про Потік Млинський — праву притоку р. Збруч.

ДВА БРАТИ

Перший впає за Батогами...— Б а т і г — гора біля с. Четвертинівки, Вінницької області, поблизу якої 1652 р. війська Богдана Хмельницького розгромили польсько-шляхетське військо.

ДРУГИЙ ТАНЕЦЬ

І вйосками, й дібровами...— В й о с к а — село (з білорус.).

ПІОНЕРСЬКИЙ ЗНАЧОК

Може, сам генерал Лукач

Дарував його дітям Уески.— Генерал Лукач — під цим іменем угорський письменник Мате Залка (1896—1937) виступав в Іспанії, командуючи 12-ю Інтернаціональною бригадою.

Уеска — місто в північно-східній частині Іспанії.

СИН

Макі — одна з назв французьких партизанів та учасників руху Опору в часи другої світової війни (1940—1944 рр.).

СПИСОК
ІЛЮСТРАЦІЙ

1

А. Малишко. *Фото 40-х рр. Фронтиєрис.*

2

А. Малишко, Зоя Гайдай, І. Паторжпінський.
Фото 1946 р. Стор. 128—129.

3

А. Малишко. *Фото 40-х рр. Стор. 128—129.*

4

А. Малишко, Остап Вишня, В. Сосюра.
Фото 1948 р. Стор. 144—145.

5

С. Воскрекасенко, В. Козаченко, М. Нагнибіда,
А. Малишко, Л. Смілянський, В. Швець.
Фото 50-х рр. Стор. 144—145.

6

Автограф вірша
«Я пройшов усю Канаду...». Стор. 203.

7

Сторінка автографа
вірша «В ліфті». Стор. 223.

З М І С Т

ПОЕЗІЇ 1949—1954

ІЗ ЗБІРКИ

«ВЕСНЯНА КНИГА», 1949 р.

Вступ	7
«Летять широкі дні...»	8
«Червоний прапор у кімнаті...»	10
«Із холодних теплушок у полі...»	11
«Нам щастя випало...»	14
«Наче лист шумить на дубі...»	15
«Хлопчак виходив з заводських воріт...»	17
Застольна комсомольська	18
«Ізнову мене ти кличеш...»	20
Іван-гуцул в Донбасі	20
«Комсомольський квіток мій...»	24
Пісня Олега Кошового	25
Бойова молодогвардійська	26
Застольна молодогвардійська	28
З Дону по Карпати	29
Моряцька пісенька	31
Лижна пісня	32
«По дорогах крутих...»	33
Москва моя	35
Пролог	39
«Коли вересневі вітри буй-тури...»	43
«Тоді, як в небо вдарили ракети...»	44
Слово на з'їзді	46

Балада про панфіловців	48
Первомай	50
«Прийшов мій босць...»	52
Дорога	53
Урожай	54
«Його зустрів я над Сулою...»	57
Мій товариш	61
Вечір в колгоспі	66
Дівчина з мосі артілі	70
Троянда	75
Жайворонок («За квітневим синім видноколом...»)	77
В кузні	78
Дівоча	79
Стерня	80
Про крицю	82
Птиця	83
«Синіє темний вечір. Листопад...»	85
«За Ірпенем скриплять состави...»	86
Слово («Є такі: за ніч півтисячі вижене...»)	86
«З першою травою люблю розмову...»	88
«Може, я тебе не збережу...»	89
«Хотів би ту ношу скинуть з плеча...»	89
«Може, ти схожа на синю ялину...»	90
«Стукає спогад в мою кімнату»	91
«За обрієм гуляє листопад...»	92
Літо («Мені старих доріг не досить...»)	93
«За старим бліндажем зацвіта ромен...»	94
Балада про вітер	95
Вікно	97
Струмок («Шепоти, жебони, блакитно- окий...»)	98
Грім	99
«Ніхто мені спогад роками не зв'яже...»	100

«Через літ п'ятдесят хай приходять в гості...»	101
«Ще ранок диха прохолодою...»	102
«Далеким ранком неповторним...»	103
«Ходить полем молодистий...»	105
«Знову літо у краснім цвіті...»	106
«Над дорогами сяйво крилате...»	107
«Вечора синь прозора...»	108
«Ржава каска лежала в полі...»	109
«Повесні у моєму домі...»	110
«Я буду жити в цім житті...»	112
«Я буду жити, як живі...»	113
«Я так, я так люблю тебе...»	113
«Я хочу так життя прожити...»	114
«Може, пісня ляже в довгі стоси...»	115
«Любові вчитись не можна...»	116
«Сьогодні, у теплий вечір...»	118
Балада про поета	118

Вірші для дітей

«Вечори, як сиві котики...»	122
«Блискавиця блисне в гонах...»	123
«— Мамо, мамо, пошійте ковдру...»	123
Ячмінь	124
Журавель	125
«Бабуня-трава, жовтокоса й тиха...»	126
Казка про ялинку	126
Підкови	131
Сніг	132
Розумниця	133
Корова («Ви їли в нас молочну кашу...»)	134
Корабель	134
Півень	135
«Хвалилася гречка...»	136

Мої друзі

Тарас	138
«За донськими стенами...»	139
Думки при обеліску	140
Ользі Кобилянській	142
Павлові Тичині	144
Володимирі Сосюрі	146
Пісня про Радянську Україну	147

ІЗ ЗБІРКИ

«ЗА СИНІМ МОРЕМ», 1950 р.

За синім морем	149
Ленінське слово	150
Візит	154
Катюша	157
«Я плавав чужими морями...»	159
Херст	160
Статуя Свободи	162
Негритянка	163
Дві Америки	165
Робітнича колона	165
У вагоні	166
Теплохід	168
Безробітний	169
Пікети	170
Над Гудзоном	172
Дівчинка	173
Ціни в Америці	174
Манхеттенська дорога	175
Каменотес	176
Буря в порту	177
Пісня («Тут вулиці в сірім граніті...»)	178
Осінь над Гудзоном	180

Ванкувер	181
Келгарі	182
Балада про дружбу	183
Золота копальня	186
Червона блискавиця	187
«В індіанським це було вігвами...»	189
«Я побачив їх не по Майн Ріду...»	190
Пісня звіробоя	191
Танець («Індіанка кружилася в танці...»)	192
«Не міг я сандвічів ковтати...»	194
Вдова	196
Вантажники	197
«Океанські хвилі б'ють у берег...»	198
«В Портсмуті, над важким гранітом...»	199
«Біляве дівча на панелі...»	200
Пісенька про Джона	201
«Я пройшов усю Канаду...»	202
«Не буйволи на стійбищі ревуть...»	205
Незакінчена балада	206
«Гори співають в лазурі...»	208
Дуб у Нью-Йорку	209
Канадська пісенька	210
Не проста особа	211
Напис на камені	213
Пісня про стяг	218
Пісня матері	219
«Це було в погожій році...»	220
Пісенька про Лоні	222
В ліфті	224
Маяковський в Америці	227
Хліб («Я бачив хліб, що містери їдять...»)	228
Пшениця на американському полі	229
В заокеанській стороні	231

«Як проводжала в далеч...»	234
Палієві війни	236
Поезія («І Саскатун, і Манітоба...»)	240
Весна цього року	242
«Як хороше, коли в осінній млі...»	245

ІЗ ЗБІРКИ «КНИГА БРАТІВ», 1954 р.

«Іди, історіє моя...»	248
За річкою за Самаркою	251
Побужанська	254
Бий, дзвоне, бий!	255
Балада про Небабу	257
Сагайдак	258
Про Оксаночку	259
«Як мене ти провела до коша...»	262
Балада про біду	263
Пісня («Дарувала білу квітку...»)	265
Донець	266
Балада про гречкосія	268
Два брати	272
Переяславська рада	273
Корсунське поле (<i>Пісня</i>)	277
Подруги	279
Лірична молдавська пісня («В молдавській милій стороні...»)	280
Буковинська пісня («На зелені долини...»)	282
Танець («Ану давай, ану давай...»)	283
Другий танець	285
Про вдову	287
Дорога	290
Уночі за хребтом	293
Пісня братів	294

Самоцвіти	295
На Донбасі при ясній зорі	296
Сніп	298
«Біля річки, де світла хата...»	301
Голуби	302
Лист	303
«В московській залі в день привіт- ний...»	306
«Килим, квітами розшитий...»	308
Піонерський значок	311
Грецька балада	312
Син	315
Най	318
«День іде, і з ним в роботі люди...»	320
«Де б не йшов у радості і в муці...»	321
П р и м і т к и	323
<i>Список ілюстрацій</i>	332

АНДРЕЙ САМОЙЛОВИЧ МАЛІШКО
Сочиненил, т. 3
(На українском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *Л. С. Малахова*

Художній редактор *І. М. Гаврилюк*

Макет та художнє оформлення
В. В. Машкова

Малюнки *В. Є. Перевальського*

Технічний редактор *Ю. З. Тронік*

Коректори *А. В. Кудрявцева,*
В. Я. Митрофанова

Книжкова фабрика «Жовтень»
виробничого об'єднання «Поліграфкнига»
Державного комітету Ради Міністрів УРСР
у справах видавництв, поліграфії
і книжкової торгівлі,
Київ, Артема, 23-а.

БФ 29497. Здано на виробництво 14/VIII
1972 р. Підписано до друку 15/XI 1972 р.
Папір № 1. Формат 60×108¹/₃₂. Фізичн.
друк. арк. 10,625. Умовн. друк. арк.
12,75+3 вкл. Обліково-видавн. арк. 10,853.
Замовл. 663. Ціна 1 крб. 23 коп.
Тираж 20 000.

У2
М20

М $\frac{0743-034}{M205(04)-73}$ Інф. лист — 72

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

1866-67

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS